

ГУЛЧИНИ
ЗАРБУЛМАСАЛУ
МАҚОЛҲОИ
ХАЛҚҲОИ
ҶАҲОН

ДИЛШОД РАҲИМОВ

Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон
Институти забон, адабиёт, шарқшиносӣ ва мероси хаттии ба номи Рӯдакӣ

Гулчини зарбулмасалу мақолҳои халқҳои ҷаҳон

Гирдоварӣ, тарҷума ва таҳияи
Дилшод Раҳимов

Мухаррир С. Фатхуллоев

Душанбе – 2012

ББК 84 тоҷик 7-5

Д - 24

*Ёди устоди зарбулмасалинос
Бозор Ғилавов ғиромӣ бод!*

*Гулчини зарбулмасалу мақолҳои халқҳои ҷаҳон: Душанбе,
«Истеъдод» – 2012, 136 саҳ.*

Гирдоварӣ, тарҷума ва мураббаҷии
Дилшод Раҳимов

Дар ин маҷмӯа беҳтарин зарбулмасалу мақолҳои 33 халқи ҷаҳон гирд омадаанд, мураббаҷи онҳоро аз маҷмӯаҳои гуногун, аз забонҳои русию англисӣ ва ғайра ба забони тоҷикӣ тарҷума намудааст. Инчунин бахше бо унвони афоризмҳо ё суҳанҳои бузургон дар охири китоб илова гаштааст, ки аз ҷиҳати мазмун як навъ идомаи зарбулмасалҳо мебошад. Дар мундариҷаи зарбулмасалу мақолҳо ва афоризмҳо афкори таҷриба, маишату муносибот ва арзишҳои моддию маънавии мардумон бозтоб гаштаанд. Маҷмӯа ба фолклоршиносону адабиётшиносон, омӯзгорону донишҷӯён ва умуман, кулли дӯстдорони фарҳанги мардум ва панду ҳикмат пешкаш мешавад.

ISBN 978-99947-820-0-0

© Дилшод Раҳимов, 2012

САРСУХАН

Зарбулмасал яке аз густурдатарин жанрҳои хурд дар фолклори халқҳои ҷаҳон ба шумор меравад. Он жанрест, ки дар ҳамаи даври замонҳо, дар ҳар гуна контекстҳои иҷтимоӣ дар лафзу баёни мардум, дар эҷоди осори манзуму насрӣ, дар таълифи матолиби илмию оммавӣ ва иттилоотӣ корбурди назаррасу нишонрас дорад. Бузургон «Зарбулмасал дар суҳан асал» гуфтаанд, ки бемуболиға аст ва воқеан ҳам он чун шаҳду асал гуфторро ширину дилкаш мегардонад ва ҳамсуҳбатро азизу арҷманд.

Зарбулмасал аз нигоҳи фолклоршиносӣ матни мӯҷази устувор мебошад, ки дар он бо образҳои равшан афкори умум, ҳикмат ва таҷрибаҳои чандинасраи мардум дар контекстҳои таърихӣ-географӣ, ҷамъиятӣ-сиёсӣ ва психологӣ хулоса шудаанд. Вазифаи асосии зарбулмасалҳо тасдиқи суҳан мебошад. Дар нутқи гӯянда зарбулмасал на танҳо гуфторро зебову дилкаш мегардонад, балки онро қувват медиҳад, тасдиқ мекунад. Ҳамин тавр тавассути зарбулмасалу мақол одамон муносибат ва мубодилаи афкор менамоянд.

Забони зарбулмасалҳо кӯтоҳу ихчам буда, фикр дар онҳо ба тариқи маҷоз баён мегардад. Маънӣ ва мазмуни зарбулмасалу мақолҳоро дар контексти гуфтор, инчунин дар дохили матни хаттӣ мукамалтар дарёфтани мумкин аст. Зеро ҳар як матн ба

гайр аз вазифаи маъноии худ боз тобишу ишораҳои дигарро низ фаро мегирад.

Зарбулмасалу мақолҳо барои тарбияи инсон, ба вижа насли ҷавон ва танқиди ҳислатҳои рафтору гуфтори номатлуби баъзе ашхоси ҷомеа мавқеи муҳим доранд. Зеро дар ҳамаи мавзӯҳои ҳаёти даҳҳо зарбулмасалҳо эҷод шуда, густариш ёфтаанд. Аз ин рӯ бисёре аз донишмандон ба ин ҷиҳати зарбулмасалу мақол таваҷҷуҳи махсус зоҳир кардаанд.

Ҳар вақте ки камина намунаҳои зарбулмасалу мақолҳои мардумони мухталифро меҳондам ва лаззат мебурдам, дар сарам ин андеша мечархид, ки матнҳои беҳтаринро аз маҷмӯаҳои фолклории халқҳои олам гирдоварӣ кунам ва бо тарҷума ба дасти хонандагони тоҷик бирасонам. Бо ин мақсад кам-кам аз ҳар маҷмӯаҳо намунаҳои беҳтаринро интихоб намудам ва пас аз баргардон маҷмӯаи «Гулчини зарбулмасалу мақолҳои халқҳои ҷаҳон» ба вуҷуд омад, ки акнун дар дасти шумост.

Дар ин маҷмӯа намунаҳои зарбулмасалу мақолҳои 33 халқи олам оварда шудаанд, ки бегумон хонандаи тоҷик бо аксари онҳо бори аввал шинос хоҳад шуд. Инчунин ба гунаи замима дар поёни китоб афоризмҳо ё худ суҳанҳои бузургони ҷаҳон низ ҷой гирифтаанд, ки аҳамияти на камтар аз зарбулмасалҳоро доро мебошанд. Бисёре аз чунин афоризмҳо қайҳо дар миёни мардум паҳн гашта, вариантҳои халқии он ба вуҷуд омадаанд. Ба ин бахш мо панду суҳанони ҷовидонаи адибони тоҷику форсро ворид накардем, зеро миқдори онҳо бешумор буда, маҷмӯаи ҷудоғонаро тақозо дорад.

Дар зарбулмасалу мақолҳои мардумони гуногуни олам зиндагию маишат, ҷаҳонбинӣ, менталитет, марзҳо ва меъёрҳои

одобу ахлоқ, арзишҳои этникӣ ва дигар масъалаҳои иҷтимоии бозтоб шудаанд, ки инро хонандаи хушзеҳн ба осонӣ дармеёбад. Метавон гуфт, ки зарбулмасалҳо равшане барои омӯхтани фарҳангу маънавиёт ва муносибатҳои иҷтимоии халқҳои ҷаҳон ба шумор мераванд.

Баъзе матнҳо, ки дар маҷмӯаи зарбулмасалҳои бисёр халқҳо омадаанд, аслан киноя ё иборати рехта, ё суҳанҳои идиоматикӣ мебошанд. Мо баъзе намунаҳои онро низ бо назардошти маъноии хубашон тарҷума кардем ва вориди маҷмӯа гардонидем. Чунончӣ, «Ин кулоҳ барои сари ту кушод аст», ё худ: «Бо гург дунба мехӯраду бо ҷӯпон гиря мекунад».

Тарҷумаи матнҳоро мурағиб асосан аз забонҳои русию англисӣ анҷом додааст. Дар баъзе маҷмӯаҳо нусхаи матнҳо ба забони аслии низ мавҷуд буданд, ки барои дақиқ баргардон намудан кӯмак расонидаанд. Чунончи, дар тарҷумаи зарбулмасалҳои ўзбакӣ, қирғизӣ, қазоқӣ, тоторӣ, қарақалпоқӣ, озарӣ ва ўйғурӣ варианти аслии онҳо низ ба назар гирифта шудаанд. Масалан, зарбулмасали «Тўй, ки гузашт, ғазалхон ҷӣ лозим?» дар забони ўйғурӣ чунин мебошад: «Тойдин кейин ғазалхон немә ө?». Маълум аст, ки дар ҷараёнпазирии таърих фарҳанги устувору решаҳои Осиёи Марказӣ – фарҳанги тоҷикӣ ба маданият ва забони халқу ақвоми туркҷабори минтақа, аз ҷумла, ўйғурҷабору ўзбакҷабору қазоқҷабору туркманҷабору ва дигар қабилҳои кӯҷӣ таъсири зиёд доштааст. Бинобар ин мо дар намунаҳои фолклорӣ, аз ҷумла зарбулмасалу мақолҳои ин халқу қавмҳои ҳамсоя вариантҳои тоҷикиро бисёр дучор мешавем, ки айнан иқтибос ва қисман тарҷума шудаанд. Ҳатто баъзе калимаҳои тоҷикии таркиби онҳо, ки ба забонҳои мардумони

туркӣ иқтибос гаштаанд, ҳамчун қофия боқӣ мондаанд. Масалан, зарбулмасали тоҷикии «Хонаи кӯдакдор – бозор, хонаи бе кӯдак – мазор» ба фолклори ӯйғурҳо айнан гузаштааст: «Балилик ӯй – базар, балисиз ӯй – мазар».

Бисёр зарбулмасалҳои ўзбакӣ бегумон аз фолклори тоҷик ба онҳо гузаштаанд ва мо дар вақти интиҳоб бештар намунаҳоеро гирифтём, ки дар фолклори тоҷик вариантҳои машҳур надоранд ва ё ҳоси он халқ мебошанд. Зарбулмасалу мақолҳои, ки ҳамтои тоҷикӣ доранд, барканор гузошта шудаанд.

Маҷмӯа барои муҳаққиқони фолклору мардумшиносон, адибону рӯзноманигорон, донишҷӯёну мактабиён, алоқамандони илмҳои ҷамъиятӣ ва барои кулли дӯстдорони адабиёти шифоҳӣ пешкаш мешавад.

Мураттиб

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ АМРИКОӢ

1. Кореро, ки худат наметавонӣ, маслиҳат мадеҳ.
2. Маслиҳати хуб дершавӣ надорад.
3. Ҳашм бо аблаҳӣ сар мешавад ва бо дуо ба анҷом мерасад.
4. Ҳашм беҳудшавии кӯтоҳ аст.
5. Хӯроки нав – иштиҳои тоза.
6. Рӯзе як себ хӯрдан беҳ аз дидори табиб.
7. Ҳавои бад атеистро дар як лаҳза ба Худо мегардонад.
8. Ҳамраҳи бад занҷири шайтон аст.
9. Рӯзи бад ҳеч гоҳ шаби нек надорад.
10. Сартарош сартароширо дар сари аблаҳон машқ мекунад.
11. Китоби бонкӣ Инҷили хасис аст.
12. Ҳар касе риш дорад, ҳудаш шона мехарад.
13. Риш одамро духтур ё файласуф намекунад.
14. Зебой аз ботин бурун меояд.
15. Зебой қудрат аст ва табассум шамшери он.
16. Зебой дарҳои бастаро мекушояд.
17. Ангуштон пеш аз корду чангак офарида шудаанд.
18. Аз дуддӣ дида гадоӣ беҳ, аммо аз гадоӣ дида меҳнат кардан авлотар.
19. Касе аз гадоӣ шармаш наомад, аз дуддӣ ҳам рӯй намегардонад.

20. Гадо ҳеч гоҳ муфлис (банкрот) намешавад.
21. Насиби гадои хашмгин санг аст, на нон.
22. Вақте аз касе манфиат мегири, озодиатро аз даст медиҳӣ.
23. Хун бе оташ мечӯшад.
24. Марди кӯрро чию довари рангҳо.
25. Марди бе китоб мисли подшоҳи бе хазина аст.
26. Китобҳо тирезаҳоянд, ки мо тавассути онҳо ҷаҳон мебинем.
27. Қарз модари ташвишҳост.
28. Қарз ҳеч гоҳ беҳ аз гадоӣ нест.
29. Ҷоруби нав тоза мерӯбад.
30. Бародарон мисли дасту поянд.
31. Ҷое, ки тичорат сар мешавад, дӯстӣ ба охир мерасад.
32. Дақиқкорӣ ҷони тичорат аст.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ АНГЛИСӢ

1. Алмосро бо алмос мебуранд.
2. Бадбахтӣ омӯзгори хуб аст.
3. Камбағал он нест, ки кам дорад, балки онест, ки орзуҳои бешумор дорад.
4. Қашшоқ касест, ки дӯст надорад.
5. Бенавоён интихобро намедонанд.
6. Агар орзую умед намебуд, дил кайҳо мекафид.
7. Бе занбӯр асал гирифта наметавонӣ, бе кор – пул.
8. Ҷойи беҳавф – мобайн.
9. Аз ҷоҳи хушкшуда об кашидан бефоида аст.
10. Худо ба он кас ёрӣ медиҳад, ки худ ғами худро меҳӯрад.
11. Сарватмандӣ ғулومӣ аст.

12. Сарватмандӣ бидуни саломатӣ ҳеч аст.
13. Боигарӣ меравад, номи нек мемонад.
14. Сарватманд шахсест, ки дӯстони зиёди бовафо дорад.
15. Моҳии калон моҳии хурдро фурӯ мебарад.
16. Аз даруни халта аз будаш зиёд гирифта намешавад.
17. Киштии калон оби чуқур меҳоҳад.
18. Хум бӯи онро дорад, ки бори аввал ба он андохта буданд.
19. Издивоҷ лоторея аст.
20. Ақди никоҳ дар осмон баста мешавад.
21. Агар сахӣ будан хоҳӣ, аввал одил бош.
22. Барзаговро аз шоху одамро аз забонаш медоранд.
23. Пул решаи бадбахтиҳост.
24. Дар сафари дур ҳар як хас вазне зам мекунанд.
25. Дар зиндагии ҳар як шахс имтиҳонҳои мушкил рӯй
медиҳанд.
26. Дар баҳри ором ҳар кас ҳам ноҳудо шуда метавонад.
27. Дар мамлакати нобиноён шох якчашма аст.
28. Дар торикӣ ҳамаи гурбаҳо хокистарранг метобанд.
29. Дар Рим мисли римиҳо рафтор кун.
30. Рад кардан бо сухани хуш беҳ аз дағалона пазируфтанд.
31. Шутур дар ҷустуҷӯи шох гӯшҳояшро гум кардааст.
32. Дӯсти ҷонӣ мисли доруест барои ҳамаи бемориҳо.
33. Табӣи болида – беҳтарин дору.
34. Шамолро бо тӯр дошта намешавад.
35. Шароб ба дарун, ҳақиқат ба берун.
36. Шароб даромад, ақл берун шуд.
37. Рангорангӣ – лаззати ҳаёт.
38. Ҷанг бозии шохон аст.

39. Ҷанг касонеро ҷалб мекунад, онро намедонанд.
40. Шарқ ё Ғарб хуб, аммо хона беҳтар аст.
41. Вақт – табиби бузург.
42. Вақт – тилло.
43. Вақт парвоз мекунад.
44. Ҳамаи духтарон хубанд, аммо занҳои бад аз кучо пайдо мешаванд?
45. Ҳар кореро агар бо майлу хоҳиши худ иҷро кунӣ, осон метобад.
46. Ҳамеша он чӣ рӯй медиҳад, ки интизораш нестӣ.
47. Фикри дуюм беҳтар аз фикри якум.
48. Некии маҷбурӣ ба сипосгузорӣ намеарзад.
49. Кучое, ки ифлосӣ ҳаст, он ҷо пул ҳам ҳаст.
50. Агар хоҳиш бошад, роҳи кор пайдо мешавад.
51. Чашм аз шикам бузургтар аст.
52. Ҳашм – душмани ашаддӣ одам.
53. Ҳашм – беҳудшавии кӯтоҳ.
54. Ҳашм ва шитоб хирадро тира мегардонанд.
55. Андеша нокарда гуфтан мисли бенишон тир андохтан аст.
56. Қаллаи пиронро ба китфи ҷавонон гузошта намешавад.
57. Гуруснагӣ беҳтарин кушояндаи иштиҳо аст.
58. Сарсаҳт касест, ки танҳо бошад.
59. Деге, ки дар болои сараш назорат карда меистанд, ҳаргиз намечӯшад.
60. Ишқи сӯзону марғуб зуд аланга мегирад ва зуд хомӯш мешавад.
61. Ба муқобили бадӣ омода бош, хубӣ худаш омадан мегирад.
62. Дағалӣ муҳаббатро мекушад.

63. Моҳии беҳтарин ҳам баъди се рӯз бӯй мекунад.
64. Ҳатто ба воситаи шакар ҳам таоми болаззатро вайрон кардан мумкин аст.
65. То метавонӣ коре бикун, ҳарчанд дар вазъияти душвор қарор дорӣ.
66. Кор намаки зиндагист.
67. Пул ҳам хизматгори хуб аст ва ҳам хӯчаини бад.
68. Пуле, ки сарфи донишомӯзӣ шудааст, ҳаргиз барбод намеравад.
69. Кӯдакон – боигарии камбағалон.
70. Барои бойҳо як қонун, барои камбағалон қонуни дигар.
71. Дар хушбахтӣ вақт баназар наменамояд.
72. Номи нек беҳ аз сарват.
73. Дӯстон вақти туро медузданд.
74. Агар абрҳо намешуданд, мо бо баромадани офтоб шодӣ намекардем.
75. Агар то вақти субҳона бихандӣ, пеш аз хӯроки шом гиря мекунӣ.
76. Агар хоҳиши кор бошад, усули иҷрои он пайдо мешавад.
77. Агар сирро се кас донанд, пас ҳама мефаҳманд.
78. Агар ҳаре ҳангос занад, дар ҷавоб ба ӯ мисли ҳар ҳангос назан.
79. Агар корро барвақт сар кунӣ, барвақт тамом мекунӣ.
80. Агар дудила ҳастӣ, беҳтараш ҳеҷ кор макун.
81. Агар дар коре муваффақ нашудӣ, рӯҳафтода нашав, ҳамаашро аз нав сар кун.
82. Баҳона ҳаст, ё нест, барои ҳук фарқ надорад, хур-хур кардан мегирад.

83. Хошиш – падари фикр аст.
84. Зани мӯзадӯз пойпӯшӣ фарсуда дорад.
85. Зиндагӣ кун ва омӯз.
86. Таҷрибаи рӯзгор – модари хирад.
87. Зиндагӣ шиноварии оҳиста дар обҳои ором нест.
88. Зиндагӣ мисли муносибати гурбаву муш аст.
89. «Пагоҳ» тамомшавӣ надорад.
90. Ба ҳама чиз чанг занӣ, аз ҳамааш мемонӣ.
91. Пас аз нобарориҳо акасар вақт комёбӣ ҳаст.
92. Даҳони халтаро пеш аз оне, ки пур шавад, бибанд.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ АРАБӢ

1. Забон шамшери буранда асту сухан тири халанда.
2. Одамиро аз дилу забон мешиносанд.
3. Хомӯшӣ низ ҷавоб аст.
4. Касе, ки бисёр қасам хӯрад, бисёр дурӯғ мегӯяд.
5. Чалаки ҳолӣ садои баланд дорад.
6. Сирри худро дили худ беҳтар нигоҳ медорад.
7. Гунги доно беҳ аз аблаҳи сергап.
8. Чоҳи ҳолӣ бо шабнам пур намешавад.
9. Шиновариро дар хушкӣ намеомӯзанд.
10. То коса ба даст нагирӣ, сероб нашавӣ.
11. Шарики ту – душмани ту.
12. Хар хар аст, гарчи ҳазинаи султонро барад.
13. Хоҳӣ, ки дарахт чапа кунӣ, решаашро қоб.
14. Аслиҳаи заиф шикоят аст.
15. Аз зиннати қафас парранда сер намешавад.

- 16.Хари сер алафро тит мекунад.
- 17.Агар дуои саг қабул мешуд, устухон меборид.
- 18.Як тачриба беҳтар аз ҳафт насихатнома.
- 19.Ёрии сари вақт нишонаи чавонмардист.
- 20.Рост бигӯ, агарчи он зидди туст.
- 21.Дурӯғ дард аст, ростӣ давои он.
- 22.Дурӯғ гуфтӣ, онро дар хотир нигоҳ дор.
- 23.Бовичдон доим дар хоби роҳат аст.
- 24.Бо табар риш тарошидан беҳ, ки аз дигарон теғ пурсӣ.
- 25.Бо шарофати гул алафҳои бегона ҳам об мехӯранд.
- 26.Моҳ ҳам бе доғ нест.
- 27.Ҳамин ки бемор шифо ёфт, табибро фаромӯш мекунад.
- 28.Ғалаба бар нотавон шикастхӯрӣ аст.
- 29.Ду саг як устухонро тақсим намекунанд.
- 30.Муҳаббат пардаи айбҳост.
- 31.Дӯстӣ бо аблаҳ дарди сар аст.
- 32.Дӯст аз дӯст роҳи фоида намечӯяд.
- 33.Таънаи рӯйирост беҳ аз кинаи рӯйпӯш.
- 34.Дили пок доштан беҳ аз ҳамёни пур.
- 35.Қарз гирифтани ширин аст, баргардонидани талх.
- 36.Сарват зиёд шавад, дӯстон ҳам зиёд мешаванд.
- 37.Бойи хасис мисли хачир аст, тилло мекашонанду каҳ мехӯрад.
- 38.Сармоя одамро кӯр мекунад.
- 39.Камбағалӣ занҷири шайтон аст.
- 40.Ба тани луч ҳар курта мувофиқ аст.
- 41.Барои камбағалон кунҷора ҳалвост.
- 42.Эҳтиёҷ кулфу тамбаро намедонад.

43. Касеро кӯҳна нест, нав ҳам нест.
44. Агар кӯза намешикаст, кулол аз гуруснагӣ мемурд.
45. Як ғам сабуктар аз дуто.
46. Агар аз падар мерос намонда бошад, ба амак умед набанд.
47. Саги аккосӣ намегазад.
48. Нагӯй, ки «ин ангур аст», то ба сабадат надарояд.
49. Оташ касеро месӯзонад, ки ба он даст расонад.
50. То наафтӣ, хестанро ёд нагирӣ.
51. Ҳар болоравӣ пастравие дорад.
52. Аввал харчро ҳисоб кун, баъд даромадро.
53. Ками доимӣ беҳ аз зиёди дер-дер.
54. Ба одами сер хӯрок додан зарар расонидан аст.
55. Одат зӯртар аз таълим аст.
56. Ҳар кас кӯрпаро ба сӯи худ мекашад.
57. Хари худ беҳ аз аспидгарон.
58. Дузди доно аз маҳаллаи худ дуздӣ намекунад.
59. Дастпона қимат, даст қиматтар аз он.
60. Хари зинда беҳ аз файласуфи мурда.
61. Шутур тилло мекашонад, вале хор мехӯрад.
62. Кирм дарахти лаби чӯйро дӯст медорад.
63. Некиро бе маслиҳат мекунанд.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ АРМАНӢ

1. Бо ҳалқ бошӣ, рӯзи сиёҳ ҳам ид аст.
2. Молу сарват мисли маъшуқаест, ки имрӯз ҳаст, фардо метавонад аз даст равад.

3. Қонун барои доро, чазо барои бенаво.
4. Ба камбағал бисёриҳо ақл ёд медиҳанд, аммо касе ба ӯ пул намедиҳад.
5. Бой хост, ки камбағалро хурсанд кунад: аввал хари ӯро пинҳон кард, сипас ба ӯ кӯмак кард, ки хараширо ёбад.
6. Вақте ки бой ба дӯзах равад, ҳамроҳи худ ях мегирад.
7. Камбағал гуфт: «Гурба чигарпораро хӯрдааст» – бовар накарданд, бой гуфт: «Муш оҳанро хӯрдааст» – бовар карданд.
8. Камбағал ба нон мӯхтаҷ аст, аммо бой ба ҳама чиз.
9. Чун бойро диданд, камбағалро фаромӯш мекунанд.
10. Урён будан беҳ аз гурусна будан.
11. Вақте ки нон қимат аст, ҷон арзон аст.
12. Касе, ки пулро мепарастад, ӯ на имон дораду на эътиқод.
13. Касе, ки ақл дорад, пул надорад, касе, ки пул дорад, ақл надорад.
14. Пул мисли оби шӯр аст: ҳар қадар нӯшӣ, боз нӯшидан меҳаҷӣ.
15. Касе, ки пул дорад, сухани аввал аз ӯст.
16. Пул ёфтаи осон, онро нигоҳ доштан мушкил.
17. Пулҳои муфт ба даст омадаро тӯфон мебарад.
18. Дар бозор ҳамроҳи мол имонро низ мефурӯшанд.
19. Даромаду баромад бародаранд.
20. Қарз мисли уштурбача аст, ҳар қадар нигоҳ дорӣ, ҳамон қадар калон шудан мегирад.
21. Қарз бояд ба шароити қарзгир мувофиқ бошад.
22. Дари қарз ҳамеша кушода аст.

23. Дарахти лаби об зуд калон мешавад, аммо зуд пир мегардад.
24. Аспи оҳангар бе наъл мегардад.
25. Чи ба поп диҳию чи гургро ба рама сар диҳӣ.
26. Ба шайтон бовар куну ба поп не.
27. Девори рост намеафтад.
28. Шайтони шинос аз фариштаи ношинос беҳтар аст.
29. Барои он ки инсонро шиносӣ, бо ӯ ним пуд намакро бояд хӯрд.
30. То вақте ки чашмаҳо нахушканд, қадри обро намедонӣ.
31. Об барои худ ҳамеша роҳ меёбад.
32. Фарқшуда ба мор ҳам чанг мезанад.
33. Касе, ки дарёро шино карда гузашта бошад, дар ҷӯйбор фарқ намешавад.
34. Жола ҳам дар замини рӯхонӣ мебораду ҳам дар замини гунаҳкор.
35. Аз чашмаи хушкшуда об нӯшида намешавад.
36. Девор, ки афтид, чанг ба ҳаво мехезад.
37. Оташро бо равған хомӯш карда намешавад.
38. Палангу оху бо як пайраҳа намегарданд.
39. Гург мӯяшро дигар мекунад, вале хислаташро не.
40. Осиёб бе ғалла кор намекунад.
41. Чорпои бе соҳиб – сайди даррандагон.
42. Чароғ бе равған рӯшан намешавад.
43. Ҷорӯби нав нағз мерӯбад.
44. То дарро накӯбӣ, касе онро намекушояд.
45. Хоҳиши кор – нисфи кор.
46. Асал бошад, магасҳо ҳатто аз Бағдод ҳам меоянд.

- 47.Ба хар райхон додаанд, ки бӯй кашад, аммо вай онро хӯрдааст.
- 48.То он вақте ки доно фикр мекунад, нодон писарашро зан медиҳад.
- 49.Шутурро гум кардаанду шутурбачаро мекобанд.
- 50.Доно харгӯшро бо ароба ҳам дастгир мекунад.
- 51.Яроқи қотил бе соҳиб мемонад.
- 52.«Чон» гӯйӣ, «чон» мешунавӣ.
- 53.Кӯр будан беҳтар, ки бо дили сангин.
- 54.Аз гул мор захр ҳосил мекунаду занбӯр асал.
- 55.Як сол некӣ кунию ҳафт сол бадӣ, бетафовут туро одами нек мегӯянд.
- 56.Хар хар аст, аммо одамони бадтар аз хар ҳам ҳастанд.
- 57.Дар ҳоле ки модари кӯдак худӣ нест, падари худаш ҳам бегона мегардад.
- 58.Насиҳатгари ятим бисёранд, аммо касе ба ӯ нон намедиҳад.
- 59.Духтар барои падар – моҳтоб, аммо барои модар офтоб аст.
- 60.Духтари хуб баҳои ҳафт писарро дорад.
- 61.Зан ҷони мард аст.
- 62.Хонаи бе зан мисли осӣби бе об.
- 63.Зан агар бимирад, хона ятим мемонад.
- 64.Об сангро ба рег табдил медиҳад, зан мардро ба мум.
- 65.Келину хушдоман ҷанҷол карданд, мард дар байни ду оташ монд.
- 66.Дар осмон як офтоб аст, дар хона як нафар саркалон.
- 67.Аз ду диноҳ доштан, ду нафар хеш доштан беҳ.
- 68.Дар хурсандӣ хешовандон бисёр мешаванд.

69. Мурғ бо болҳояш мефахрад, одам бо хешонаш.
70. Касе, ки сухани пирро гӯш кунад, сараш ба санг барнамехӯрад.
71. Корд дасташро намебурад.
72. Кадом ангуштро набурӣ, дардаш як хел аст.
73. Буз кучо равад, бузғола ҳам аз қафояш.
74. Ҳамсоия раҳмдил аз бародари сангдил беҳ.
75. Ҳамсоия ойинаи ҳамсоия аст.
76. Агар дар хонаи ҳамсоия оромӣ бошад, дар хонаи ту низ оромӣ аст.
77. Дӯсти қадим душман намешавад, душмани қадим дӯст намешавад.
78. Дӯст ба рӯят менигараду душман ба поят.
79. Одамро аз рӯи дӯстонаш мешиносанд.
80. Чӯбро дар бешаи худ бур, дӯстро аз деҳаи худ интиҳоб кун.
81. Дӯсту душманро дар бадбахтӣ мешиносӣ.
82. Он чиро, ки нон мекунад, шамшер карда наметавонад.
83. Дар чанг мавиз тақсим намекунанд.
84. Гурги пир – хандахариши сагон.
85. Чизеро, ки бод овард, боз бод мебарад.
86. Бемор ҳамеша ба дар нигоҳ мекунад.
87. Моли ҳалол ба даст омада, гум намешавад.
88. Барои муш зӯртар аз гурба ҳайвоне нест.
89. Бо саг унс бигир, аммо чӯбро аз дастат магузор.
90. Ҳатто хар ба он роҳе, ки боре дар лой ғӯтида буд, дубора намегузарад.
91. Бе бонги хурӯс ҳам субҳ медамад.
92. Мағрурҳо ба якдигар маъқул нестанд.

93. Аробаи холӣ садои баланд мебарорад.
94. Ҷар кас ниҳоли худро об медиҳад.
95. Ба чоҳ бо банди бегона поён нафаро.
96. Шутур качии худро намебинад.
97. Мастро чунин менамояд, ки ӯ аз ҳама донотар аст.
98. То вақте ки асп надорӣ, наъл накоб.
99. Ибодатхонаро ҳоло насохтаанду аллакай гадоҳо қатор.
100. Ба шаҳри бегона рафтӣ, кулохро тарзе гузор, ки мардуми он шаҳр мегузоранд.
101. Касе, ки бо зоғ дӯстӣ кунад, дар ахлот дармемонад.
102. Касе, ки дар чустучӯи хушбахтӣ метозад, ба бадбахтӣ дучор мешавад.
103. Бадбахт агар ба баҳр равад, оби баҳр мехушқад.
104. Аз худо талаб кун, вале белро аз даст магузор.
105. Вақт барои касе, ки қадри онро медонад, ганчина аст.
106. Агар сарат кал бошад, кулоҳатро камтар гир.
107. Ба дарахти бемева касе санг намеандозад.
108. Сагро барои он нигоҳ медоранд, ки аккос занад.
109. Дар танӯри пуроташ нон намепазанд.
110. Ба дандонҳои аспӣ тӯхфашуда нигоҳ намекунанд.
111. Гум шудани гови чоҳил дарс аст барои оқил.
112. Ҷар ду пойро ба як мӯза намеандозанд.
113. Касе, ки ба сагаш нон намедиҳад, барраашро ба гург хоҳад дод.
114. Моҳӣ дар баҳр қадр надорад.
115. Бе борон обхезӣ намешавад.
116. То ба кӯза ангушт назанӣ, садояшро намешунавӣ.

117. Ҷар қадаре зиёдтар ба саг санг партоӣ, ҳамон қадар бештар он аккос мезанад.
118. Моҳигирро аз либоси тараш мешиносанд.
119. Ҷар қадаре зиёдтар дар оғил бишинӣ, ҳамон қадар бештар аз ту бӯйи ахлот меояд.
120. Хамир ҳар қадаре зиёдтар бошад, ҳамон қадар нон бештар мешавад.
121. Ханда ба ҳар кас намезебад.
122. Парранда дарахтро мечӯяд, на дарахт паррандаро.
123. Чанги рама барои чашмони гург муфид аст.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ АҶҶОНӢ

1. Аввал рафиқ в-он гаҳ тариқ.
2. Аввал фил пайдо кун, баъд филхона бисоз.
3. Агар беҳ мебудӣ, дар деҳ мебудӣ.
4. Агар гуноҳро бубахшанд ҳам, шармсорӣ боқист.
5. Агар дуои саг қабул мешуд, аз осмон устухон меборид.
6. Аз дасти гурусна чӣ хайр?
7. Аз макри зан ҳафт шутур бор шуда.
8. Аз нодида қарз бикуну дар тоқи баланд бимон.
9. Аз роҳи рост касе гум нашуда.
10. Аз сад хеш як ҳамсоя пеш.
11. Аз чилла чӣ гила.
12. Ба гап, ки нашавад, ба лат ҳам намешавад.
13. Ба гуфтаи худ кор кун, то ба гуфтаи ту кор кунанд.
14. Ба оҳу мега: «бидав!», ба тозӣ мега: «намон!».

- 15.Ба умеди ҳамсоя бешом¹ нашину ба умеди ошиқ бешӯй.
- 16.Банда то пешпо нахӯрад, «бисмилло» намегӯяд.
- 17.Барои кӯр шабу рӯз баробар аст.
- 18.Бипарҳез аз нодоне, ки худро доно мешуморад.
- 19.Бо гург дунба мехӯраду бо чӯпон гиря мекунад.
- 20.Боғбонро вақти мева чашмҳо кӯр мешаванд.
- 21.Вақте ки кор хатм шуд, муздур ҳаромзода шуд.
- 22.Гадоро, ки рӯй додӣ, мерос даъво мекунад.
- 23.Гузаштаре салавот, ояндаре эҳтиёт.
- 24.Деви озмуда беҳ аз мардуми ноозмуда.
- 25.Дузди ноғирифта султон аст.
- 26.Дуриву дӯстӣ.
- 27.Ё сухан санҷида гӯй, эй марди доно, ё ҳамӯш.
- 28.Ё раб, мабод он, ки гадо муътабар шавад.
- 29.Заминро аз осмон нисор асту осмонро аз замин ғубор.
- 30.Зан агар дар хона набошад, фариштаи раҳмат ҳам пар намезанад.
- 31.Зан надорӣ, ғам надорӣ.
- 32.Зани хуб агар миёни лашкар равад, бар доманаш гарде нашинад.
- 33.Зану харбузаро расидааш хуб аст.
- 34.Зардорро душман бешумор аст.
- 35.Зарурат модари эҷод аст.
- 36.Зиёфатхӯр хушомадгӯй мебошад.
- 37.Зинати занон ифбат асту зинати мардон ғайрат.
- 38.Зулми золим бар сари авлоди золим меравад.
- 39.Инсоф айни тоат аст.

---

¹ Бе хӯроки шом

40. Исо ҳам ба дини худу Мӯсо ҳам ба дини худ.
41. Ишкамба сари дег баромада гуфта, ки ман ҳам гӯшт
хастам.
42. Ишқ чизест, ки девона кунад муллоро.
43. Калиди тиллоӣ ба ҳар қуфл баробар меояд.
44. Кам бихӯр, ғам махӯр.
45. Кам хӯрдан – ганҷ, пур хӯрдан – ранҷ.
46. Кафандузд аз мурда натарсад.
47. Дар биёбон кафши кӯҳна неъмат аст.
48. Коркун мабош, кордон бош.
49. Моли мардум – захири каждум.
50. Муздур – аз худо дур.
51. Нододаро бидеҳ, ки шарманда шавад.
52. Обро майл ҷониби пастӣ бувад.
53. Оқил ба худ меболаду ҷоҳил ба дигарон.
54. Пойбӯсиҳои сел аз пой афканад деворро.
55. Пул ба хушмандон хидмат мекунаду ба беҳирадон ҳукумат.
56. Ростӣ – растӣ.
57. Сад дояи меҳрубон ба бӯи модар нарасад.
58. Сад ҷон фидои он, ки дилаш бо забон як аст.
59. Сар кал, кулоҳ бахмал.
60. Себ халос² шуд, рӯи боғбон сиёҳ шуд.
61. Тавбаи қиморбоз бепулӣ асту тавбаи гург – марг.
62. Тавсифи бисёр бадтар аз дашном аст.
63. Тадбир кунад банда, тақдир кунад ханда.
64. Тасбеҳ ба даст чашм ба моли мардум.
65. Тафриқа бияндозу ҳукумат кун.

---

² тамом

66. Таъриф он аст, ки душман кунад.
67. Тиллои кам қадри зиёд дорад.
68. То набошад чизаке, мардум нагуяд чизҳо.
69. Удро гар бӯй набошад, ҳезум аст.
70. Уштура чию абрешимбофӣ.
71. Уштурдуздию хам-хам.
72. Ҳар, ки чавро дид, коҳро фаромӯш мекунад.
73. Хор аз замин тез мебарояд.
74. Хор аз хурдиаш тез аст.
75. Худо бедастро даст надихаду калбузро шох.
76. Ҳар некӯие, ки ба наздикони худ мекунӣ, ба худ мекунӣ.
77. Ҳар чӣ хор ояд, рӯзе ба кор ояд.
78. Ҳар чиро бод оварад, бодаш барад.
79. Ҳар чо, ки рангу бӯе бувад, гуфтугӯе бувад.
80. Чавониро бо ҳичоб, сарватро бо орзу ва илмро бо дуо ҳосил натавон кард.
81. Чоҳил чоҳилро ситояду аз олим нафрат кунад.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ БОШҚИРДӢ

1. Аз ранҷонидани дӯст ва ба душман додани сиррҳо худдорӣ кун.
2. Беморӣ бо пудҳо меояду бо зарраҳо меравад.
3. Ба як дил ду ишқро чой дода намешавад.
4. Дар хурсандӣ ҳадди худро бидон ва дар бадбахтӣ имонатро гум макун.
5. Об ба назди ташна не, ташна ба сӯи об меравад.
6. Вақтро бо дастҳо дошта намешавад.

7. Чое, ки тири камон наегузарад, шамшер алвонч мадеҳ.
8. Дарёи чуқур бе садо меравад.
9. Кӯхро санг зеб медиҳад, одамро калла.
10. Ба оқил маслиҳат диҳӣ, миннатдор мешавад; ба ҷоҳил маслиҳат диҳӣ, масхара мекунад.
11. Дар зерии як халта ду тарбуз ҷой намегиранд.
12. Дарахт бо баргҳояш зебо аст, одам бо либосҳояш.
13. Дӯст касро рӯхбаланд мекунад.
14. Дигаронро гӯш дех, аммо кори худро кун.
15. Ду маротиба андеша куну як бор гӯй.
16. Бо «асал, асал» гуфтан даҳон ширин намешавад.
17. Хоҳӣ, ки роҳгум назанӣ, ба пеш нигоҳ кун.
18. Кори андакро ҳам ба мисли кори калон анҷом дех.
19. Чи тавре ки фикр мекунӣ, ҳамон тавр мебинӣ.
20. Қаду қомат чи гуна, соя намуна.
21. Дил кушод бошад, хӯрданӣ ёфт мешавад.
22. Дарахти қач барфро дошта наметавонад, одами бад суханро.
23. Касе, ки ширро хӯрд – [гурехта]³ халос шуд; касе, ки табақро лесид ба даст афтод.
24. Касе, ки дурудароз интиҳоб мекунад, ба ӯ зани мӯйрехта мерасад.
25. Касеро, ки як бор аз имтиҳон гузаштааст, сад бори дигар азият мадеҳ.
26. Бо сухани ширин сангро шикастан мумкин аст.
27. Танбал як корро ду маротиба мекунад.
28. Баргҳоро шамол парешон мекунаду одамро сухан.

---

³ Дар камонакҳои шикаста [ ] тавзеҳи мураттиб ҷой гирифтаанд.

- 29.Модар ба ғами фарзандону бачаҳо ба сӯи дашт менигаранд.
- 30.Кам гӯю бисёр гӯш кун.
- 31.Ба як чарх роҳ рафта намешавад.
- 32.Дар ғурбат самти Ватан аз дорой беҳтар аст.
- 33.Марди воқеӣ ба мақсадаш мерасад.
- 34.Бо тарсончак ҳамсафар машав ва беовозро ба сурудхонӣ интихоб макун.
- 35.Аз намак шӯртару аз асал ширинтар машав.
- 36.Ба лабханди душман фирефта машав.
- 37.То ҷабин арақ накунад, дег намечӯшад.
- 38.Ба қувватат ғарра машав, ба ақлат тақя кун.
- 39.То ба об наҷаҳӣ, шиновариро намеомӯзӣ.
- 40.Шахси дилнохоҳ ҳамеша зиёдатӣ аст.
- 41.Сухани ногуфта моли худат аст, сухани аз даҳон баромада моли ҷамъият.
- 42.Бо як ангушт пучида намешавад.
- 43.Кӯли бе қамиш нест, диле бе ғам.
- 44.Боқувват хатарнок нест, қасосгир хатарнок аст.
- 45.Сари морро бурӣ, думаш печутоб мехӯрад.
- 46.Ангушт бо ангушт, одам бо одам баробар нестанд.
- 47.Навиштаи рӯи сангро тоза карда намешавад.
- 48.Аспи бад соҳибашро зуд пир мекунад, зани бад – шавҳарашро.
- 49.Ба умеди чизи бисёр камро аз даст мадеҳ.
- 50.Ба умеди худо шишту гурусна монд.
- 51.Парранда хато кунад ба дом меафтад, мард иштибоҳ кунад аз озодӣ маҳрум мешавад.

52. Сухани самимӣ ба дил рафта мерасад.
53. Боқувват ба як нафар ғолиб меояд, доно ба хазорон нафар.
54. Ҷасорат – нисфи бахт.
55. Ҳам бо доно ва ҳам бо нодон машаварат кун.
56. Оҳиста рафтӣ – расидӣ, шитоб кардӣ – афтодӣ.
57. Ҳунармандро аз рӯяш, аблахро аз суханаш мешиносанд.
58. Саги ором намечакад, балки мегазад.
59. Ба доно ишорат бас аст, ба чоҳил хор халидан ҳам кам.
60. Ба доно мағӯй, худаш мефаҳмад, сахиро мапурс, худаш медиҳад.
61. Сухани сард то ба дил расиданаш ҳамаро ях мегардонад.
62. Инсон аз инсон чун замин аз осмон дур аст.
63. Аз роҳ рафтан ба танҳой, роҳгум задан бо ҷамъият беҳтар аст.
64. Сухане, ки аз сӣ дандон берун омад, то ба сӣ гӯш рафта мерасад.
65. Аз бойшавӣ ба меҳнати дигарон дида, дар нодорӣ зистан беҳтар аст.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ВЕТНАМӢ

1. Тарбузро зоғ нӯл заду аммо лаклакро ҷазо доданд.
2. Аспро дар сафари дур меозмоянд.
3. Одами зиштрӯ кӯшиш мекунад, зебо намояд; аблаҳ кӯшиш мекунад, ки суханҳои оқилона гӯяд.
4. Шахси сарватманд кар асту шахси машҳур – кӯр.
5. Ба киштии калон – мавҷҳои калон.

6. Дар вақти хашм рост қач менамояду дар муҳаббат қач рост метобад.
7. Дар хона ҳоло маълум нест, аммо дар кӯча ҳама медонанд.
8. Агар пурсида олу гирифтӣ, ба ивазаш шафтолу баргардон.
9. Шароб ба дарун медарояд – суханҳо ба берун мебароянд.
10. Шароб мисли паланге, ки ба беша медарояд, ба дил ворид мешавад.
11. Ҳамаи ғамҳо фаромӯш мешаванд, ҳамаи бадбахтиҳо мегузаранд.
12. Ҳама кор дар аввал мушкил аст.
13. Аз дарвозаи бошукӯҳ қабул карду ба дари пинҳонӣ гусел кард.
14. Ба партофтан – афсӯс, ба гузоштан ҳалал мерасонад.
15. Чароғи баланд дурро ҳам равшан мекунад.
16. Ҷое, ки ақл ба охир мерасад, ҷаҳолат сар мешавад.
17. Ҷое, ки об лой аст, он ҷо лаклакҳои фарбеҳ ҳастанд.
18. Ҷое, ки гул ҳаст, он ҷо шапалакҳо ҳам ҳастанд.
19. Ҷаҳолат дар як дақиқа меҳнати сесолаи хирадмандро барбод медиҳад.
20. Роҳе, ки боре дар он як коса биринҷи хуб дода буданд, фаромӯш намешавад.
21. Агар бисёр хӯрӣ, таъмро гум мекунӣ, агар бисёр ҳарф занӣ, суханҳои оқилонро гум мекунӣ.
22. Агар оби сарчашма лой бошад, оби дарё ҳам тира аст.
23. Агар ба сафар баромадӣ, аз ними роҳ барнагард.
24. Агар парранда аз қафас парида рафта бошад, умед макун, ки бармегардад.
25. Зану шавҳар – ду чӯбчаи хӯрокхӯрӣ.

26. Агар медонӣ, бигӯй, агар намедонӣ, гӯш кун.
27. Дар чангал ҳам пайраҳа ҳаст.
28. Чун дар зери бодбон меравӣ, ба самти бод аҳамият деҳ.
29. Аз тӯр гурехта ба чангак афтод.
30. Эҳтироми барзиёд ба тарс мубаддал мешавад.
31. Баъзан мӯрчаҳо моҳиро мехӯранд, гоҳе моҳӣ мӯрчаҳоро.
32. Бахшидани гуноҳҳо қаҳрамонӣ аст.
33. Қуфл чи гуна, калид намуна.
34. Вақте ки бемор шавӣ, ба худ афсӯс мехӯрӣ, аммо вақте ки шифо ёфтӣ, ба пули сарфшуда афсӯс мехӯрӣ.
35. Вақте ки хурсандӣ, мехоҳӣ, ки умри дароз бинӣ, аммо вақте ки ғамгинӣ, пагоҳ мурдан мехоҳӣ.
36. Вақте ки мева хӯрдӣ, аз дарахтшинон ёд кун.
37. Вақте ки ба мор хуш аст, ба қурбоққа бад аст.
38. Вақте ки асал ҳамроҳ кунӣ, ҳама чиз ширин мешавад.
39. То вақте ки ин чой, туро носазо мегӯянд, аммо ҳамин ки рафтӣ, афсӯси туро мехӯранд.
40. Агар зиндагии бовичдонона кунӣ, ҳар гуна бадбахтӣ мегузарад.
41. Зебоии ботин беҳтар аз зебогии рӯй аст.
42. Касе, ки баланд хандад, ӯ баланд гиря хоҳад кард.
43. Касе, ки шабҳо дер хобаш мебарад, қадри шабҳои дарозро медонад.
44. Аз дониши сарсарӣ доштана, нодон будан беҳтар аст.
45. Аз хӯчаини чоҳил будана, хизматгори доно будан беҳтар аст.
46. Бо ҷамъият мурдан беҳтар аст аз танҳо зистан.
47. Решаи бисёр – барги бисёр.

- 48.Аз беморӣ халос шудан мумкин асту аз тақдир не.
- 49.Ақли ҷавон мисли абрчаест, ки шамол мебарад.
- 50.Дар як асп ду зин намегузоранд.
- 51.Аз хонаи танг не, аз дили танг битарс.
- 52.Агар бадбахтӣ намебуд, қаҳрамон пайдо намешуд.
- 53.Хатогӣ касро донотар мекунад.
- 54.Роҳи бозгашт ҳамеша кӯтоҳ менамояд.
- 55.Дарахти ростро сояш ҳам рост аст.
- 56.Раққоси беҳунар заминро ноҳамвор мегӯяд.
- 57.Каду кошта, шафтолуру интизор машав.
- 58.Сухани ҳақ монанди дору аст, ки аксаран талханд, аммо шифобахш.
- 59.Пеш сухан гуфтан ҳафт маротиба забонро рӯгардон кун.
- 60.Дар ишқи калон азият бисёр аст.
- 61.Одами зӯр қувватро ба кор мебаряду камзӯр – хиларо.
- 62.Садҳо маслиҳат ду дасти ботаҷрибаро иваз карда наметавонанд.
- 63.Дарахти хуб буриду ба чояш дарахти хушкро шинонд.
- 64.Ғарқшуда ба ҳубобчаҳо низ даст мезанад.
- 65.Се занак – чор ғайбатчӣ.
- 66.Одами доно зуд пир мешавад.
- 67.Алафи бегонаро меканӣ, беҳтараш аз решааш бикан.
- 68.Моҳии аздастрафта ҳамеша калон менамояд.
- 69.Заҳри одам ба заҳри даҳ мор баробар аст.
- 70.Хурсандии барзиёд ғаму кулфатро ба вучуд меорад.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ГУРЧӢ

1. Гуреза ҳам худо мегӯяду таъқибкунанда ҳам..
2. Серчоғ аз муомила бо гунг хаста шуд.
3. Дарди ангуштро дил ҳис мекунад, аммо дарди дилро ҳеч кас.
4. Дарахти калон шамоли сахтро дӯст медорад.
5. Гургро гургона қабул куну рӯбохро рӯбоҳона.
6. Душмане, ки аз пеш истодааст, беҳтар аст аз дӯсте, ки аз ақиб истодааст.
7. Агар зан интиҳоб кунӣ, ба гӯшҳои худат эътимод кун, на ба чашмон.
8. Ҳар чое, ки гӯш намекунад, он ҷо ҳақиқат гум мешавад.
9. Чое, ки муҳаббат нест, хурсандӣ нест.
10. Сухани ширин дарвозаи оҳаниро мекушояд.
11. Бисёр дудила шавӣ, тарс ҳуҷум мекунад.
12. Дӯстӣ ва душманӣ – хоҳарони якдигар.
13. Агар ба ҳамаи чоҳҳо туф кунем, пас аз кучо об мегирем?
14. Агар чизи нолозимро харӣ, ба зудӣ ягон чизи даркориро мефурӯшӣ.
15. Агар тақдир афтидан аст, беҳтар аст аз болои асп афтӣ, на аз болои хар.
16. Агар дар қайқ нишастӣ, бо қайқрон баҳс накун.
17. Оҳан дар оташ обутоб меёбад, одам дар мӯҳточӣ.
18. Офтоби ғурубкунанда ба моҳтоби тулӯъкунанда қач-қач менигарад.
19. Он касе, ки танҳо барои худаш нек аст, низ одами бад ҳисоб мешавад.
20. Шукӯҳи якумрӣ ҳам ба дили одам мезанад.
21. Попи сер аз гурги гурусна ҳам бадтар аст.

22. Шахси пешрав пулест барои одамони аз қафо оянда.
23. Бо доштани риши дароз буз худро поп пиндоштааст.
24. Санг дар ҷояш вазнин аст, чумбондӣ – сабук мешавад.
25. Вақте ки гуруснагӣ меояд, шарм меравад.
26. Қалъаро аз дарун фатҳ мекунад.
27. Касе, ки ба офтоб ифлосӣ мепартояд, он ба сари худаш меояд.
28. Касе, ки ба умеди ҳамсоя мешинад, бе хӯроки шом мемонад.
29. Касе, ки роҳи корро намедонад, барои ӯ кор тамомшавӣ надорад.
30. Касе, ки сирри худро нигоҳ дошта наметавонад, аз вай ҳоким намебарояд.
31. Касе, ки сабр мекунад, ба мақсадаш мерасад.
32. Касе, ки ба бахти дигарон ҳасад мебарад, бахти худро намеёбад.
33. Доруро аз касе пурс, ки бемориро аз сар гузарондааст.
34. Беҳтараш дар бенавойи зистану одам буда, аз ин ки доро ва хук будан.
35. Тақлид кардан беҳтар аст аз ҳасадхӯрӣ.
36. Бо доно ҷангидан беҳтар аст аз нишастан бо аблаҳ дар базм.
37. Дар ҷое, ки асал мечакад, магасҳо гирд меоянд.
38. Банди тарангкашида зудтар меканад.
39. Ваъдаи турнаи осмонро макун, гунчишки нақдро дех.
40. Ғами тоза ғами пешинаро фаромӯш мекунонад.
41. Дари худро боз кун, дари дигарон кушода меёбӣ.
42. То вақте ки инсон намирад, корҳояш намоён нест.

43. Сухани ҳақ хуш намеояд, сухане хуш меояд, ки он ҳақиқат нест.
44. Ҳафт шайтон он қадар зиён намекунад, ки одам ба худаш мекунад.
45. Зӯро омад, ҳақиқат аз дар берун шуд.
Касеро, ки хӯчаин гуфтӣ, вай туро ғулом меҳисобад.
46. Миёни хӯчаин дард мекунад, аммо деҳқон мегирад.
47. Ба об афтӣ, хушк намебарой.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ДОҒИСТОНӢ

1. Дар набудани падар писар – хӯчаин, дар набудани модар – духтар.
2. Одами босавод мисли офтоб, бесавод – шаби тор.
3. Фикри хона дар роҳ ба кор намеравад.
4. Ҳаёти дӯстона дароз ва зиндагии бе дӯстӣ – кӯтоҳ.
5. Мор ҳар сол пӯсташро иваз мекунад, аммо дандони заҳрдорашро не.
6. Чи тавре ки говро парвариш кунӣ, ҳамон тавр шир мегири.
7. Дар байни зану шавҳар наист.
8. Бисёр нагир, ки бардошта наметавонӣ.
9. Ба суханони дӯстона бояд дӯстона ҷавоб дод.
10. Дар айёми гуруснагӣ бойҳо фарбеҳ мешаванд, дар вақти вабо – шаманҳо⁴ фарбеҳ мешаванд.
11. Дар айёми чорвомурӣ сағҳо серанду дар вақти бемориҳо – шаманҳо сер мешаванд.

---

⁴ Шаман – табибони халқӣ, ки тавассути дуою гузаронидани маросимҳо табобат мекунад.

12. Магаси шитобкор ба шир меафтад.
13. Бекор забони бадгӯй дорад.
14. Аз дурӯғ гуфтан хомӯшӣ беҳтар аст.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ИНДОНЕЗӢ

1. Дарахти банан дар як сол ду бор мева намедихад.
2. Дарахти калон ҳам аз офтоб ва ҳам аз борон паноҳгоҳ аст.
3. Дар торикӣ ҳамаи гурдаҳо якранг менамоянд.
4. Зоҳирро дигар кардан мумкин аст, аммо хислатро ба гӯр мебаранд.
5. Мӯйҳои ҳамаи мо сиёҳанд, аммо диламон гуногун.
6. Зоғро агар бо гулоб шӯянд ҳам, сафед намешавад.
7. Шӯъларо, ҳоло ки аланга нагирифтааст, хомӯш бикун.
8. Ҷое, ки уқоб нест, бум уқоб аст.
9. Ҷое, ки гулҳо шукуфтаанд, занбӯрҳо чамъ мешаванд.
10. Зоҳиран ҳамвору ботинан хордор.
11. Ҳатто алмосро низ месоянд.
12. Ғалларо гиру пӯстлохашро парто.
13. Мурғи ваҳширо бо косаи заррин хӯрок диҳӣ ҳам, ба беша гурехта меравад.
14. Борон қатраи хурд аст, аммо рутубаташ зиёд.
15. Агар оби дарё ором бошад, гумон макун, ки дар он тимсоҳ нест.
16. Агар кор омад накунад, дар хушкҳам ғарқ мешавӣ.
17. Аз паси дуд тохту бе оташ монд.
18. Қошуқи калони беҳӯрок касро сер намекунад.

19. Саг дар кӯчаи худаш шер аст.
20. Агар сӯзан гузашт, ришта ҳам мегузарад.
21. Ҳар як курбоққа ботлохи худро таъриф мекунад.
22. Сангборон дар ватани худ беҳ аз борони тиллоӣ дар гурбат.
23. Касе, ки аз мор метарсад, аз калтакалос ҳам метарсад.
24. Касе тундиरो ҳис мекунад, ки занчабил хӯрад.
25. Об ба кучое, ки чорӣ шавад, моҳӣ ҳам ба ҳамон сӯй шино мекунад.
26. Кадом тарафе ҳам шавӣ, ҳамон тараф меафтӣ.
27. Дурӯғ аз рост дида, ки ширинтар аст.
28. Оташи хурд – дӯст, оташи калон – душман.
29. Бӯр нақши сафед мегузорад, ангишт – нақши сиёҳ.
30. Бисёр доштан на ҳама вақт хуб аст.
31. Оби боло тира бошад, оби поён ҳам тира аст.
32. Моҳие дар ду чангак афтодааст.
33. Дар чои сӯхта боқимондаҳои машъалро меёбанд.
34. Ҳар чизе, ки безеб аст, бад нест.
35. Ҳар чизи хуб зебо нест.
36. Бозингаре нест, ки набохта бошад.
37. Баҳр беталотум намешавад.
38. Аз забони одам дида, тезтар ягон корд ё табар нест.
39. Яке меваи обдор мехӯрад, ба дигаре оби пошхӯрдаи он мерасад.
40. Якеро мезананд, ба ҳама дард мекунад.
41. Як бадбахтиро паси сар мекунӣ, дигараш меояд.
42. Аз дарахти калон фоидаи калон, аз дарахти хурд – фоидаи кам.

43. Ба китфат шинонӣ, ба болои сарат мебарояд.
44. Фуру бурда наметавонад, ба туф кардан ҳам дилаш намешавад.
45. Дар кор – тарсу, дар хӯрдан – паҳлавон.
46. Аз кӯли обаш соф оби ифлос чорӣ намешавад.
47. Теппа бо аккоси саг фуру намеравад.
48. Ҷасади филро паси панчара пинҳон карда намешавад.
49. Афту намудаш паланг, аммо ҷуръаташ муш барин.
50. Чи қадар инсон, ҳамон қадар орзуҳо.
51. Изи пойи филоро пинҳон карда намешавад.
52. Зоҳиран пухта, ботинан хом.
53. Сагро ҳарчанд мезанӣ, боз ба сӯи устухон меравад.
54. Дараҳти калон шохҳои дароз дорад.
55. Сирко ширин намешавад.
56. Шутур ҳар сол ба ҳаҷ меравад, аммо касе ўро «ҳочӣ» намегӯяд.
57. Зани пир хуб аст: ҳам сер ва ҳам маслиҳатгар.
58. Қадамҳои калон гузорӣ, шалворат медарад.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ИСПАНИ

1. Зиндагии бе камбудӣ ширин нест.
2. Беваи зебои пулдор бо як чашм гирия мекунаду бо дигараш чашмакзанӣ.
3. Ишқи бузург ҳамаро мебахшад.
4. Моҳии калон дар обҳои калон зиндагӣ мекунад.
5. Ошиқон гумон мекунанд, атрофиён ҳама кӯранд.

6. Зиндагӣ иборат аст аз ғусли таъмид, издивоч ва гӯр.
7. Худо шифо дод, аммо духтур пулро бурд.
8. Дарёи чуқур садову ғавго надорад.
9. Чашмҳо ба мушоҳидаи худ бовар мекунанду гӯшҳо ба дигарон.
10. Хонаи безан – дастурхони бенамак.
11. Чавонон фикр мекунанд, атрофиён ҳама кӯранд.
12. Он чизе, ки ойина мегӯяд, дигарон гуфта наметавонанд.
13. Ҳар касе, ки субҳи барвақт аз хоб бархезад, комёб мегардад.
14. Ҳар касе, ки дар хоб монад, рӯзи дароз кораш шитоб мешавад.
15. Ҳар кӣ аз марг метарсад, барояш асал тунд аст.
16. Ростро аз камақлҳову кӯдакон шунав.
17. Бисёр одамоне, ки таҳдид шудаанд, безарар монданд.
18. Кӯдакону содалавҳон ҳақиқатро мегӯянд.
19. Агар боре ҳам хато накунӣ, муваффақ намешавӣ.
20. Бо муҳаббат хонадор шудӣ, бо бадбахтӣ ёр шудӣ.
21. Занатро ба ман нишон деҳ, ман мегӯям, ки шавҳари ӯ чи гуна аст.
22. Баъд аз вафоти ҳамсар, маҳбуба дар паси дар.
23. Дар вақти шикори харгӯш нақора намезананд.
24. Занбӯрон меҳнат мекунанд, аммо магасҳо асалро меҳӯранд.
25. Ҷудой дар муҳаббат мисли бод аст: ишқи сустро хомӯш мекунад, аммо ишқи калонро шӯъла медиҳад.
26. Дастони меҳнати пуробила айб нест.
27. Суханҳо вақте хушанд, ки аз дил бошанд.

28. Савдогар бой шуду падару модарро фаромӯш кард.
29. Духтур дар фикри он аст, ки дар халта чӣ дорӣ.
30. Касе, ки хона надорад, ҳамаи мардуми кӯча ҳамсоҷаш аст.
31. Ҳар касе дар дили ғамгин дорад, аз ҳама беш ҳарф мезанад.
32. Асп дар ғами ҷаву соҳибаш зин овард.
33. Ҳар қадар фоида калон, ҳамон қадар ташвиш зиёд.
34. Зан ва харбузаро ба як нигоҳ фаҳмида намешавад.
35. Камбудихоятро душман мегӯяд.
36. Яке чизи зиёдатиरो мепартояд, дигаре онро талаб дорад.
37. Гулҳои аввали баҳор – духтаракони пурнозу пурҳумор.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ КОНГО

1. Обе, ки моҳии хуб дорад, он ҷо қурбоққа ҳам ҳаст.
2. Ду корро якбора намекунанд.
3. Ду леопард дар як беша баробар сайр намекунанд.
4. Агар ба кор машғул бошӣ, магаскушӣ макун.
5. Агар наздиконро масҳара кунӣ, туро ҳам чунин масҳара хоҳанд кард.
6. Пас аз азобу мушкилиҳо хушбахтӣ меояд.
7. Мор ва ғук дар як лона зиндагӣ намекунанд.
8. Баъзан каланди кӯҳна ҳам ба кор меояд.
9. Ҳар як парранда лонаи худро беҳтар мешуморад.
10. Ҳарчанд модарат бад бошад ҳам, ба ивази ӯ дигареро ёфта наметавонӣ.
11. Ҳар гуна борон оқибат қатъ мешавад.
12. Бачаи леопард аз панҷаи падараш наметарсад.
13. Инсонро барои зебоияш дӯст намедоранд.

14. Аз гуруснагӣ шикам хароб мешавад, аммо калла хароб намешавад.
15. Ғук аз чизе, ки азоб кашад, калтакалос ҳам аз ҳамон азоб мекашад.
16. Аз ҷое, ки намак мегиранд, хокро ба он ҷой намепартоянд.
17. Дарё бо реғ ва оташ бо хокистар ҷудонашавандаанд.
18. Гиёҳе, ки буз хӯрад, бузғола ҳам мехӯрад.
19. Мӯйсафед лангида роҳ меравад, аммо қадами нодуруст намегузорад.
20. Ҳарчанд ки сағ чор пой дорад, дар як вақт аз қафои ду ҷонвар таъқиб карда наметавонад.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ КОРЕЯГӢ

1. Хоберо, ки надидаӣ, нақл макун.
2. Мардон аз се чиз меҳаросанд: об, оташ ва зани шаттоҳ
3. Мардҳо аз арақ як рӯз, аз пойафзори танг – як сол ва аз зани шаттоҳ – як умр азият мекашанд.
4. Ҷанҷоли зану шавҳар мисли обест, ки бо корд ду нимаш мекуни.
5. Марди бадаслро зани боистеъдод ҳам наҷот дода наметавонад.
6. Оилаи бе духтар мисли бухориии бе оташ аст.
7. Парранда дар болои тухми худ ифлосиро пай намебарад.
8. Модар заррае камбудии даҳ домодро намебинад, аммо камбудии як келин зуд ба назараш менамояд.
9. Домод – меҳмони ҳамеша азиз аст.

- 10.[Дар ғарибӣ] ҳатто зоғи Ватан ҳам хуш аст.
- 11.Бахтро меҳнат ба хона меорад.
- 12.Хушбахтию бадбахтӣ ҳамсои ҳамдигаранд.
- 13.Агар як кори нек кунӣ, дуто шуда бармегардад.
- 14.Ба атолаи бадбахт ҳам устухон меафтад.
- 15.Кӯдакон ба ҳамон кас майл доранд, ки бештар онҳоро навозиш мекунад.
- 16.Ба некии он касе, ки аз сӯхтори ҳамсоя хурсанд шуд, умед макун.
- 17.Ба сари саги бадфеъл ҳар кучо санг меояд.
- 18.Оғоз кардани кор – нисфи кор.
- 19.Ҳар қадар ки камбағал бенавотар шавад, ҳамон қадар сарватманд доротар мегавад.
- 20.Ҳангоми таваллуд шудан сарватманд аз камбағал фарқ намекунад.
- 21.Аспи гурусна дуруст кор намекунад.
- 22.Гадои нав аз гадои кӯҳна бенавотар аст.
- 23.Ба сари одами гурусна ҳар гуна фикр меояд.
- 24.Гадо ҳам орзуҳои калон дорад.
- 25.Пуле, ки аз фурӯши замин ба даст омадааст, даромади хуб ҳисоб макун.
- 26.Пулро ба камбағалон хайр кун, на ба ибодатгоҳ.
- 27.Мизбон меҳмонро аз рӯи нишасташ муроот мекунад, меҳмон бошад вобаста ба вачҳи рӯи мизбон тановул мекунад.
- 28.Бо сухан меҳмондорӣ намекунанд.
- 29.Одами бахил заҳри бепулро ҳам меҳӯрад.
- 30.Хасис аз мурда ҳам қарзашро талаб мекунад.

31. Ҳар чизеро, ки ба доданаши дилат нашуд, онро гум мекуни.
32. Оқилон бештар дар хидмати чоҳилонанд.
33. Мехро ба хокистар намекубанд.
34. Расмро баръакс овехтасту расомро дашном мекунад.
35. Ҳангоми чанчоли шахсони бегона, кордатро аз ғилоф берун макун.
36. Аз барои саргин бо сағ баҳс макун.
37. Аз бародар дарег дошту ба дуздон дод.
38. Душманатро ҳалок макун, агар вай аз ту амон хоста бошад.
39. Аз намуди зоҳирии инсон хулоса набарор.
40. Дар ҷое, ки паланг нест, харгӯш ҳоким аст.
41. «Сӯхтор!»-гӯён аз ҳама бештар алавмон дод мезанад.
42. Агар мӯзадӯз, пагоҳ тайёр мешавад, гуфт, бовар макун.
43. Ашки на ҳамаи одамон самимӣ аст.
44. Комебиро маҳсули хидматҳои худ мешумораду дар нокомӣ дигаронро гунаҳкор мекунад.
45. Сахар «се» мегӯяду бегоҳӣ «чор».
46. Сахар «амакҷон» мегӯяду бегоҳӣ «ҳайвон».
47. Дӯстӣ бори зиндагиро сабуктар мекунад.
48. Ҳамдариҳо ҳамдигарро нағз мефаҳманд.
49. Каргас ҳамавақт тарафдори уқоб аст.
50. Ваҳдати одамон – қалъаи мустаҳкам аст.
51. Бори вазнинро якҷоя бардоштан сабук менамояд.
52. Аз косаи сиҳат об намечакад.
53. Агар қарор додӣ, ки кӯмак мерасонӣ, онро самимӣ иҷро кун.
54. Меваи калонро ба танҳои намехӯранд.
55. Азобу ғами беваро марди безан мефаҳмад.

56. Эҳтиёҷ орзуро мекушад.
57. Ба кори бегона дасти кас дар тобистон ҳам хунук мехӯрад.
58. Таҷрибаро бо зар харида намешавад.
59. Муш фақат мехоҳад, ки дар гардани гурба зангӯла овезанд.
60. Агар аз дарахт мева гирифтани хоҳӣ, ба решаҳои он ғамхорӣ кун.
61. Ташнагӣ ба чоҳ кандан маҷбур мекунад.
62. Дар зиндагӣ ақл аз қувва муҳимтар аст.
63. Касе, ки зебо менависад, қаламро айбдор намекунад.
64. Ҳамсоияҳои ҷодугар ба мӯъҷизаи ӯ бовар надоранд.
65. Оҳан худ ба худ нарм намешавад.
66. Ошпази беҳунар ҳамавақт оташдонро айбдор мекунад.
67. Қонун дур, мушт наздик.
68. Дашт бе алафи бегона ва мамлакат бе дузд нест.
69. Ташаббускор бояд дар пеш истад.
70. Қурбоққаро ба ёд овардан хуш намеояд, ки вай як замоне кафлесак буд.
71. Хатои мудир тамоми муассисаро шарманда мекунад.
72. Киштиҳо дар хушкӣ намегарданд.
73. Аз биринҷ шавла мепазанд, на аз шавла биринҷ.
74. Зоҳири одамро оина инъикос мекунад, ботинашро шароб.
75. Дузд сағхоро дӯст намедорад.
76. Истеъдоди шахсро наздиконаш пай намебаранд.
77. Об аз сатҳи болояш ба ҷӯшидан медарояд.
78. Дар паси кӯҳҳо, албатта, водие ҳаст.
79. Аз муноқишаи ду фурушанда харидор бурд мекунад.
80. Обе, ки ба сар рехтааст, то бучулаки по мешорад.
81. Ҳамаи меҳмонон гӯшҳои дароз доранд.

- 82.Шоҳин барои як порча гӯш ба шикорчӣ хидмат мекунад.
- 83.Гадоҳо якҷоя намегарданд.
- 84.Як рӯзи қаҳратун даҳ рӯзи баъди сард мегардонад.
- 85.Шапалакҳо дар гулҳои зебо менишинанд.
- 86.Аз сарчашмаи ифлос оби ифлос меояд.
- 87.Хучрае, ки зуд гарм мешавад, он инчунин зуд хунук мешавад.
- 88.Аз табақи хурд бо қошуқи калон намехӯранд.
- 89.Даҳанбанди халтаи намак ҳам намакин мешавад.
- 90.Бисёр диҳӣ – бисёр мегирӣ.
- 91.Матои дуруштро бо сӯзани дағал медӯзанд.
- 92.Хушмуомилагии ҳамсӯхбатат аз муомилаи хуши ту вобаста аст.
- 93.Меваҳои зебо на ҳама вақт бомаза мешаванд.
- 94.Ҳар қадар барвақт бихӯрӣ, ҳамон қадар барвақт гурусна мешавӣ.
- 95.Лабҳоро баъди хӯрдан пок мекунанд.
- 96.Асал хӯрда истодааст, вале аз қанд рӯ намегардонад.
- 97.Мазаи шавлаи сӯзонро фаҳмида намешавад.
- 98.Нони хом мағз намешавад.
99. Аз моҳии хом рӯ гардонда туф мекунад, бо дидани моҳии бирён оби даҳанаширо фурӯ мебарад.
100. Дар вақти ибодат дар бораи хӯрок фикр намекунанд.
101. Сӯзан бе ришта намедӯзад.
102. Ришта аз қафои сӯзан кашола мешавад.
103. Аз тухми бодиринг боимчон намерӯяд.
104. Гулмехро ба замин мекӯбанд, на ба санг.
105. Ҳар кадом нақора садои худаширо дорад.

106. Либоси масхарабоз ба касбаш мувофиқ аст.
107. Чӯби рост ба осонӣ мешиканад.
108. Ҳатто табари кунд ҳам дар рӯзгор лозим мешавад.
109. Пулро беҳтараш аз камбағал қарз гир, на аз бой.
110. Ҳангоми интизорӣ вақт суст мегузарад.
111. Сояи кӯҳи баланд дур меафтад.
112. Мӯйи кандашударо боз часпонида намешавад.
113. Саги зинда беҳ аз мансабдори мурда.
114. Меваи турш дар даст беҳтар аст аз меваи ширин дар боғ.
115. Дар гулистон санг ҳам зебо менамояд.
116. Дар давоми рӯз соя ду маротиба ба як ҷо намеафтад.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ КУРДӢ

1. Ого дар кайфу молаш дар барф.
2. Дар бораи одами бекас касе чизе намегӯяд.
3. Барфҳо об мешаванд, аммо кӯҳҳо барҷо мемонанд.
4. Бигзор душман шер бошад, на рӯбоҳ.
5. Бигзор одам саг бошад, на хар.
6. Бо банди бегона ба чоҳ фуру марав.
7. Чароғ бе равған рӯшноӣ намедиҳад.
8. Кӯҳи баланд беҳ аз ҳамсои бад.
9. Нақора дар дасти ману ту чӯб мезанӣ?
10. Қарзи андак мисли кӯдак зуд калон мешавад.
11. Дояи хуб беҳ аз ҳазор муаллим.
12. Гурусна имон надорад.
13. Душмани мард забон ва зан аст.
14. Дили камбағал фарох аст.

15. Дунё ба сабр қарор гирифтааст.
16. Дунё мисли гуле аст, бӯй мекашиву ба дигаре медихӣ.
17. Вақте охиста роҳ равам, бадбахтӣ дарёбам мекунад, агар зуд равам – ман бадбахтиро дармеёбам.
18. Ман мегӯям: «ана хирс», ту мегӯӣ: «мана изи он».
19. Ман як чӣ мегӯям, тамбури ман дигар чӣ.
20. Тақдир чархе аст, гоҳ ба росту гоҳ ба чап давр мезанад.
21. Бо гургон мехӯраду бо чӯпон мекобад.
22. Гургро вохӯрдан фоли нек аст, аммо беҳтараш бо он вонахӯрӣ.
23. Гург туманро дӯст медорад.
24. Гурге, ки ба ман рӯ ба рӯ нашавад, бигзор ҳазор сол умр бинад.
25. Сарват барои мардон шох⁵ асту бенавой – барас⁶.
26. Ҳам ба масҷид дер карду ҳам ба калисо.
27. Аспи ҳар кас мувофиқи тақдираш метозад.
28. Асп медавад, аммо савора худро таъриф мекунад.
29. Ҳурмат ҳурматро талаб мекунад.
30. Касе бисёр хобад, кам медонад.
31. Аз мурдани шамъ кӯрро чи ғам.
32. Худо, ки диҳад, мулло чӣ лозим?
33. Агар сабр кунӣ, амири Миср мешавӣ.
34. Зани зиштрӯ чашмро месӯзонаду зани зебо – дилро.
35. Духтари нобино беҳ аз писари бепарво.
36. Бадбахт ҳамон мардест, ки ду чашми занаш ба дар бошад.
37. Зан – девори даруна, мард – девори беруна.

---

⁵ Дар фарҳанги мардуми курд шох рамзи кудрат, далерӣ ва тавоноӣ аст.

⁶ Барас – бемории пӯст, пес.

38. Санг ба кӯза афтид, вой ба ҳоли кӯза; кӯза ба болои санг афтид, вой ба ҳоли кӯза; дар ҳар сурат вой ба ҳоли кӯза.
39. Дар тобистон сангчаҳоро ҳам ба анбор андоз.
40. Санги калонро санги хурд нигоҳ медорад.
41. Нобинои бе асо – кампири безабон.
42. Агар ятимҳо хушбахт мебуданд, падарашон наместурд.
43. Касе ба ду роҳ нигоҳ мекунад, олус мешавад.
44. Хар чӣ донад, ки заъфарон чист.
45. Поп ба нони ҳаррӯза одат кардааст.
46. Аз море, ки намегазам, мегӯяд, битарс.
47. Моҳии дарёӣ дар баҳр зиндагӣ карда наметавонад.
48. Мардҳо танҳо ба дидашон бовар мекунанд.
49. Марди дузана дурӯя аст.
50. Мулло қарзашро фаромӯш мекунаду қарздорҳояшро не.
51. Инсон дар умри худ ду бор кӯдак мешавад.
52. Ҳар вақт писардор шудан мумкин, аммо соҳиби бародар не.
53. Муқобили шахси беадолат тир адл аст.
54. Ба одами ношукр шарбат диҳӣ, шарбат талх аст, мегӯяд.
55. Шаргин ба мақсад намерасад.
56. Бо шахси сабукфикр ҳеч гоҳ баҳс нақун.
57. Одами умедашро аздастдода, имону вичдон надорад.
58. Беҳунар ҳамеша баҳона меёбад.
59. Фиребгар нони худро танҳо мехӯрад.
60. Аблаҳ дар тӯю мотам ҳамавақт маълум аст.
61. Дуд аз худаш ҳам гумон мебарад.

62. Кӯчӣ⁷ аз корҳои кишоварзӣ фарсахҳо дур аст.
63. Бо хешон савдо намекунанд.
64. Калонсол қадри калонсолро медонад.
65. Истеъдоди ҳар ҳангоси ӯст.
66. Мор агар хуб мебуд, бо шикамаш роҳ намерафт.
67. Моҳии дар ҳавзро савдо намекунанд.
68. Амир ҳам мемурад, мӯйсафеди Авдал ҳам.
69. Амир ҳам ба чӯпон ва ҳам ба сӯзан эҳтиёҷ дорад.
70. Мову ту сохтему шӯҳрат насиби Шозар⁸ шуд.
71. Маймун дар чашми модараш ғизол менамояд.
72. Оҳангари хуб мӯрчаро ҳам наъл мезанад.
73. Нангу вичдонро харида наметавон.
74. Шамшерро кашидан дигар асту задан дигар.
75. Таъми нон аз ваҷоҳати мизбон вобаста аст.
76. Нисфи ҳазор – панҷсад, фикрат кучо рафт?
77. Аз ҳосили нисфи кор умед мадор.
78. Намедонам – роҳати ҷонам.
79. Ҳеч кас барои мурда чашмонашро аз косахонааш намебарорад.
80. Мӯйсафед аз хурсандӣ ҷавон мешаваду ҷавон аз ғам пир.
81. Суханони бад зуд паҳн мешаванд.
82. Бадкор бо бадкор шавад хонадор, аз онҳо фарзанде ояд талабкор.
83. Фирор нисфи мардонагист.
84. Рӯшании давлат ақл аст.
85. Зебогии ҳар ду гӯши ӯст.

---

⁷ Кӯчӣ – кӯчнишин, кӯчманчӣ

⁸ Шозар – номи курдӣ = Шохзар

86. Морбача ҳам захр дорад.
87. Рӯз дар калисо хидмат мекунаду шаб дар масҷид.
88. Хешон дар рӯзҳои саҳт дастгират мешаванд.
89. Ба рӯйи камбағалон касе нангарад.
90. Соле як бор биёӣ, султони манӣ; моҳе як бор биёӣ, меҳмони манӣ; агар ҳар рӯз биёӣ – балои ҷони манӣ.
91. Сабркунанда ҳокими Миср мешавад.
92. Сари хӯшаи гандуми пухта ҳам аст.
93. Ҳангоми ҷанҷол оши палав тақсим намекунанд.
94. Коса, ки афтад, хоҳ шиканаду хоҳ не, ҷарангос мезанад.
95. Ширро ҷӯпон меҳӯраду сарширро ҷӯпонбача.
96. Тӯфанг пайдо шуду мардонагӣ гум гашт.
97. Бо дурӯғу фиреб танӯр намтафсад.
98. Дар вақти низоъ – ҳолу хорзӣ⁹, дар вақти наҳор – апу брозӣ¹⁰.
99. Гуреза ҳам Худо мегӯяд, таъқибкунанда ҳам.
100. Кӯдакон бо бозӣ калон мешаванд.
101. Кӯдакон баъд аз сари падар не, баъд аз сари модар ятим мешаванд.
102. Ошті хуш аст, махсусан баъд аз ҷанг.
103. То шаб нашавад, қадри моҳро намедонанд.
104. Ҳам шарики дузду ҳам рафиқи қалъабон.
105. Меваи расидаро начинӣ, меафтад.

---

⁹ Хол – тағо, хорзӣ – ҳоҳарзода, хорзо

¹⁰ Ап – амак, брозӣ – бародарзода

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ҚАЗОҚӢ

1. Ҳамсафари нобино шудӢ, як чашматро бипӯш.
2. Мо ҳафт бародар будем; баъзеашон мурданду мурданд, ҳафт кас шудем.
3. Дар ҷойҳои худӣ одамро ҳурмат мекунанд, дар ҷойҳои бегона – пӯстини мӯинаи одамро.
4. Барои мардум – коргар, барои хонавода – писар.
5. Ҷое, ки мардҳо бисёрранд, он ҷо ҳезум намеёбӣ; ҷое, ки занҳо бисёрранд – об нест.
6. Дихӣ – мегириӣ, коштӣ – медаравӣ.
7. Барои якрӯза зиёфат чил рӯз ташаккур бояд гуфт.
8. Шутуркуш аз бузкуш гӯшт пурсидааст.
9. Аз як дона гандум атола пухта намешавад.
10. Касе, ки сараш дард намекунад, чи парво дорад.
11. Вақте ки бургут¹¹ пир шавад, муш шикор мекунад.
12. Ҷое, ки сағ нест, ҳук аккос мезанад.
13. Кадом ангуштро нагазӣ, як хел дард мекунад.
14. Касе, ки худаш афтид, гирия намекунад.
15. Касе, ки оҳиста роҳ равад, хеле дур меравад.
16. Зоғ ҳар кучое набошад, бадтар аз шохин аст.
17. Чархҳои пеши ароба кучое, ки раванд, чархҳои қафои он низ аз пасаш мераванд.
18. Модари роҳ – сумҳо, модари гуфтугӯ – гӯшҳо.
19. Ман зӯрам, мағӯй, ки ба одами зӯртар бармехӯрӣ.
20. Шахси хушрӯй зебо нест, шахси дӯстдошта зебо аст.
21. Қасоси сагро аз турна магир.

---

¹¹ Бургут – боша, паррандаи соҳибчангол

- 22.Аз дасти одами бад оби ҳаёт диҳад ҳам манӯш.
- 23.Одами бафурча (бешитоб) бо ароба ҳам харгӯшро дастгир мекунад.
- 24.Сӯзиши сухан дардноктар аз сӯзиш дар оташ аст.
- 25.Ба одами бад некӣ кунӣ, қадарашро намедонад; ба одами нек бадӣ кунӣ, фаромӯш намекунад.
- 26.Риши сафедшуда дигар сиёҳ намешавад.
- 27.Нури чароғ ба танаш намефтад, хубиҳои инсон ба наздиконаш наменамояд.
- 28.Тухми имрӯз беҳ аз мурғи фардо.
- 29.Ба мурғи кӯр ҳама чиз дона аст.
- 30.Аз гап гап мебарояд, агар хомӯш истӣ, аз кучо он барояд.
- 31.Сухане хуб аст, ки кӯтоҳ бошад.
- 32.Пир дар байни ҷавонон нодон мешавад, ҷавон дар байни пирон – доно.
- 33.Бори шутури аз ҳама охир вазнин аст.
34. Душмани хуб беҳтар аз хеши бад.
- 35.Ба одами бад некӣ макун.
- 36.Ба дег ҳар чӣ дарояд, ба қошук ҳамон мебарояд.
- 37.Забон бе устухону фикр бепоён аст.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ҚАРАҚАЛПОҚӢ

1. Ҳақиқати талх беҳ аз дурӯғи ширин.
2. Агар дар юрти калон баланд ханданд, дар юрти хурд пасттар механданд.
3. Агар халқ гуфта бошад, бесабаб нест.

4. Агар қаблан рост гуфта бошӣ, баъдҳо низ ба ту бовар мекунанд.
5. Агар чор кас розӣ бошанд, ҳатто чизи дар бом буда меафтад.
6. Ҳар касе айронро нӯшид, халос хӯрд; касе, ки сатилро лесид, ба даст афтод.
7. Аз зани бад доштан мучаррад гаштан бех.
8. Сухани бисёр танҳо дар Қуръон хуш аст.
9. Агар нахоҳӣ, чашмат уштурро ҳам намебинад.
10. Аспи танҳо чанг намебардорад.
11. Сухане, ки сӣ дандон гуфт, ба сӣ хешовандон рафта мерасад.
12. Аз гӯсфандҳои ҷамъшуда ҳатто гург метарсад.
13. Кори некро ҳар вақте анҷом диҳӣ, дер намешавад.
14. Сухани нек – нисфи бахт.
15. Ҳарчанд даст яктост, аммо ангуштон фарқ доранд.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ҚИРҒИЗӢ

1. Бой бо рамааш мефаҳрад, камбағал бо орзуҳояш.
2. Бе розигӣ кор анҷом намеёбад.
3. Одами беғам аз об ҳам фарбеҳ мешавад.
4. Баҳодур лашкарро сарварӣ мекунаду хирадманд роҳро мекушояд.
5. Дар вақти дорой худро таъриф макун, дар вақти мӯҳтоҷӣ худро гум макун.

6. Дар ҷойи шинос қувваро ба назар мегиранд, дар ҷойи бегона – либосро.
7. Он ҷӣ чашм дидааст – ҳақиқат, он ҷӣ гӯш шунидааст – шубҳанок.
8. Зоғи гурусна ба санг нӯл мезанад.
9. Кӯху сангҳоро тарма вайрон мекунад, одамонро – ғайбат.
10. Агар кӯх намоён бошад, пас он дур нест.
11. Агар гӯш як рӯз хабарҳоро нашунавад, кар мешавад.
12. Ҳайфи он суханоне, ки ба бадфеъл гуфта шудааст.
13. Муши зинда беҳ аз паланги мурда.
14. Ба сармохӯрда ситора оташак метобад.
15. Тандурустӣ – боигарии якумдараҷа, хушбахтии ҳамсарон – дуҷумдараҷа.
16. Тилло занг намезанад, ақл вайрон намешавад.
17. Тиллое, ки дар даст аст, қадр надорад.
18. Як мурғ бошад ҳам, хӯрондан даркор.
19. Пеш-пешӣ доно гарду аз паси аблаҳ.
20. Ҳар кас касалии худро беҳтар медонад.
21. Вақте ки шаш зан ба чаноза мераванд, ҳар кас ба ёди мурдаи хеш мегирад.
22. Ҳар касе аз назди гӯри Ҳоча Насриддин гузарад, як табассуме мекунад.
23. Модарандари золим – ятими қасосгир.
24. Дасте, ки бисёр медиҳад, бисёр мегирад.
25. Рӯбоҳи бисёр густох оқибат ба даст меафтад.
26. Ҳар «имрӯз» «пагоҳ»-и худро дорад.
27. Ба худоиҳо гурусна рав, аммо ба тӯй бо шиками сер.
28. Ба коре кам меҳнат кунӣ, кам фоида мебинӣ.

29. Ба сараш кашад, ба пояш намерасад; ба пояш кашад, ба сараш намерасад.
30. Худро айёр мағӯй, ки бо шахси айёртар вомехӯрӣ.
31. Касе, ки бо сухан ҷавоб гардонида наметавонад, бо мушт таҳдид мекунад.
32. Рангорангии ҳайвон дар зоҳирашон аст, аммо макру найранги одамон дар ботин.
33. Аз ашк то ханда дур нест.
34. Чизи бад доштан беҳ аз нодорӣ.
35. Ҳоло ки асп надорӣ, ба хар савор шав.
36. Гузаштаре баргардонида ва мурдаре зинда карда намешавад.
37. Барои айрон¹², ки омадӣ косаатро пинҳон макун.
38. Дӯст бо дӯст муноқиша кунад, душман хурсанд мешавад.
39. Аз забон ҳам асал мечакаду ҳам захр.
40. Чароғи як юрт юртҳои дигарро равшан намекунад.
41. Кӯр дар бораи диданиҳо ҳарф мезанад, кар дар бораи шуниданиҳо.
42. Дар шутур шишта, паси буз пинҳон машав.
Сухани халқ дурӯғ нест.
43. Сағ сағона рафтор мекунад.
44. Агар кӯршабпарак рӯзона набинад, гуноҳи офтоб чист?
45. Андеша поён надорад, гуфтор – худуд.
46. Аз бекор гаштана, муфт кор кардан беҳтар аст.
47. Чизе хоҳари калонӣ мепӯшад, онро хоҳари хурдӣ ҳам мепӯшад.
48. Забон тезтар аз шамшер аст.

---

¹² Айрон – нӯшобаест ба мисли дӯғ

49. Бадхашмӣ – душман, ақл – дӯст.

50. То бад нагӯӣ, нек пеш наояд.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ МУҒУЛӢ

1. Ангушт дард мекунад, аммо хоби чашм намебарад.
2. Саги калон аккос мезанад, аз қафояш саги хурд ҳам.
3. Ба Буддо дуо ёд намедиҳанд.
4. Агар чӯб бошад, пушт барои задан ёфт мешавад.
5. Рӯди тезоб то баҳр рафта намерасад; оилаи зуд барпошуда дер намепояд.
6. Ддар ифтихор шармро фаромӯш макун, дар хушбахтӣ бадбахтӣ ба ёд ор.
7. Дарёи тезоб дар регзор нопадид мегардад.
8. Дар рӯзҳои хушбахтӣ покдил бош, дар бадбахтӣ – сахтдил.
9. Дар соатҳои мушкил устуворӣ лозим аст, дар соатҳои хурсандӣ – бедорӣ.
10. Эътиқод худоҳоро эҷод мекунад, хурофот – махлуқоти бадро.
11. Уштур қачии пушташро намебинад.
12. Оби дарёро бо сатил холи карда намешавад, рангинкамонро бо даст дошта намешавад.
13. Гӯсолаи сер аробаи хоҷагиро мешиканад.
14. Ҷоҳил чӣ хӯрдашро нақл мекунанду оқил чизҳои дидаашро.
15. Ботини ифлос бадтар аз тани ифлос.
16. Агар маймун ҳақиқатро гӯяд, гӯш кун.
17. Аз шоҳи буз то осмон хеле дур аст.

18. Ду зоғ дар сиёҳии ҳамдигар ҳайронанд.
19. Дарахти қачро шикастан беҳтар аст, одами дурӯғгӯро мурданаш беҳтар аст.
20. Барои қурбоққои чоҳ калонтар аз чоҳи худаш баҳр нест.
21. Касе, ки қарз надорад, бой аст; касе, ки саломат аст, хушбахт аст.
22. Касе, ки ҳеч ҳунар надорад, дигаронро дарс медиҳад.
23. Дурӯғгӯӣ қасам меҳӯрад, дузд шоҳид мечӯяд.
24. Рӯбоҳ сағҳоро бо думаш фиреб медиҳад, хушомадгӯӣ нодонҳоро бо забонаш.
25. Аз номусро шикастан, устухонро шикастан беҳтар аст.
26. Нағзакак дашном додан беҳтар аз оштии сарсарӣ кардан.
27. Мардонагии шер ба рӯбоҳ даркор нест, макқорӣи рӯбоҳ ба шер лозим нест.
28. Хатои хурд ба боҳти калон мерасонад.
29. Тамоми ҷаҳонро дар болои асп нишаста забт кардан мумкин аст, аммо идора кардани он аз болои зин мумкин нест.
30. Ториқии шабро бо як машғал равшан карда намешавад.
31. Оқилии берун аз ҳад бадтар аз аблаҳист.
32. Аҷали муш, ки расид бо думи гурба бозӣ мекунад.
33. Қирми пору асалро дӯст намедорад.
34. Сангро ба боло ҳаво диҳӣ, ба сарат омада мезанад.
35. Ба замини осмон шикоят макун, замин кару осмон баланд аст.
36. Аз шахси пурхӯр хӯроку аз танбал ҳезум напурс.
37. Офтобро ба моҳтоб иваз карда хурсанд машав.
38. Дӯсти бевафо аз душман ҳам бадтар аст.

- 39.Шитобкор як амалро ду бор иҷро мекунад, ботаҳаммул як бор.
- 40.Ҳеч кас шунидани камбудихояшро дӯст намедорад.
- 41.Шармандагиरो бо хашм пӯшонида ва оташро бо равған хомӯш карда намешавад.
- 42.Як шарора метавонад тамоми бешаро сӯзонад.
- 43.Як тирамоҳ беҳ аз се баҳор.
- 44.Дар паҳлӯи тилло мис ҳам зардӣ мекунад, дар паҳлӯи одами хуб аблаҳ ҳам одами хуб менамояд.
- 45.Гӯшвори тилло ба гӯши хар вазнинӣ мекунад.
- 46.Аз шӯҳрати бад даҳ ҳазор сол бӯи бад меояд.
- 47.Роҳи бад аз набудани роҳ беҳтар аст, хешони бад аз бехешӣ афзалтар.
- 48.Хизматгорзани бад нишокаи хонахаробшавӣ аст, табиби бад – нишокаи марг.
- 49.Бадӣ бадиरो чалб мекунад, чӯби дарахт [баъди сӯхтан] сиёҳӣ медиҳад.
- 50.Бо андак фиреб дурӯғгӯ мешавӣ, бо андак азхудкунӣ – дузд.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ НЕПАЛӢ

1. Қарзро, ки гирифтӣ, баргардонданаширо андеша кун.
2. Кори бузургро ба оҳистагӣ анҷом деҳ.
3. Ба кулбаи камбағал ҳатто муш ҳам меҳмон намешавад.
4. Агар хоҳиш бошад, роҳ пайдо мешавад.
5. Кӯзаро бо қатра ҳам пур карда мешавад.
6. Ҳар кас кӯзаи обро бояд худаш болои сар гузорад.
7. Шиками пурхӯр ҳамеша холист.

8. Хирадмандро як ҳарф бас аст.
9. Дар лабони танбал ҳамеша баҳона тайёр аст.
10. Рӯзе мерасад, ки хонаи ғоратгаронро ғорат мекунанд.
11. Ҳанӯз ки косаи мисӣ нахаридаӣ, косаи сафолиатро
машикан.
12. Оташро ба дарахти сабз кор нест, роҷаро ба камбағал.
13. Ба сари роҳи инсони пок санг гузоштан гуноҳи бузург аст.
14. Сухани ноҷо тухми чанҷол аст.
15. Боми хонаи танбал ситоразор асту девораш алафҳои
баланд.
16. Чун шалғамча дар порӯ рӯида, гул мекунад.
17. Ба тиллои холис аёр¹³ лозим нест, ба инсони хуб – зевар.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ НОРВЕГӢ

1. Мушкилӣ инсонро донотар мекунад.
2. Дар зиндагӣ ҳамсарон ба ҳам монанд мешаванд.
3. Ҷое, ки зани чанҷолӣ ҳаст, ҳатто гурба тарсончак мешавад.
4. Духтарро дар кори ошпазхона бояд дид, на дар либоси
идона.
5. Марди бад – шайтон, зани бад – дӯзах.
6. Сурфа ва ишқро пинҳон карда намешавад.
7. Вақте ки оташ хомӯш шавад, хокистар зуд сард мегардад.
8. Вақте ки дил пур шавад, даҳон пӯшида мешавад.

---

¹³ Аёр – маҳак, (ба русӣ – *проба*)

9. Аспро ба дандонаш нигоҳ куну духтарро ба дастонаш.
10. Нонреза ҳам нон аст.
11. Касе, ки ба зане бонг занад, модари худро фаромӯш мекунад.
12. Модари бо асобағал беҳ аз падари савори асп.
13. Ишқи ёри бо либосҳои фарсудаю хоксорона сӯзон мешавад.
14. Ишқ кӯр аст ва гумон мекунад, ки касе ӯро намебинад.
15. Ҷавоне, ки мунтазири маҳбубааш аст, дар сармои қаҳратун хунук намехӯрад.
16. Бисёр духтароне, ки як сол пеш механдиданд, имсол гирия мекунанд.
17. Дар олам бадбахтиҳо зиёданд, аммо аз ҳама бадтараш доштани зани ба даст.
18. Аз имконат берун ваъда мадеҳ.
19. Ҳар чиро, ки чашм мебинад, ба дӯст доштан намеарзад.
20. Ҳоло ки офтоб ғуруб накардааст, имрӯзро ситоиш макун.
21. Ишқи зӯракӣ ва рӯйи рангуборшуда дер намепоянд.
22. Шайтонро, ки ба китфат роҳ додӣ, бардошта гард.
23. Он чизе, ки замоне гарми сӯзон буд, хеле сард мешавад.

24. Он чизе, ки охиста ҳаракат мекунад, бо дили пур пеш меравад.

25. Он коре, ки замоне модар карда буд, баъдҳо духтараш мекунад.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ОЗАРӢ

1. Девори сафедро ҳар ранг, ки хоҳӣ, мекунӣ.
2. Худо ба дудбарои хона чизе намепартояд, худат меҳнат кун.
3. Аз тирамоҳ андеша кун, ки баъдаш зимистон аст, на аз зимистон, ки пас аз он баҳор аст.
4. Дард фаромӯш мешавад, одат не.
5. Ғуломи вичдон бошу хӯчаини ирода.
6. Дар чашмони бум, чӯчааш товус барин зебо менамояд.
7. Шутурро зери гилем пинҳон карда намешавад.
8. Дузд дар озодӣ монду шоҳид ба зиндон афтид.
9. Ҳамаи бадбахтиҳои одам аз забонаш сар мезананд.
10. Ҳамаи пода гузашта рафт, аммо ӯ гӯсола мекобад.
11. Тирро паррондӣ, камонро пинҳон макун.
12. Меҳ наълро нигоҳ медорад, наъл аспро, асп паҳлавонро, паҳлавон Ватанро.
13. Ҷое, ки гӯсфанд нест, буз ҳам ба кор меравад.
14. Ҷое, ки гурба нест, мушҳо ид доранд.
15. Ҷое, ки вичдон ҳаст, он ҷо нон ҳам ҳаст.

- 16.Муҳимаш корро сар кун, он тараф худаш рафтан мегирад.
- 17.Чашм барои дидан асту ақл барои фаҳмидан.
- 18.Дар бораи фаҳмидаат суҳан гӯй, на дар бораи хондаат.
- 19.Ба одами гурусна ҳама гурусна менамоянду ба чашми сер
ҳама – сер.
- 20.Агар душман заиф ҳам бошад, ҳамеша омода бош.
- 21.Дасти диҳанда ҳамеша аз дасти гиранда болотар аст.
- 22.Дарахти бемева – ҳезум, абри беборон – дуд ва одами беақл
ҳайвон аст.
- 23.Барои муш шабнам обҳезӣ аст.
- 24.Хона бо зани оқила биҳишт аст.
- 25.Агар зебой даҳ бошад, пас нӯҳ аз он тааллуқ ба либос аст.
- 26.Агар сухани рост ба дурӯғ монанд бошад, беҳтараш онро
магӯй.
- 27.Дар чашми одами эҳтиёткор ҳам хас мебарояд.
- 28.Аз дудмӯрии қач ҳам дуди рост мебарояд.
- 29.Ба духтари зебо ақли расо ҳалал намерасонад.
Ҳазор хола модари худиро иваз карда наметавонанд.
- 30.Сӯзан худ луч аст, аммо ҷаҳонро мепӯшонад.
- 31.Аз тарс дар пеши мардум ҳақиқатро гуфтан душвор аст, аз
тарс дар назди вичдон – дурӯғро.
- 32.Аз гург чӯпон намебарояд.
- 33.Ба меҳмони гург равӣ, сагеро ҳамроҳат гир.
- 34.Ҳар як зан дар хона ҳам бону асту ҳам хизматгор.
- 35.Ҳар як гиёҳ аз решаи худаш мерӯяд.
- 36.Дег чи гуна, палав – намуна.
- 37.Боғ чи гуна, меваҳо – намуна.
- 38.Вақте ки чӯпон бисёр шуд, гӯсфандро гург меҳӯрад.

- 39.Вақте ки сари мор дард кард [аҷалаш расид], дар миёни роҳ хоб мекунад.
- 40.Анҷоми сухан аз оғозаш маълум.
- 41.Гов об хӯрда шир медиҳад, мор об хӯрда, захр ҳосил мекунад.
- 42.Дег бо дег бархӯрад, хурма мешиканад.
- 43.Бо ҷадвали қач хати рост кашида намешавад.
- 44.Касе, ки дар бачагӣ фиреб мекард, дар калонсолиаш ба ӯ бовар намекунанд.
- 45.Касе, ки гиреҳ кардааст, ҳамон кас мекушояд.
- 46.Касе, ки арӯси беайб мекобад, оқибат безан мемонад.
- 47.Касе, ки дар ғурбат наафтадааст, қадри Ватанро намедонад.
- 48.Касе, ки талхиро начашидааст, ширинии зиндагиро намедонад.
- 49.Касе, ки мушти одамиро нахӯрдааст, мушти худро оҳанин мешуморад.
- 50.Касе, ки худаш афтидааст, гиря намекунад.
- 51.Касе, ки заминларзаро дидааст, аз сӯхтор наметарсад.
- 52.Касе, ки гули садбарг мечинад, аз хори он наметарсад.
- 53.Касе, ки модари худро ҳурмат мекунад, модари дигаронро намеранҷонад.
- 54.Ё дар дӯстӣ содиқ бош, ё тамоман дӯстӣ макун.
- 55.Рӯбоҳ ба кучое равад, думаш аз қафои вай аст.
- 56.Барои рӯбоҳ фарқе надорад, ки нархи хурӯс чанд аст.
- 57.Аз хӯҷаини нодонҳо будан, хизматгори хирадманд будан беҳтар аст.
- 58.Нони қоқи худро хӯрдан беҳтар аст аз палави бегона.

59. Дӯсти беҳтарин – модар, кишвари беҳтарин – Ватан.
60. Хонаро тарк кардан мумкин аст, аммо Ватанро не.
61. Ҷавон – боқувват, пир – ботадбир.
62. Дар шохи дарахти себ олуча намепазад.
63. Ба гардани гӯсолача як банд бас аст.
64. Агар харҳо дар байни одамон намебуданд, нархашон баланд мешуд.
65. Ба гӯшҳоят бовар макун, ба чашмонат бовар кун.
66. На ҳама чизи сафед барф аст.
67. Ба умеди ҳамсоя нашав, ки бе шамъ мемонӣ.
68. Вақте ки ба зиёфат даъват мекунанд, рад макун, аммо ба чое, ки даъват накардаанд, марав.
69. Надонистан айб нест, наомӯхтан айб аст.
70. Бадбахтӣ чуфт шуда меояд.
71. Рӯзе нест, ки шом надошта бошад.
72. Муҳаббат дар чашмҳо аст.
73. Як занбӯр беҳ аз як села магас.
74. Уқоб магас шикор намекунд.
75. Чӯби бед бӯи сандал намедихад.
76. Падар ба писараш боғро ҳадя кард, аммо писар аз падараш як токи ангурро дарег дошт.
77. Падарат – пиёз, модарат – сирпиёз, ту чи тавр гули садбарг шудӣ?
78. Аз шутур калонтар фил ҳаст.
79. Фаромӯш макун, ки аз даҳон то гӯш чор ангушт масофа аст.
80. Хукбача хур-хуркуниро аз хук ёд мегирад.
81. Борут ва оташ дӯстиро намедонанд.

82. Ба танбал кор фармой, вай туро насихат мекунад.
83. Агар «аммо» корӣ, «ҳеч» мерӯяд.
Сухани ҳақ ҳамеша талх аст.
84. Ростқавл ҳамаро ростқавл мешуморад, дурӯғгӯй фикр мекунад, ки ҳама дурӯғгӯянд.
85. Ҷароҳати дасти дигар кас ба мисли тарқише дар девор аст.
86. Ҷароҳати шамшер меравад, аммо ҷароҳати сухан не.
87. Хеш, ки кам хабар гирад, бегона мешавад; бегонае, ки зуд-зуд хабар мегирад, хеш мешавад.
88. Аз як гӯсфанд дуто пӯст намегиранд.
89. Одами сушт ҳамеша гунаҳкор аст.
90. Нобино аз қиматшавии нархи шамъ парвоя надорад.
91. Аз берун – қаср, аз дарун – мурғхона.
92. Сагро дигарон ба хотири соҳибаш навозиш мекунанд.
93. Вичдон нисфи имон мебошад.
94. Рӯбоҳи пир ба дом намеафтад.
95. Сухан ҳамон вақт сухан аст, ки дар вақташ гуфта шуда бошад.
96. Домод бояд як халта тиллою як халта дурӯғ дошта бошад.
97. Дар хонаи кӯдакдор гиря ҳаст, дар хонаи бе кӯдак ҳам.
98. Касе, ки чизе надорад, чизеро шум намекунад.
99. Хонаи дурӯғгӯй сӯхт, касе бовар накард.
100. Чӯб дуто охир дорад.
101. Дастаи табари гумшуда тиллоӣ мешавад.
102. Аблахро ҳурмат кунӣ, фикр мекунад, ки аз вай тарсидӣ.
103. Ободии хона – кӯдак, ороиши миз [дастархон] меҳмон аст.
104. Ақл дар сол нест, дар калла аст.
105. Паррандаи лошахӯрро аз нӯлаш мешиносанд.

106. Хунарманд ҳар кучо равад, ҷояшро меёбад.
107. Бо даъватшуда шарм накарда рафтан гир, аммо бо меҳмони нохонда ҳамроҳ машав.
108. Бом ҳар қадар калон бошад, ҳамон қадар барфаш зиёд мешавад.
109. Чизи бо фиреб хардидашуда баракат надорад.
110. Зани бегона ба чашми ҳама мисли дӯшиза менамояд.
111. Ба чизи бегона даст нарасон, аммо аз они худиро аз даст мадеҳ.
112. Пӯстинро дар тобистон дӯзу досро дар зимистон тез кун.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ОЛМОНӢ

1. Август ҳаво гарм набошад, нон се маротиба гарон мешавад.
2. Камбағалӣ скрипканавозиро ёд медиҳад.
3. Бекорӣ – оғози ҳамаи камбудихо.
4. Паррандаи калон лонаи калон дорад.
5. Дар нодорӣ ҳама гуна нон хуш аст.
6. Аз баҳр дида, дар шароб одамон бештар ғарқ мешаванд.
7. Дар ҳолати хашму ғазаб ақл гум мешавад.
8. Дар ҳар як рама гӯсфанди сиёҳ ҳаст.
9. Намаки гуфтор дар кӯтоҳсуханӣ аст.
10. Дар торикӣ махфӣ гап задан осон аст.
11. Меҳмони хушсӯҳбат – азизи хонадон.
12. Чигунагии рӯзро аз шомаш пай мебарӣ.

13. Шароб ба одам медарояд, ақл ба кӯза.
14. Шунавандаи бодикқат сухангӯйро хаста намекунад.
15. Аблаҳӣ ба синну сол кор надорад.
16. Зоғро тарбият кунӣ, оқибат чашматро мекобад.
17. Агар «аммо» набошад, ҳамаи корҳо хуб меанҷоманд.
18. Ҳама чиз мегузарад, ҳақиқат мемонад.
19. Анҷом хуб – ҳамаи корҳо хуб.
20. Хоҳиши маҷбурӣ хоҳиш нест.
21. Ҷое, ки монах пой гузорад, гиёҳ намерӯяд.
22. Ҷое, ки хӯрданӣ ҳаст, муш меояд.
23. Ҷое, ки сояи монах меафтад, он ҷо бихишт гум мешавад.
24. Дарахти калон шамолро бисёр мегардонад.
25. Ҷаҳолат ва такаббур меваҳои як дарахтанд.
26. Карро ба суруд хондаи чӣ ҳочат.
27. Ҳақро гӯй, оби тоза нӯш, ғизоро пухта хӯр.
28. Худованд дар тӯфон баҳрнавардонро кӯмак мекунад, аммо киштирон бояд дар сари суккон бошад.
29. Меҳмон мисли моҳӣ аст, дер тоза намеистад.
30. Сухани нек бефоида нест.
31. Дӯзандаи танбал – риштаи дароз.
32. Як дӯст дар паҳлӯ беҳ аз се дӯсти дур.
33. Якдилӣ камро зиёд мегардонад, норозигӣ зиёдро барбод медиҳад.
34. Калимаи «агар» намешуд, падарам кайҳо миллионер мешуд.
35. Агар хоҳӣ, ки тандуруст зиндагӣ кунӣ, чун гурба бихӯр ва чун сағ бинӯш.
36. Дар паси панҷара асал ҳам талх аст.

37. Санъат ба сарпараст эҳтиёҷ дорад.
38. Вақте ки гурба рафт, мушҳо мераксанд.
39. Вақте ки монах даҳонашро кушояд, дасташро ҳам дароз мекунад.
40. Вақте ки чӯпонҳо чанчол кунанд, гург аз он бурд мекунад.
41. Вақте ки муваффақият даромад, ақл мебарояд.
42. Анҷом нишон медиҳад, ки ин корро ҳама метавонист.
43. Гиёҳи газна ҷавон бошад ҳам, мегазад.
44. Зебогӣ ва ақл на ҳама вақт қаринанд.
45. Зебогӣ мегузарад, некӣ мемонад.
46. Ҳар касе занашро занад, ӯ худашро мезанад.
47. Касе, ки ҳасад барад, худ азоб мекашад.
48. Касе, ки чизи камро қадр намекунад, лоиқи чизи бисёр нест.
49. Касе, ки истироҳат намекунад, дер намепояд.
50. Касе, ки худро мисли муш мекунад, ӯро гурба мехӯрад.
51. Рӯбоҳро бо рӯбоҳҳои модина дастгир мекунанд.
52. Шаб баробари мурғҳо хоб куну субҳ баробари хурӯс бедор шав.
53. Дурӯғ мегузарад, рост боқӣ мемонад.
54. Камбағали бовичдон будан беҳ аз дорои чоплус.
55. Каме қудрат доштан беҳ аз ҳуқуқи бисёри нолозим.
56. Беҳтараш кӯдак гирия кунад, на ин ки модараш.
57. Тартибро риоя кун, он вақт ва қувваи туро сарфа мекунад.
58. Муҳаббат ба касб корро осон мекунад.
59. Пашша хурд аст, аммо сахт мегазад.
60. Ҷавониро ҷавонона гузарон.
61. Марди безан – сари бетан.

62. На ҳар касе, ки ба калисо медарояд, пок аст.
63. Дастатро аз остин дур набар.
64. Барои монах аз калисо дида, ҷои хубе нест.
65. Эҳтиёҷ пойи лангро давон мекунад.
66. Як соати хоби аввали шаб беҳ аз ду соати сахар.
67. Шамшерҳои тез нағз мебуранд, аммо забонҳои тез боз ҳам хубтар.
68. Хатогӣ ҷиноят нест.
69. Хатои дигарон – омӯзгори хуб.
70. Нӯш, аммо мастӣ макун; баҳс кун, аммо ҷанҷол макун.
71. Меҳмон рӯзи якум – азиз, рӯзи дуюм – гарон, рӯзи сеюм – бадбӯй.
72. Баъди бозӣ ҳама медонад, ки барои ғалаба чи хел бозӣ бояд кард.
73. Баъди хӯроқхӯрӣ бояд рост истод ё ҳазор қадам роҳ гашт.
74. Баъди хӯроқи нимрӯзӣ каме биншин, пас аз хӯроқи шом каме қадам зан.
75. Зарбулмасал – сухани ҳақ(қ).
76. Пулро гум кунӣ – ҳеҷ чиро бой надодӣ, марди ро бой диҳӣ, ҳама чизро аз даст додӣ.
77. Гулҳои зебо дар сари роҳ дуру дароз шукуфон намеистанд.
78. Рӯи хуш – беҳтарин меҳмондорӣ.
79. Мастигарӣ ба маъюбӣ мебарад.
80. Ҷароҳати ба худ зада дер сихат мешавад.
81. Барвақт хобидану барвақт хестан боиси тандурустию бойшавӣ мегардад.
82. Қувват дар боғи сабр мерӯяд.
83. Қуввае, ки сарф намешавад, суст мегардад.

- 84.Марги яке – нони дигаре.
- 85.Вақт барои бемор ва одами солим гуногун мегузарад.
- 86.Пирон барои маслиҳат, чавонон барои кор.
- 87.Сабр кунӣ, вақту соаташ расад, барги тут ба матои атлас табдил меёбад.
- 88.Бемор ва солим фикрҳои гуногун доранд.
- 89.Нақшаи хуб – нисфи кори иҷрошуда.
- 90.Мехост епископ шавад, аммо сартарош шуд.
- 91.Ҳар қадар чалак пур, ҳамон қадар садояш паст.
- 92.Вичдони пок – болишти хоби роҳат.
- 93.Хонда нафаҳмидан – нисфи бекорӣ.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ОСЕТИНИ

1. Фаришта имрӯз ва фардо ҳам фаришта аст.
2. Мушкилӣ мушкилиро дар думаш баста меорад.
3. То ароба чаппа нашавад, роҳро васеъ намекунанд.
4. Агар ба пеш медавӣ, ба қафо ҳам нигоҳ кун.
5. Зани бефарзанд гиря кард, модари фарзандҳои бад ҳам гиря кард.
6. Калонро хурд кардан мумкин аст, аммо хурдро калон не.
7. Қади баланд қобили ифтихор нест.
8. Ҳатто парранда ҳам ба танҳои дар беша зиндагӣ намекунад.
9. Дар замони худаш олуча ҳам бомазза аст.
10. Дар торикӣ оташаки хурд ҳам атрофро рӯшан мекунад.
11. Дар паси сабру тоқат тилло ниҳон аст.

12. Дониши маҷбури ба калла даровардашуда илм нест.
13. Ҷанг аз тирандозихои андак сар мезанад.
14. Гург дар пӯсти гӯсола ҳам гург аст.
15. Ҷамаи одамон зери як осмон зиндагӣ мекунанд.
16. Ҷое, ки чизи хуб ҳаст, беҳтарин ҳам ёфт мешавад.
17. Кӯзпушт ҳамеша саъй мекунад, ки рост намояд.
18. Ба саҳтӣ тан мадеҳ.
19. Ҷатто барои душман ҳам гувоҳи ҳақгӯй бош.
20. Барои кар ҷамаи ҷаҳон кар менамояд.
21. Некиро ҷонварон ҳам дар хотир мегиранд.
22. Сухани нек – даре ба дил.
23. Эътимод кардан хуб аст, аммо саҳт бовар кардан – хатарнок.
24. Агар дар ғалла набошад, муш ҳам намеояд.
25. Агар одам хоҳад, дар қуллаи сангини кӯҳ ҳам гул мешукуфонад.
26. Орзуи шикорчӣ ва хирс бо ҳам мувофиқ намеоянд.
27. То ҳол касе аз зиндагӣ сер нашудааст.
28. Одами пуркор ҳам мурд, одами бекор ҳам.
29. Одами бад низ ҷама вақт бад нест.
30. Аз «пагоҳ», «пагоҳ»-гӯиҳо хар бедум монд.
31. Баъзан «бале» гуфтан ҳам ба ҷанҷол мебарад.
32. Баъзан хомӯшӣ беҳтар аз ростро гуфтан аст.
33. Ҷама ба худаш нағз менамояд.
34. Чашмаро чи тавре ки лой накунӣ, боз соф мегардад.
35. Вақте ки ба шикор мераванд, яке оҳу мезанад, дигаре – харгӯш.
36. Вақте ки халқ ягона аст, ӯ кӯхро ҳам чаппа мекунад.

37. Асп бо ихтиёри савора медавад.
38. Чӯби кач дар об дур шино намекунад.
39. Касе, ки хатогиашро нафаҳмад, бори дигар хато мекунад.
40. Касе, ки саросема кор мекунад, кораш дер ба анҷом мерасад.
41. Касе, ки қуфл сохтааст, калидашро ҳам месозад.
42. Касе, ки аз як тараф нигоҳ мекунад, бештар мебинад.
43. Ях оташро хомӯш мкунад, оташ яхро – об.
44. Рӯбоҳро думаш мефурӯшад.
45. Аз як одами нек мурдан беҳтараш садто одами бад мурад.
46. Аз саги бад доштан, надоштан беҳ.
47. Мардум муҳаббатро бо муҳаббат ҷавоб медиҳанд.
48. Ба қурбоққа кафлезакаш – нури офтоб.
49. Ақли бисёр – қувваи бисёр.
50. Занҷабилӣ ҷавон саҳттар месӯзонад.
51. Оқилӣ – ёвари бахт.
52. Бо болҳои бегона парвоз намекунанд.
53. Агар гургҳо намешуданд, чӯпонҳо лозим набуданд.
54. На ҳамаи меҳнатҳо кори хубанд.
55. Дар бораи касе фикр кунӣ, туро ҳам ба ёд меоранд.
56. Яке меҷангаду дигаре қаҳрамониҳояшро нақл мекунад.
57. Ҳар як мева дар замони ҳудаш мепазад.
58. Ростӣ аз қудрат қавитар аст.
59. Ростӣ дар мавриди ҳудаш хуб аст.
60. Ватан – модар, ғурбат – модарандар.
61. Хеши ҳамхун бегона шуда наметавонад.
62. Даҳони бисёриҳо як хелаанд, аммо сарҳояш фарқ мекунанд.
63. Ҷорӯби худӣ беҳтар мерӯбад.

- 64.«Намедонам» гуфтан боиси шарм нест.
- 65.Обро ҳарчанд ки бизанӣ, ҷараёнашро тағйир намедихад.
- 66.Гург чанде, ки бидуздад, оқибат ба чӯпон меафтад.
- 67.Хубии аз ҳад зиёд ҳам хуб нест.
- 68.Нохушии пеш омад, ҳама айбро ба сари одами гунг партофтанд.
- 69.Офтоб ҳам гул ва ҳам поруро як хел гарм мекунад.
- 70.Садҳо чашм нисбат ба як чашм бештар мебинанд.
- 71.Тарс аз марг наҷот намедихад.
- 72.Барои ба даст овардани ҷаҳон не, барои дониши он кӯшиш бикун.
- 73.Шахси бетакдирро дар рӯзи ид меъдааш дард мекунад.
- 74.Афсона ҳафт хел оғоз дорад.
- 75.Хӯроки бегонаро таъмаш ҳам дигар.
- 76.Оташ барои одами доно – гармӣ, барои нодон – сӯхтор.
- 77.Доно дар кори душвор саросема намешавад.
- 78.Доно хатогии худро худаш мефаҳмад.
- 79.Ҳайвон ҳар қадар қалон бошад, шикорчиҳо ҳам ҳамон қадар зиёд мешаванд.
- 80.Агар ба ман некӣ кардан хоҳӣ, онро дар рӯзи бади ман кун.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ РУСӢ

1. Кори андак беҳ аз бекорӣ.
2. Бекорӣ модари айбҳост.
3. Оби дар як ҷо истода бӯй мегирад.
4. Сарфачӯӣ – беҳтарин роҳи даромад.
5. Чизе, ки имрӯз сарфа мекуни, фардо ба кор меояд.

6. Сарфачӯй хасисӣ нест.
7. Шахси хушсӯҳбат ҳамеша бо одамон аст.
8. Кӯтоҳақдро забонаш дароз аст.
9. Киштии калону сафари калон.
10. Касе, ки бештар сафар кардааст, бештар медонад.
11. Касе, ки дирӯз дурӯғ гуфт, фардо ҳам ба ӯ бовар намекунанд.
12. Ҷое, ки доно ғамгин аст, чоҳил хурсанд аст.
13. Ҷое, ки об будааст, ба он ҷо боз об меояд.
14. Осӣб ба шарофати об гардон аст.
15. Аз ҳама бохти калон, аз даст додани вақт аст.
16. Вақт чи кор карданро нишон медиҳад.
17. Киштӣ дар ду лангар мустаҳкамтар меистад.
18. Ҳам дастро дароз мекунад, ҳам пешпой медиҳад.
19. Дарахтро аз рӯи мевааш, одамро аз рӯи корҳояш мешиносанд.
20. Дарахтро буридан дар як лаҳза, аммо барои парвариш кардан солҳо мебояд.
21. Неки ҳамон вақт қабул аст, ки мардум онро таъриф кунанд.
22. Аблаҳон барои фоида баҳс мекунанд, аммо доно барои он заҳмат мекашад.
23. Ҳаёт ва боварио танҳо як маротиба аз даст медиҳанд.
24. Боварии халқ қиматтар аз тилло аст.
25. Аз ҳама роҳи мушкил он аст, ки онро намедонӣ.
26. Бо роҳи қач пешро дида намешавад.
27. Дарахтро решаҳо нигоҳ медоранд, одамро дӯстонаш.
28. Бидуни дӯсти хуб, кас хатоҳояшро намедонад.

- 29.Дӯстӣ мисли шиша аст, чун шикаст, дигар пайванд намешавад.
- 30.Кӯхро бод вайрон мекунад, дӯстиро сухан.
- 31.Ҳар қадар барвақттар ба роҳ барой, ҳамон қадар барвақттар меой.
- 32.Бо аспӣ гурусна дур рафта наметавонӣ.
- 33.Ҳаёт бо рӯзҳояш не, бо корҳо зебост.
- 34.Чашмони ҳасуд шармро намедонанд.
- 35.Захира инсонро вайрон намекунад.
- 36.Сарфакор эҳтиёҷро намедонад.
- 37.Вақте ки дандонҳо рехтанд, баъд чормағз меоранд.
- 38.Пас аз кор тамом шудан думболи маслиҳат намегарданд.
- 39.Нони меҳнатӣ ширин аст.
- 40.Аз истодан дар як ҷо сармо хӯрдан дар роҳ беҳтар аст.
- 41.Эътидол – модари тандурустӣ.
- 42.Ба деҳқон замин мода расту ба танбал – модарандар.
- 43.Дона болои дона – халтаи пур.
- 44.Олам бо офтоб равшан асту инсон бо дониш.
- 45.Парранда бо болҳояш зебосту одам бо илмаш.
- 46.Чашм бӯо дидан сер намешавад, одам бо омӯхтани илм.
- 47.Бисёр донӣ, боқувват мешаваӣ.
- 48.Касе бисёр донад, аз ӯ бисёр мепурсанд.
- 49.Он чиро, ки намедонӣ, баҳс макун.
- 50.Акка ҳудаш нағз медонад, ки зимистонро дар кучо гузаронад.
- 51.Устои беҳунарро асбоб баҳона аст.
- 52.Даҳони мардум полиз нест, ки дарвозаашро бубандӣ.
- 53.Сиёҳ кардан осон, сафед кардан мушкил.

54. Китобро он тарз интихоб кун, ки дӯстро интихоб мекунӣ.
55. Як ангушт ханӯз мушт нест.
56. Бо фарёд зоғхоро меронанд, корро ичро намекунанд.
57. Оҳанро болға не, оҳангар мекубад.
58. Аз мурғ – тухм, аз тухм – мурғ.
59. Аз мурғи лоғар тухми хурд.
60. Дар назди бухорӣ нишаста, генерал шуда наметавонӣ.
61. Ба ғарами коҳбедаи кас бо шоха нишон мадеҳ.
62. Мурғ ҳоло дар мурғхонаю зан тобаро гарм мекунад.
63. Зоғро ба нишон гирифтун говро зад.
64. Танбал бе намак хӯрок меҳурад.
65. Қатра дар баҳр наменамояд.
66. Дарзаи нобаста коҳ аст.
67. Рӯй – ойинаи дил.
68. Як чашм ба Қафқозу дигараш ба Воронеж.
69. Ба бемор ҳама чиз талх аст.
70. Булутӣ пир ба зудӣ намешиканад.
71. Осиё бо ғалоғулааш обод аст.
72. Киштии калон – сафари калон.
73. Парҳои шохину қаноти зоғ.
74. Олус дар байни нобиноён шоҳ аст.
75. Аспи хурд – лачоми хурд.
76. Ҳатто қудрат ба ақл тан медиҳад.
77. Як сари оқил сад нафарро меҳӯронад.
78. Бо одамон машварат кун, аммо ақли худатро кор фармо.
79. Бадбахтӣ ақро зиёд мекунад.
80. Кисаи ғафсу каллаи тихӣ.
81. Аҳмақон қонун надоранд.

82. Бо аҳмақ сухан гуфтан баробар аст ба санг кӯфтан.
83. Дар сари хирмани пур хук ҳам доно аст.
84. Аз гург тарсӣ, бе занбурӯғ мемонӣ.
85. Сагро марги сагона.
86. Гург, ки байталро дӯст дошт, ёлу думашро боқӣ гузошт.
87. Фарқ шудан ба дарё беҳ аз дӯст доштани чоҳиле.
88. Моҳ бе офтоб гармӣ намедиҳад.
89. Дӯстонро дар бадбахтӣ мешиносанд.
90. Ба дӯстӣ – дӯстӣ, ба хидмат – хидмат.
91. Дӯстӣ мисли шишаест, ки агар шикаст, пайванд намешавад.
92. Гургро ҳарчанд парвариш кунӣ, боз ду чашмаш ба сӯи беша аст.
93. Зани хушлибосро не, зани рамузфаҳмро интиҳоб кун.
94. Барвақт издивоҷ карда, писаронро ба воя расонӣ, бародаронат мешаванд.
95. Моли хуб харидори бисёр дорад.
96. Зангирию шавҳаркунӣ аз нав таваллуд шудан аст.
97. Мард мегӯяд: «Ман сарам». Зан мегӯяд: «Ман гарданам, ба кучое хоҳам, сарро тоб медиҳам».
98. Бо зани хуб рӯзҳои сахтӣ ҳам сабук мегузарад.
99. Бе офтоб гармӣ нест, аз модарандар нармӣ.
100. Модар ҳамон аст, ки ба воя расонидааст, на оне ки зодааст.
101. Дар роҳи поймолшуда гиёҳ намерӯяд.
102. Хонасозӣ ба сар кулоҳгузорӣ нест.
103. Оромии хонадон ба зан вобаста аст.
104. Зани доно – оилаи тавоно.
105. Он чиро ки зан дӯст намедорад, мард ҳам намехӯрад.

106. Хонаро зани соҳибчамол не, зани доно обод мекунад.
107. Дарвоза дар ду сутун рост меистад, аммо оила ба ду калла.
108. Меҳмони нохонда беҳ аз хонда.
109. Аз меҳмони нишаста матарс, аз меҳмони ростистода тарс.
110. Худоё, меҳмони безанро фирист.
111. Меҳмон одами озод нест, кучо шинонанд, нишастан мегирад.
112. Меҳмони аблаҳ соҳибхонаро зиёфат медиҳад.
113. Моҳии шӯр хӯронду оби нӯшидан надод.
114. Ростӣ равшантар аз офтоб аст.
115. Касе, ки дурӯғ мегӯяд, дуздӣ ҳам аз дасташ меояд.
116. Тиллои қалбакӣ зуд сиёҳ мешавад.
117. Некӣ намемирад, аммо бадӣ гум мешавад.
118. Фиребгар ба сухани дигарон бовар намекунад.
119. Ҳар касе шамол ҳадя кунад, ба ӯ дуд тӯҳфа мекунад.
120. Дар соати вақтхушӣ, ғамҳо дар кунҷи фаромӯшӣ.
121. Ғами ман – хандаи дигарон.
122. Ҳар қадар дарунтари беша, ҳамон қадар ҳезум бештар.
123. Бе ришта сӯзан дӯхта наметавонад.
124. Равғанро бо об якҷоя карда намешавад.
125. Хирс пурзӯр аст, аммо одамон онро дошта мегиранд.
126. Хабарӣ хуш дар як ҷо намеистад.
127. Дурӯғгӯӣ ҳам меъёр дорад.
128. Бо ҷасорат сухан гӯӣ, ки бовар кунанд.
129. Ба олим дарс додан, ӯро бераҳа кардан аст.
130. Бо зарбулмасал баҳс нест.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ТАЙЛАНДӢ

1. Аз думи фили давон дошта намешавад.
2. Одами бедастро ангуштарин тӯҳфа карданд.
3. Тухми мурғро ба санг задан фоида надорад.
4. Дар кишвари болдорҳо саросаема машав.
5. Дарахт бе паррандагон зеб надорад.
6. Даҳ ақида ба як таҷриба баробар нест.
7. Модоме ки сирро пӯшонидӣ, то ба охир пӯшон.
8. Агар кӯр кӯрро роҳбалад шавад, аз ҷанҷол гурез нест.
9. Агар саге туро газид, ту ҳам ба қассос онро мағаз.
10. Вақте ки бухл аз дар даромад, иқбол аз дари дигар берун меравад.
11. Вақте ки моҳӣ гирифтӣ, аз каллааш бидор.
12. Дар ҷавонӣ аз қафои сарват мағард.
13. Бо оворагардҳо муносибат макун, саратро ба гӯшаи болин магузор.
14. Аз дӯстат он чиро, ки дӯст медорад, мапурс.
15. Либосро аз рӯи матоаш интиҳоб кун.
16. Сухани бе амал – тундари бе борон.
17. Бо ду даст се моҳӣ дошта намешавад.
18. Муаллимро дар рӯбарӯяш таъриф мекунанд, дӯстро дар гоибиаш, коргарро баъд аз кор.
19. Барои баҳо додан ба фил, ба он савор шудан даркор.
20. Кори мушкилро дар пеш гузору осонашро дар пас.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ТОТОРӢ

1. Алмосро бо алмос мебуранд, дузд ро дузд дастгир мекунад.
2. Асал бе газидани занбӯр ба даст намеояд.
3. Аз дуд гурехта, ба оташ афтод.
4. Тӯйи арӯсӣ ҳам бе камбудӣ намешавад.
5. Коҳи наздик беҳ аз чави дур.
6. Буз ҳам ришу гурба ҳам мӯйлаб дорад.
7. Сатил бошад, сарпӯш ёфт мешавад.
8. Хирси гурусна рақс намекунад.
9. Барои бадфеъл шабу рӯз торик аст.
10. Хонае, ки ду кадбону дорад, норӯфта аст.
11. Агар кӯҳ ба назди ту наояд, ту ба сӯйи кӯҳ бирав.
12. Зани бе шавҳар – аспӣ бе лаҷом.
13. Шутур ҳам тӯҳфа ба шумор мераваду тугма ҳам.
14. Хирс бачаашро навозишкорона «сафедакам» гуфтаасту
хорпушт бачаашро – «нармакакам».
15. Сӯзан хурд аст, аммо чун халад, дарднок аст.
16. Санг дар ҷои худаш вазнин метобад.
17. Касе, ки бисёр медавад, бисёр хаста мешавад.
18. Касе, ки сар кунад, ӯ сардор мешавад.
19. Касе, ки камро ҳифз накард, бисёрро нигоҳ дошта
наметавонад.
20. Дар ҷойҳои худӣ дуд ҳам ширин аст.
21. Суруди дигаронро махон.
22. Ба одами нобарор ҳатто шамол ҳам муқобил мевазад.
23. Орд нест, хамир нест.
24. Ришта аз ҷои борикиаш меканад.
25. Яке дар ҷавонӣ соҳиби бахт мешавад, дигаре дар пирӣ.

26. Рӯзи якум – «меҳмон», рӯзи дуюм – «меҳмон», рӯзи сеюм – бирав, беимон.
27. Агар забонат як бор хато кунад, як сол азобашро мекашӣ.
28. Гови фурӯхташуда ҳамеша сершир мешавад.
29. Кори гузаштаре бо гиря баргардонида намешавад.
30. Тӯфангу зану сагро ба амонат ба касе намедиханд.
31. Худи дарахт талх аст, аммо олуяш ширин.
32. Тухми имрӯза аз мурғи фардо бехтар аст.
33. Айби дигаронро пинҳон куну ба камбудии худ нигар.
34. Обро ҳарчанд ки чарх занӣ, маска ба даст намеояд.
35. Мурғи ҳамсоя мурғи марҷон барин менамояд.
36. Гурги пир – хандахариши сагон.
37. Пири хонашин чизеро намедонад, аммо ҷавони ҷаҳонгашта ҳамаро медонад.
38. Баъд аз аспро дузд бурдан, бастанӣ тавила чи фоида.
39. Сӯхбати нуқра аст, аммо хомӯшиат – тилло.
40. Хонаи дурӯғгӯй оташ гирифт, аммо касе бовар накард.
41. Одамоне ботинан рангоранг мебошанд, ҷонварон зоҳиран.
42. Ҳар қадар ки кӯл чуқуртар бошад, моҳиҳои калонтар дорад.
43. Он чиро ки дар ҷавонӣ омӯхтӣ, нақш дар санг аст, аммо чизеро ки дар пирӣ омӯхтӣ, навиштаи рӯи ях аст.
44. Ғами дигарон – баъди хӯроки нимрӯзӣ.
45. Маслиҳати бегонаҳоро гӯш кун, аммо ақли худро кор фармо.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ТУРКМАНӢ

1. Камбағалӣ маҷбур мекунад, ки дар паси дигарон бошӣ.
2. Камбағалӣ намекушад, аммо хурсандшавӣ ҳам намегузорад.
3. Камбағал дар оташи беинсофон меӯзад.
4. Бадбахтии сар аз даҳон аст.
5. Бе харҷ даромад нест.
6. Аз марде, ки бо табассум ва аз зане, ки бо ашкя гап мезанад, битрас.
7. Хари калон хутукчаро танҳо харигарӣ меомӯзонад.
8. Асал бошад, магас пайдо мешавад.
9. Ба роҳ, ки бармадӣ, ҳамсафар ҳам пайдо мешавад.
10. Дар сояи як дарахт садҳо гӯсфанд ҷой мегиранд.
11. Шутури ноқа (пешоҳанг) аввал шуда зарба меҳӯрад.
12. Ҳар ғизои кам хушмаза аст.
13. Меҳмони ҷоҳил соҳихонаро зиёфат медиҳад.
14. Аблах он вақт мефаҳад, ки хаста шавад.
15. Гӯсфанди кар аз ҳама охир мерамад.
16. Кӯху сангхоро бод вайрон мекунад, одамиро сухан.
17. Меҳмон дар рӯзи аввал – тилло, рӯзи дуюм – нукра, дар рӯзи сеюм – мис ва дар рӯзи чорум – муттаҳам.
18. Ба дӯстӣ – дӯстӣ, ба ростӣ – ростӣ.
19. Агар намедонӣ, ба доно бовар кун.
20. Ҳаёти бе муҳаббат – соли бе баҳор.
21. Ба замин об лозим аст, ба мард – обрӯ.
22. Шиносшавӣ осон, ҷудошавӣ мушкил.
23. Дониш аз дур аз худ дарак медиҳад.
24. Шутур ҳам ба Макка меравад, аммо ҳоҷӣ намешавад.
25. Гуреза ҳам худо мегӯяду таъқибкунанда ҳам.

26. Сарчашмаи фаровонӣ дар амал.
27. Ақл дорӣ, ақалатро кор фармо, ақл надорӣ,
зарбулмасалро шиор кун.
28. Ҳар як рӯюоҳ думи худахро таъриф мекунад
29. Ҳар кас сари худро мехорад.
30. Меҳмонон чи гуна, чашн ҳамон гуна.
31. Қатраи ғам – дарёи хашм.
32. Санги даркорӣ вазнин нест.
33. Анҷоми шамол – борон, анҷоми бозӣ – чанҷол.
34. Вақте ки хар ҳангос занад, булбул хомӯш мешавад.
35. Миқдор хуб аст, аммо сифат беҳтар.
36. Касе, ки сиёхро бисёр дидааст, сафедро фарқ намекунад.
37. Касе, ки бисёр медонад, тез пир мешавад.
38. Касе, ки дарахт нашинондааст, ба ӯ дар сояи дарахт
нишастан ҳайф аст.
39. Касе, ки бадӣ карда наметавонад, аз дасташ некӣ ҳам
намеояд.
40. Аз оғози хуб дида, анҷоми нек беҳтар аст.
41. Аз даҳ касбро нимкора донистан, як касбро хуб донистан
беҳтар.
42. Кам гуфтан – оромиши дил.
43. Ба об така мазан ва ба шахси дудила эътимод макун.
44. Тухмии накошта намесабзад.
45. Хук фарқ надорад, ки сиёх бошад ё сафед.
46. Касеро, ки моли ғайрро тӯхфа мекунад, сахӣ машумор.
47. Худро кадр нақунӣ, чи гуна ба кадри дигарон расӣ?
48. Зебогие бе нуқс нест.
49. Баҳодури бе нақши чароҳат нест.

50. Ба шахси нобарор худо кам медихад, аммо ӯ ҳамон камро ҳам намегирад.
51. Яке суханро мефаҳмад, дигаре ишораро.
52. Уқоб то вақте ки бол дорад, озод аст.
53. Дӯстони ба якдигар такякунанда ҳеч гоҳ намеафтанд.
54. Хар худашро аз асп ҳам беҳтар медонад.
55. Агар ба ту “не” гуфтанд, ту ҳам рӯй гардон.
56. Ба дили кушод роҳ кушода аст.
57. Дар назди халқ ҳатто хон ҳам беқудрат аст.
58. Дар назди одами гарданшах печутоб махӯр.
59. Баъд аз кӯчидан қадри манзили пешинаатро мефаҳмӣ.
60. Тири рост ба ҳадаф мерасад.
61. Баъди рафтани душман зӯрҳо бисёр мешаванд.
62. Ҳақиқат пиёдаву дурӯғ савора мегарданд.
63. Оташро ба тани худ расон, агар насӯзонад, сипас ба дигарон расон.
64. Кӯдаки бепадар – یتим, кӯдаки бемодар – ғулом.
65. Гул дар он ҷое, ки мерӯяд, қадр надорад.
66. Ааз ҳама ширинтар ва аз ҳама талхтар дар ҷаҳон сухан аст.
67. Барои кӯр дар ҳар қадам ҷоҳ аст.
68. Дӯсти қадим ҳеч гоҳ душман намешавад.
69. Барои ба даст овардани ҷаҳон макӯш, барои гирифтани илми он кӯшиш кун.
70. Тарсу дар хонааш зӯр аст.
71. Доно меомӯзад, нодон ба дигарон ёд доданӣ мешавад.
72. Одами гурусна намемирад, одами аз гуруснагӣ тарсида мемирад.

73. Доно худро гунаҳгор меҳисобад, чоҳил рафикашро.
74. Ташрифи бисёр эҳтиромро кам мекунад.
75. Аз марг хостан ба душман, беҳтараш ба худ умри дароз талаб.
76. Гурбаи сиёҳ сафед намешавад, душмани кӯҳна – дӯст.
77. Саховатманд нисфашро медиҳад, тарсу ҳамаашро.
78. Ман оғо, ту оғо, гандумро кӣ орд мекунад?

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ӮЗБЕКӢ

1. Сарват дорой нест, ваҳдат дорой аст.
2. Аз бузе, ки аз бозор баргаштааст, битарс.
3. Аз тӯҳфаи душманонат битарс.
4. Танбалро меҳмондорӣ кунӣ, аҳмақҳо чамъ мешаванд.
5. Гандум бошад, тарозу пайдо мешавад.
6. Ба даҳони бадгӯй санг, ба хушсухан – палов.
7. Уштур як танга: канӣ танга? Уштур ҳазор танга: мана пул.
8. Дуздҳо роҳзан мекушад.
9. Чашм дард мекунад, дастатро ниғаҳ дор; шикам дард мекунад, нафсатро ниғаҳ дор.
10. Дар чашмон ашқу дар даҳонаш нон.
11. Каллаи аблаҳ – кадуи хом.
12. Аблаҳ шармро намедонад.
13. Ғазаби золим – заҳри мор.
14. Бачаҳои гурусна бо бачаҳои шикамсер бозӣ намекунанд.
15. Барои чавонмардҳо мурдан беҳ, ки шарманда шудан.
16. Барои аблаҳ Макка дур нест.
17. Барои таом – намак, барои намак – андоза.

18. Агар рӯят қач бошад, айби оина чӣ?
19. Ба шутур янтоқ лозим шавад, гарданаширо дароз мекунад.
20. Касе забонаширо газад, сарашро дар амон нигоҳ меборад.
21. Касе хӯчаинро ҳурмат кунад, ба сагаш устухоне мепартояд.
22. Беваи марди часур будан, беҳ аз зани одами тарсу.
23. Моли бисёр дорӣ, меравад, кам дорӣ – меистад.
24. Чавон бо рафтаниширо метарсонаду пир бо мурданиширо.
25. Бо сухани хуш мор аз лонаширо берун меояду бо сухани бад корд аз ғилофаш.
26. Фарзанди падар не, фарзанди инсон шав.
27. Аробаи бад роҳро вайрон мекунаду одами бад хонаро.
28. Даравгари беҳунар як соат дос интиҳоб мекунад.
29. Душманро меҳмондорӣ кунӣ, ба болои сарат мебарояд.
30. Нотарсро мушташ ҳам аслиҳа аст.
31. Қадри чавонмардро бародариширо не, халқ медонад.
32. Сирамро ба дӯст гуфтам, ба душман ҳам рафта расид.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ҶУҶУРӢ

1. Чав коридӣ, умеди гандум макун.
2. Оҳиста бошад ҳам ба пеш бирав, бад ҳамон аст, ки аз рафтан бозистӣ.
3. Ҳоло ки асп нест, аз хар намон.
4. Хирси гурусна шӯхиро намедонад.
5. Сер бо гурусна бозӣ намекунад.
6. Агар дар боғ гул набошад, булбул ҳам намесарояд.
7. Бой аз дороияш ҳарф мезанаду камбағал аз эҳтиёҷаш.
8. Мурдаи як паланг – тӯйи ҳазор рӯбоҳ.

9. Аз гург гургбача мерӯяд
10. Ба сари хар хӯчаин боз хӯчаине ҳаст.
11. Хар харчанд даванд бошад ҳам асп шуда наметавонад.
12. Хар ба куррааш танҳо харигариро омӯзонда метавонад.
13. Ба хар фарқе нест, ки ба болояш кӣ нишастааст.
14. Афтиданӣ бошӣ, аз болои шутур биафт.
15. Мор зохиран ҳавмор аст, аммо ботинан захрдор.
16. Хӯроки меҳнатӣ ширин мешавад.
17. Гадо аз саг наметарсад.
18. Пойро ба дарозии кӯрпа дароз кун.
19. Зоғҳо садто бошанд ҳам аз як шоҳин метарсанд.
20. Даре, ки аз он даромадӣ, сахт напӯш.
21. Касе, ки дарахт шинонад, дар сояи он истироҳат мекунад.
22. Барои зоғ зоғчааш сафед ва барои хорпушт бачааш нармак аст.
23. Қассоб ба дӯсташ устухонро дар байни гӯшт пинҳон карда медиҳад.
24. Вақте ки тӯфанг набошад, ба оху дучор мешавӣ.
25. Дузд аз моҳтоб метарсад.
26. Ба гург раҳм кунӣ, вай туро меҳӯрад.
27. Роҳи савдогарон як аст, аммо ризқашон гуногун.
28. Кал бо кал барои шона ҷанҷол кардаанд.
29. То вақте ки кал мӯй шона мекард, тӯй тамом шуд.
30. Тӯй, ки гузашт, ғазалхон чи лозим?
31. Меҳмони азиз вақте меояд, ки дар хона нон нест.
32. Дирӯз дарахт шинонду имрӯз дар сояаш шиштан мецоҳад.
33. Ҷанҷол, ки гузашт, зӯрҳо бисёр мешаванд.
34. Дар деги ҷӯбин об як бор мечӯшад.

35. Чизе, ки худо надод, мулло намедиҳад.
36. Аз беморӣ халос шудан мумкин аст, аммо аз одат не.
37. Одам шудан хоҳӣ, пулро дӯст мадор.
38. Кам ҳарф занӣ, бисёр мешунавӣ.
39. Дӯсти аҳдшикан дигар дӯст нест.
40. Кори занҳо – баракати хона.
41. Аспро лоғарӣ нобуд мекунад, занро – танҳояӣ.
42. Суханҳои бобоён – манбаи ақлу хирад.
43. Ба пул эътимод макун, балки ба ақли худ такя кун.
44. Аз аҳмақ маслиҳат напурс.
45. Барои ошиқ то Бағдод як қадам аст.
46. Доно худро айбдор медонад, нодон дӯсташро.
47. Касе, ки бо халқ аст, ҳеч гоҳ мағлуб намешавад.
48. Аз амалдори беамал мурғи бетухм беҳ.
49. Тарзе ибодат кун, ки гӯё пагоҳ мемирӣ; тарзе кор кун, ки гӯё ҳазор сол мезиҳӣ.
50. Дӯст ҳамонест, ки дар бадбахтӣ дап паҳлӯят бошад.
51. Ҳар гуна кор аз бекорӣ хубтар аст.
52. Танбал барои кор кардан вақт надорад.
53. Иштиҳои одами бекор ҳамеша хуб аст.
54. Гадои сахӣ беҳ аз бойи бахил.
55. Дастони пурзӯр бар яке пирӯз мешаванд, сари оқил бар ҳазорон.
56. Як бекорчӣ ҳазор касро бекор мекунад.
57. Ҳатто гург ба ҳамсафари худ ҳамла намекунад.
58. Дар дӯстӣ самимият лозим аст, дар вақти ҳисоб – дақиқият.
59. Оромӣ – доноӣ, хашмнокӣ – нодонӣ.
60. Қудрат дар ягонагӣ, комёбӣ дар якдилӣ аст.

- 61.Марди воқеъ он нест, ки бар паланг ғолиб шудааст, балки мард он аст, ки хашми худро мағлуб кардааст.
- 62.Одамро аз рӯйи либосаш пешвоз мегиранд ва аз чиҳати ақлу хирадаш гусел мекунанд.
- 63.Одам дар зодгоҳи худ азиз аст.
- 64.Мунофиқ ҳамеша айби дигаронро мечӯяд.
- 65.Касе, ки бисёр дидааст, бисёр медонад; касе, ки бисёр гап мезанад, чизе намедонад.
- 66.Аз куҳансол напурс, аз корафтода пурс.
- 67.То вақте ки дар дегат шӯрбо мечӯшад, аз ту дида одами хуб нест.
- 68.Худситой машғулияти бекорчӣ аст.
- 69.Он чӣ, ки ба меъда зиён мерасонад, ғизо нест; он касе, ки ба ту ғаму андӯх меорад, дӯст нест.
- 70.Сарвату мол дорӣ, дар барат ҳазор дӯст; пулу молат, ки рафт ку ҳамон дӯст?
- 71.Як хушомадгӯй бадтар аз даҳ хӯчаин аст.
- 72.Сарвати барзиёд – дарди сар.
- 73.Аз гиря кардан бар сари мурда, ба зинда кӯмак кардан савоб аст.
- 74.Аз одами бераҳм саги вафодор беҳтар аст.
- 75.Аблахро пурсидан ҳочат нест, ҳудаш ҳамаро нақл мекунад.
- 76.Нонро гармиаш хубу суханро ростиаш.
- 77.Обро ба чое рез, ки хушк бошад, суханро дар чое гӯй, ки лозим бошад.
- 78.Девор аз таҳкурсияш хароб мешавад, дарахт аз болояш, одам аз дилаш.
- 79.Чун тугма ақл доштан беҳтар аст аз қади чун шутур.

80. Муллои чоҳил гирди дег чарх мезанад.
81. Такиягоҳои зан мард аст, такиягоҳи мард – замин.
82. Ҳавои бад тағйир меёбаду одами бад не.
83. Ҳар як нокомӣ қадамест ба сӯи комёбӣ.
84. Танбалӣ остонаи қашшоқӣ аст.
85. Ҷомаро наваш хубу дӯстро кӯхнааш.
86. Зебой дар сухан аст, на дар чехра.
87. То шахси бадро нашиносӣ, ба қадри одами хуб намерасӣ.
88. Сухани хуб морро аз лонааш берун меораду сухани бад шамшерро аз ғилоф.
89. Ба некӣ ҳар кас бо некӣ ҷавоб дода метавонад, аммо ба ивази бадӣ танҳо марди ҳақиқӣ некӣ мекунад.
90. Дар ҷавонӣ илм омӯз, дар калонсолӣ онро ба кор бар.
91. Шири гов ба даҳонаш вобаста аст.
92. Дар савдо дӯстӣ нест.
93. Худо, ки шифо дод, табиб бо пойи худаш меояд.
94. Як ошпаз беҳ аз чил сардор.
95. Қадри обро касе медонад, ки чоҳ кандааст.
96. Ҳама луч ба дунё меоянд.
97. Ба хари танбал бори бештар мегузоранд.
98. Гувоҳи дурӯғгӯй ҳамеша тайёр.
99. Олим аз илму дониш сухан мегӯяд, аҳмақ аз чизҳои хӯрдааш.
100. Ҷасорат дар дил аст, на дар дасту бозу.
101. Касе, ки як рӯз ҳамсафарат буд, чил рӯз саломаш деҳ.
102. Як токи ангур чил нафарро мехӯронад.
103. Аз шахси гирён напурс, аз одами хандон пурс.
104. Ҷоҳил – душман, оқил – дӯст.

105. Хотири меҳмон аз мӯй ҳам борик аст.
106. Одами хуб дар вақти хӯрокхӯрӣ меояд, одами бад дар вақти ғайбат.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ҲИНДӢ

1. Тухм бошад, чӯча ҳам мешавад.
2. Кори бошитоб натиҷаи хуб намедиҳад.
3. Қувва дар ягонагист.
4. Камбағалро ҳама дурӯғгӯй, нобакор ва аҳмақ мехонанд.
5. Дарахтро аз мевааш мешиносанд.
6. Зарфи чӯбинро танҳо як бор ба рӯи оташ мегузоранд.
7. Ҳар кас бо пӯсти худаш фахр мекунад.
8. Роча чи гуна, тобеонаш ҳамон гуна.
9. Мор чи гуна, морбачааш ҳамон гуна.
10. Гов вазнинии шохашро ҳис намекунад.
11. Марг, ки наздик шуд, сағ ҳам ба маъбад мешитобад.
12. Рӯйи зеборо ҳама мебӯсанд.
13. Ба зиштрӯй агар оинаро нишон диҳӣ, дар ғазаб мешавад.
14. Касе, ки моли дуздидашударо мегирад, ӯ ҳам дузд аст.
15. Аз аккоси сагон филҳо наметарсанд.
16. Дар хона ними нон беҳ аз нони пурра дар ғарибӣ.
17. Кори маҷбурӣ кардан беҳ аз бекорӣ.
18. Чое, ки харҷ кардан лозим аст, сарфа макун ва дар чое, ки сарфа лозим аст, харҷ макун.
19. Сағ дар кӯчаи худ паланг аст.

20. Ҷанг иди марг аст.
21. Тӯхфаи ғайричашмдошт хеле хуш аст.
22. Як моҳӣ ҳамаи обро лой мекунад.
23. Аз бахт кӣ рӯ гардондааст?
24. Касалиро огоҳ кардан беҳ аз онро табобат кардан.
25. Филро фурӯ бурдааст, думашро не.
26. Қарзхоро додан ҳам давлат аст.
27. Ба пул таъзим мекунаду ба Худо не.
28. Пулу замини зан душманиро ба миён меоранд.
29. Бо як даст бипош, бо ду даст ҷамъ кун.
30. Чанд то ки дойра бошад, ҳамон қадар садо мебарояд.
31. Саги кӯр намечакад.
32. Қавли занон беътимод аст.
33. Зани марди камбағал –канизаки дигарон.
34. Аввал хизмат кун, баъд бипурс.
35. Дар байни мурғон, ки зистӣ, ба забони мурғон ҳарф бизан.
36. Ҳар касе, ки гандум надорад, бо доштани нахӯд хушнуд аст.
37. Ётидол давлати калон аст.
38. Ётидол дар хӯрокхӯрӣ беҳ аз сад духтур аст.
39. Қатра-қатра об сангро ҳам сӯрох мекунад.
40. Ба доно таъзим бояд кард, ба чоҳил шаппотие бояд зад.
41. Шутури мондашуда ба сӯйи корвонсарой мекашад.
42. Шағол, ҳарчанд дар пӯсти шер дарояд ҳам, шер намешавад.
43. Хорро бо хор мегиранд.
44. Нимкабку нимбедона.
45. Пешгирӣ кардани беморӣ беҳ аз табобати он.

46. Рупия¹⁴ рупияро чалб мекунад.
47. Гурба нӯҳсад мушро нобуд карда, ба зиёрати Макка рафтааст.
48. Парастории беморон ҳам ибодат аст.
49. Қадри инсонро баъди маргаш медонанд.
50. Беҳтарин хислат бовичдон будан аст.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ЧИНӢ

1. Бе шамол мавҷ намехезад.
2. Қиморбозӣ ба ғораткунӣ мекашад, фиску фасод ба куштор.
3. Наҳанг хурсанд мешавад, агар ҳама чӣ олам зери об монад.
4. Камбағал аз назди фолбин дур намераваду бой аз дорухӯрӣ канда нест.
5. Бе сабаб зарбулмасал намегӯянд.
6. Ба наздикон кӯмак кунӣ, баъд хурсандиро мефаҳмӣ.
7. Сарватмандӣ аз пулҳои хурд сар мешавад.
8. Бой мушкилоти камбағалро намедонад, сер азоби гуруснаро.
9. Дасти калон ҳарфҳои (иероглифҳои) калон менависад, одами калон корҳои калон мекунад.
10. Нони калон даҳонро мебандад.
11. Лукмаи калон дар гулӯ дармемонад.
12. Чанчоли калонро ба хурд табдил дех, чанчоли хурдро ба нестӣ.
13. Дараhti калон аз шамол метарсад, одами калон аз бадбахтӣ.

---

¹⁴ Рупия – воҳиди пули Ҳиндустон

14. Шахси бузург хатоҳои одамони хурдро эътибор намедихад.
15. Бародарон мисли дасту поянд, зан мисли либос.
16. Бахтро агар аз осмон нигоҳ карда шинӣ, фардо ба чох меафтӣ.
17. Се сол некӣ кунӣ, касе намедонад, як бор агар кори бад кунӣ, тамоми ҷаҳон мефаҳмад.
18. Дехқонони садсола бисёранд, аммо мансабдори садсола нест.
19. Чашро зуд кушову даҳонро оҳиста.
20. Сагро, ки задӣ, ба рӯи соҳибаш нигоҳ кун.
21. Гови сиёхро мезанаду гови зардро метарсонад.
22. Дар оби калон – моҳии калон.
23. Оташро дар коғаз печонида намешавад.
24. Дар ҳавои сарди қаҳратун оташ ҳам сард аст.
25. Дар осмон бод ва абрҳои эҳтимолӣ ҳастанд, дар инсон – шодиву ғами пешгӯинашаванда.
26. Дар чойи бегона пул кор кардан хуб аст дар чойи худӣ соли навро ҷашн гирифтани.
27. Дар як даҳон ду қошукро баробар андохта намешавад.
28. Дар як беша ду паланг зиндагӣ намкунанд.
29. Дар шитобкорӣ хатоҳо пинҳон аст.
30. Дар чойҳои муқаддас ифлосиҳо ҳам бисёранд.
31. Дар рама гум кардӣ – дар рама ҷӯй.
32. Ба даруни тухми сиҳҳат магас намедарояд.
33. Шамол аввал дарахтони баландро мечумбонад
34. Қарз гирифтӣ зуд баргардон, дафъаи дигар қарз гирифтаниат осон мешавад.

35. Шароби як зиёфати бой баробари хӯроки нимсолаи камбағал.
36. Дар ҳар як кор се бор андеша кун.
37. Дар даҳон ширин-ширин, дар дил – доси дандонадор.
38. Сатҳи об, ки баланд шуд, қаиқ ҳам баланд мешавад.
39. Гург бисёру гӯшт кам.
40. Ғоратгарӣ аз пиёздуздӣ сар мешавад.
41. Зоғ дар ҳама ҷо сиёҳ аст.
42. Вақт тилло аст, аммо бо тилло вақтро харида намешавад.
43. Одамро вохӯрдӣ, одамона сухан гӯй, шайтонро вохӯрдӣ, шайтон барин ҳарф зан.
44. Духтари ба шавҳар додашуда – замини фурӯхташуда.
45. Сухани аз даҳон частаро бо аспӣ даванд ҳам дарёб карда намешавад.
46. Қуллаи фатҳшуда аз ҳама баланд менамояд.
47. Кӯху дарёхоро тағйир дода мешавад, аммо феъли инсонро не.
48. Суханони талх – дору, суханони ширин – вайронкунанда.
49. Ҳоким мисли киштӣ асту халқ – об, об киштиро метавонад ба пеш барад ва ё ғарқ кунад.
50. Тундар бисёру борон нест, келин бисёру таом нест.
51. Оби дур аз оташи наздик начот дода наметавонад.
52. Дари хубихоро кушодан мушқил аст, дари бадихоро бастан.
53. Рӯзи дароз – кор бисёр, шаби дароз – хоби бисёр.
54. Дарахт афтид – бӯзинаҳо гурехтанд.

- 55.Хабари хуш аз остона берун намебарояд, хабари нохуш ба хазорҳо ли¹⁵ меравад.
- 56.Оташи дуру дароз пӯлодро обутоб медиҳад.
- 57.Дар хона ба волидайн така кун, чун аз хона баромадӣ – ба дӯстон.
- 58.Муши мурдари ба миён баста худро шикорчӣ мешуморад.
- 59.Бо найзааш ба сипараш задан лозим.
- 60.Агар аз бадбахтии калон саломат баромадӣ, хушбахтии калон туро интизор аст.
- 61.Агар дар кӯҳ дарахти калон набошад, алаф мехоҳад, ки ба ӯ таъзим кунанд.
- 62.Агар дар кӯҳ паланг набошад, саг худро ҳоким мешуморад.
- 63.Дар чавони сарат сафед шуда бошад, дар пирӣ ғам намехӯрӣ.
- 64.Агар ҳақиқат бошад, кӯҳи Тайшонро чаппа мекунӣ.
- 65.Агар натиҷа бошад, сабабаш ҳам ҳаст; агар фоида бошад, зарараш ҳам ҳаст.
- 66.Агар нияти қатъии сангшиканӣ дошта бошӣ, санг худаш тарқиш пайдо мекунад.
- 67.Агар дар роҳ танҳо меравӣ, дар соя фароғат макун; агар танҳо хоб мекунӣ, худро бо кӯрпа напечон.
- 68.Агар ба меҳмонӣ даъват накунӣ, туро низ даъват намекунанд.
- 69.Агар роҳро хато кардӣ, баргаштан мумкин аст, аммо дар сухан агар хато кардӣ, ҳеч кор карда наметавонӣ.
- 70.Агар худат медонӣ, ки болҳоят кӯтоҳанд, баланд ва дур парвоз макун.

---

¹⁵ Ли – воҳиди дарозӣ дар Чин, ки баробар ба ---- метр мебошад.

71. Агар хатое содир кардӣ, бехтараш дарҳол ханда кун.
72. Суханро ба шахси бофаҳм гӯй, хӯрокро ба одами гурусна
деҳ.
73. Дар назди дарвоза ба се тоифа роҳ медиҳанд: ба пирон,
кӯдакон ва занҳо.
74. Ғами дарвозаи худатро хӯр, ба занҳои бегона туро чӣ кор.
75. Занатро ва заминатро ба ҳеҷ кас мадеҳ.
76. Аз як камбудӣ халос мешавӣ, баъд даҳто накӯкор пайдо
мешавад.
77. Пул доштану ба дигарон кӯмак монанди он аст, ки бо
сангҳои қиматбаҳо ба ғор даромада, дасти холи баргардӣ.
78. Ҳар як нокомӣ заррае ақро меафзояд.
79. Вақте ки дарёҳои калон серобанд, дарёчаҳо низ пуроб
мебошанд.
80. Агар модарандар пайдо шуд, падар ҳам бегона мешавад.
81. Лашкарро ҳазор рӯз меҳӯронанд, аммо дар як дақиқа
истифода мебаранд.
82. Ҳар кӣ ба оташ наздик бошад, аввал месӯзад.
83. Касе бисёро ҳарф мезанад, бисёр хато мекунад.
84. Касе, ки аз чоҳ ба осмон нигоҳ мекунад, кам мебинад.
85. Он чӣ дар паҳлӯи тилло аст, мисли тилло менамояд; он чӣ
дар паҳлӯи лаъл аст – лаъл.
86. Таълим додани писар бехтар аз хуми тиллоро мерос
гузоштан ба ӯ.
87. Як шоҳид беҳ аз ҳазор овоза.
88. Аз як мушкилӣ халос шудан бехтар аз хурсандӣ барои
фоидаи андак.
89. Даҳ маъбадро шикастан бехтар аз вайрон кардани як тӯй.

- 90.Қадам задан баъди таом беҳтар аз як дорухона даво.
- 91.Аз худ талаб кардан беҳ аз пурсидан аз дигарон.
- 92.Бо доно мурдан беҳ аз бо чоҳил зистан.
- 93.Одамон аз паланг эҳтиёт мекунанд, паланг аз одамон.
- 94.Бо табарчаи хурд дарахти калонро бурида намешавад.
- 95.Ба аспи чавон бори аввал роҳ танг менамояд.
- 96.Модар ганчинаи хона.
- 97.Оҳиста рафтан беҳ аз истодан.
- 98.Бисёр хӯрӣ, мазаашро намефаҳмӣ, бисёр ҳарф занӣ – маънояшро.
- Аз дард раҳой ҳасту аз марг не.
- 99.Қотилро бахшидан мумкин аст, аммо хоинро не.
100. Ба иштибоҳ харидан мумкин аст, аммо иштибоҳан фурӯхтан мумкин нест.
101. Дуо бе болу пар аст, аммо мепарад.
102. Монах аз гуруснагӣ намемирад.
103. Як дарахт меваҳои ҳам ширин ва ҳам турш мебандад.
104. Ба тухми нашикаста магас намешинад.
105. Саргин дар либос – ифлосӣ, аммо дар замин – дору.
106. Дӯсти ҳақиқӣ беҳ аз муаллими саҳтгир.
107. Надаонистан ҷиноят нест.
108. Баланд нашавӣ, намеафтӣ.
109. Беша бе дарахти қач нест, одам бе камбудӣ.
110. То ба кӯҳ набароӣ, ҳавориро намебинӣ.
111. Баъди бемории дароз худат табиби хуб мешавӣ.
112. Шитобкорӣ корро мекушад.
113. Пеш аз ин ки ба одам нигоҳ кунӣ, ба дӯстони ӯ назар кун.

114. Дар оби лой моҳӣ доштан осон аст.
115. Аз дарахти калон ҳезуми бисёр.
116. Дили занҳо бисёр хатарнок.
117. Ба гурбаи кӯр муши мурда расид.
118. Суханони пирон чун сангҳои қиматбаҳо арзиш доранд.
119. Офтобро бо кафи даст пӯшонида намешавад.
120. Одами пир ҳамеша бо таҷриба аст.
121. Сад касалӣ аз сармохӯрӣ бармехезанд.
122. Қарзро рост истода медиҳанду ба зону истода хоҳиш мекунанд, ки баргардонанд.
123. Писари дуредгар арра карда метавонад.
124. Барои шахси мунтазир як дақиқа чун як сол менамояд.
125. Ҳазор одам агар бо ангушт нишон диҳанд, бе касалӣ мемири.
126. Калонҳо мушкилоти калон доранду хурдҳо мушкилини андак.
127. Дарахти калон сояи калон дорад.
128. Дарахт реша дорад, дарё – сарчашма.
129. Касе, ки дар шастсолагӣ набера надорад, мисли дарахти береша аст.
130. Лашкаркаши пурзӯр сарбозҳои суст надорад.
131. Одамони тавоно хоҳиш доранд, одамони нотавон – орзу.
132. Харгӯши доно аз донааш се роҳи баромад дорад.
133. Роҳиб (монах) гурехт, аммо дайр (монастир) намегурезад.
134. Дидан беҳ аз шунидан, фаҳмидан беҳ аз дидан ва амал кардан беҳ аз фаҳмидан.
135. Одамро ҳурмат кун, на либосашро.

136. Модари мансабдор мурд – кӯча пур аз азодор;
мансабдор мурд – ягон каси тобутбардор нест.
137. Занбӯри доно аз гулҳои афтида асал ҷамъ намекунад.
138. Одами доно суханашро бисёр сарф намекунад.
139. Марди хуб занашро намезанад, саги хуб ба мурғҳо аккос
намезанад.
140. Агар дар коре муваффақ шудан хоҳӣ, бо се нафар
пиронсол маслиҳат кун.
141. Агар кор кардан хоҳӣ, аввал асбобҳоро тез кун.
142. Агар одамро шинохтан хоҳӣ, ба суханаш гӯш кун.
143. Гулҳо ҳамеша шукуфон нестанд, одам ҳам ҳамеша
хушбахт нест.
144. Гулҳо дар замони муайяни худашон мешукуфанд.
145. Одами беирода – корди бе пӯлод.
146. Инсон – офаридаи ашраф дар байни замину осмон.
147. Одам дар ғурбат беқадру он ҷо мол қимат.
148. Одам сад сол зиндагӣ намекунаду ғамаш ба ҳазор сол
баробар.
149. Мансабдор пулро набояд дӯст дорад, афсар набояд аз
марг битарсад.
150. Мансабдорон ба сӯи тилло ва магасҳо ба сӯи асал
мепаранд.
151. Хурсандии аз ҳад зиёд касро ба ғаму ғусса меорад.
152. Ҳар коре, ки мекунӣ, ҳамонро гӯй.
153. Баъди баромада рафтани дузд дарро бастан чи лозим.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ЧОПОНӢ

1. Дар буттаи харбуза боимчон намерӯяд.
2. Бе ҷисм соя пайдо намешавад.
3. Бе соиш санги қиматбаҳо ҳам намедурахшад.
4. Чатрро пеш аз тар шудан гир.
5. Давлати камбағалон – кӯдакон.
6. Сарват ва обрӯи ба роҳи қач омада, чун абр нопадид мегарданд.
7. Бой мисли ахлотдон аст, ҳар қадар пур шавад ҳамон қадар ифлостар мешавад.
8. Бадбахтии калон аз сабабҳои хурд сар мезанад.
9. Дар корҳои калон ба камбудии хурд аҳамият намедиҳанд.
10. Дар деҳаи бе парранда кӯршабпарак парранда аст.
11. Ба хонае, ки дар он механданд, бахт меояд.
12. Дар ҷанҷол ҳар ду тараф айбдоранд.
13. Дар дӯстӣ ҳам меёро нигаҳ дор.
14. Дар ҳаёт ҳафт нокомӣ ва ҳафт комёбӣ рух медиҳанд.
15. Дар ҳаёт ҳама чиз тағйирёбанда аст.
16. Дар илм роҳи кӯтоҳ мавҷуд нест.
17. Дар роҳ – ҳамсафар, дар ҳаёт ҳамдард лозим аст.
18. Дар хурсандӣ тухми ғам ва дар ғамгинӣ тухми шодӣ кошта мешаванд.
19. Дар муноқиша касе ғолиб меояд, ки баланд дод занад.
20. Дар муноқишаи ҳамсарон ҳамроҳ намешаванд.
21. Дар либоси зебо маймун ҳам хушрӯй метобад.
22. Худо дар сари шахси бовичдон маъво дорад.

23. Истеъдодҳои бузург ба оҳистагӣ пухта мерасанд.
24. Ғуломи ҳақиқӣ ба ду хоҷа хидмат намекунад.
25. Шоҳаҳоеро, ки соя медиханд, намебуранд.
26. Молҳо ба соҳибонашон монанд мешаванд.
27. Камбудии дигаронро дида, нуқсонҳои худатро ислоҳ намо.
28. Нишонаи синну соли мардҳо ҷасорати онҳост, нишонаи синну соли занҳо дар рӯяшон.
29. Вақт одамро интизор намешавад.
30. Вохӯрӣ – оғози ҷудой.
31. Дарахтони баланд аз шамол бештар хавф доранд.
32. Ҷое, ки ҷаҳолат ҳукмронӣ кунад, он ҷо хирад пинҳон мешавад.
33. Ҳар ҷое, ки зиндагӣ бикунӣ, пойтахт ҳамон ҷост.
34. Дар ҷое, ки мардум бадбахтӣ мекашанд, ту ҳам ғамин бош.
35. Беди қачро шамол намешиканад.
36. Ҳашми ту – душмани ту.
37. Саги гурусна аз ҷӯб наметарсад.
38. Одами урён чизеро аз даст намедихад.
39. Аз паси оҳу давида, кӯҳ ба назарат наменамояд.
40. Такаббур ба бохт ва хоксорӣ ба бурд мебаранд.
41. Ҳатто дар байни дӯстони наздик ҳам бояд фосила бошад.
42. Ҳатто волидайн ва фарзандон ҳам дар муомилоти пулӣ бегона мешаванд.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ЭРОНӢ

1. Обкаш¹⁶ ба кафгир гуфт: ҳафтто сӯроҳ дорӣ.
2. Обу равған ба ҳам наёмезад.
3. Оташ аз хиёр¹⁷ намечаҳад.
4. Оташ хушку тар намедонад.
5. Охир гузори пӯст ба даббоғхона меафтад.
6. Одами танбал ақли чихил вазирро дорад.
7. Одами хушмуомила шарики моли мардум аст.
8. Одам хуб аст мисли арра бошад.
9. Одами қадбаланд ақлаш то зӯҳр аст.
10. Одами качал¹⁸ аз зулф хушаш намеояд.
11. Одами гадо на арӯсӣ дорад, на азо.
12. Одами гурусна имон надорад.
13. Одами ҳазорпеша каммоя меша.
14. Орзу сармояи муфлис аст.
15. Остини нав, бихӯр палав.
16. Осмон аз кучо, ресмон аз кучо?
17. Оши мардон дер мепазад.
18. Ош нахӯрдаву даҳони сӯхта.
19. Офтоб барояд, чароғ фурӯ равад.
20. Офтоб ҳамеша пушти абр намемонад.
21. Он ҷо бирав, ки бихонандат, наон ҷо, ки биронандат.
22. Он ҷӣ напояд, дилбастагиро нашоад.
23. Он ҷӣ якеро нӯш аст, дигареро неш аст.
24. Он қадр бипаз, ки битавонӣ бихӯрӣ.
25. Он қадр бор кун, ки бикашад, на он қадр ки бикушад.
26. Арбоби качал навкари мӯйдор нахоҳад.

---

¹⁶ Обкаш – кафлез

¹⁷ Хиёр – бодиринг

¹⁸ Качал – кал, бемӯй

27. Абрукушода бош, чу дастат кушода нест.
28. Ирси хирс ба кафтор мерасад.
29. Арзон харӣ, анбон харӣ.
30. Аз он натарс, ки хоюху дорад, аз он битарс, ки сар ба тӯ¹⁹
дорад.
31. Деге, ки барои ман начӯшад, тӯи он каллаи саг бичӯшад.
32. Аз ин даст бидех, аз он даст бигир.
33. Аз ин намад мо ҳам кулоҳе дорем.
34. Аз борикалло қабои касе рангин намешавад.
35. Аз бӯзина дуредгарӣ наояд.
36. Аз бекафанӣ зинда аст.
37. Аз дилшикаста тадбири дуруст наояд.
38. Аз ар-ари хар касе наранчад.
39. Аз кӯза ҳамон бурун таровад, ки дар ўст.
40. Аз гул бӯе ва аз хирс мӯе.
41. Устухон сагро шоиста аст, саг устухонро.
42. Қотирро²⁰ пурсиданд: падарат ксит? Гуфт: холаам модииён
аст.
43. Агар об қувват дошт, қурбоққа наҳанг мешуд.
44. Агар туро зар бошад, дунёат бародар бошад.
45. Агар холаам риш дошт, оқодоим²¹ буд.
46. Агар дуои тифлонро асар мебуд, як муаллим зинда
намомонд.
47. Агар қабри муфт пайдо кардӣ, бирав туш (дарунаш) бихоб.
48. Агар коҳ моли ту нест, коҳдон моли туст.
49. Агар гуруснаӣ, бор бубар осие.

---

¹⁹ Ту – дарун

²⁰ Қотир – хачир

²¹ Дой – тағо.

50. Агар мурғӣ, тухм бигзор ва агар хурӯсӣ, бонг бардор.
51. Агар намоз надорам, гева дорам²².
52. Аввал рафиқ баъд тарик.
53. Аввал кор баъд даъво.
54. Ин кулоҳ барои сари ту кушод аст.
55. Ин ҳама чумча задӣ, ҳалвот ку?
56. Бодовардари бодаш бурд.
57. Бо дуконе, ки ҳисоб надорӣ, нохунак мазан.
58. Бодимҷони бад офат надорад.
59. Боғбонро фасли мева гӯш кар мешавад.
60. Болои сиёҳӣ ранге нест.
61. Бахт, ки баргардад, аспӣ тозӣ хар гардад.
62. Бидеҳкорро²³, ки ба ҳоли худ бигзорӣ, талабкор ҳам мешавад.
63. Барои сад калоғ²⁴ як кулӯх бас аст.
64. Барои касе бимир, ки бароят таб кунад.
65. Барои кӯр торик ва равшан яке аст.
66. Бараҳна омадем ва бараҳна хоҳем рафт.
67. Бузургӣ харҷ дорад.
68. Пули ҳаром ё харҷи шароби шӯр мешавад, ё шоҳиди кӯр.
69. Пул, ки зиёд шуд, хона танг мешаваду зан зишт.
70. То оҳан гарм аст, бояд кӯфт.
71. То рӯған барҷост, чароғ намирад.
72. То оқил рафт, пул бисозад, девона аз об гузашт.
73. То мор рост нашавад, ба сӯроҳ наравад.

---

²² Хулоса аз ҳикоят аст, ки шахсе бо гева (кафш) намоз мехонд. Ҷро гуфтанд: бо гева намоз набошад. Гуфт: агар намоз набошад, гева бошад.

²³ Бидеҳкор – қарздор

²⁴ Калоғ – зог

74. То ниҳол тар аст, ростав бояд кард.
75. Таърифи зиёд аз дашном бадтар аст.
76. Қоддаи дуздзада то чиҳил рӯз эмин аст.
77. Қойи марди дузана дар масҷид аст.
78. Қилави зарарро аз ҳар ҷо бигирӣ, манфиат аст.
79. Ҷавоби ҳой, ҳуй аст.
80. Ҳарфи ҳисобӣ ҷавоб надорад.
81. Дар зимистон як чул беҳтар аз як даста гул.
82. Дари тиллоӣ ба дари чӯбӣ муҳтоҷ аст.
83. Дузд бозори ошуфта меҳаҳад.
84. Деви озсуда беҳ аз мардуми наёзмуда.
85. Рӯзи баҳор ҳафт бор наҳор.
86. Шарик агар хуб мебуд, Худо ҳам барои худ мегирифт.
87. Шиками гурусна вазирбозӣ надорад.
88. Сӯф, ки кӯҳна шуд, пойтоба мекунад.
89. Зарари коркун кор накардан аст.
90. Зиёфат пойи пас ҳам дорад.
91. Зиёфатхӯр хушомадгӯӣ мешавад.
92. Табиб он аст, ки ба сараш омада бошад.
93. Аҷала²⁵ кори шайтон аст.
94. Исо ба дини худ, Мӯсо ба дини худ.
95. Качал аз мӯӣ бадаш меояд.
96. Гадоро, ки рӯ медахӣ, соҳибхона мешавад.
97. Гарон маҳар, ки арзон аз думбол меояд.
98. Гург, ки пир шуд, раққоси шағол мешавад.
99. Гиряи зан макри зан аст.
100. Гуноҳи одаӣ расме қадимист.

---

²⁵ Аҷала – саросемагӣ

101. Гуфтӣ, бовар кардам; исрор кардӣ, ба шубҳа афтодам;
қасам хӯрдӣ, яқин кардам, дурӯғ аст.
102. Гуноҳи бибӣ ба гардани каниз аст.
103. Модар чӣ хабар дорад, ки духтар чӣ ҳунар дорад.
104. Мормоҳӣ на мор асту на моҳӣ.
105. Моли мардумро бо мардум бояд хӯрд.
106. Моли муфту дили бераҳм.
107. Мадузд, матарс!
108. Мард рӯд асту зан рӯдбанд.
109. Масчид ҷойи хар бастан нест.
110. Марг як дафъа, шеван як дафъа.
111. Мӯйе ба ресмон кӯмак аст.
112. Нолаи об аз ноҳамворию замин аст.
113. Нон бедех, фармон бидех.
114. Вуслат бо худӣ, муомила бо бегонагон.
115. Ҳойе шуду хуйе шуд, кал ба навое расид.
116. Ҳар ҷо хирс аст, ҷойи тарс аст.
117. Ҳар ҷо касе расид, зи роҳи адаб расид.
118. Ҳар чӣ хор ояд, рӯзе ба кор ояд.
119. Ҳар чӣ дар Бағдод аст, моли халифа аст.
120. Ҳар чӣ дида бинад, дил кунад ёд.
121. Ҳар кучо донаест, доме ҳаст.
122. Ҳар кас ба хоб аст, ҳиссааш ба об аст.
123. Ҳар кале толиби арақчин аст.
124. Ҳар кӣ ӯ арзон харад, арзон диҳад.
125. Ҳар кӣ ба оташ наздиктар, зарараш бештар.
126. Ҳар кӣ ба умеди ҳамсоя нишаст, гурусна хобид.
127. Ҳар кӣ пайи бонги калоғ равад, ба хароба афтад.

128. Ҳазор гуноҳи пинҳон беҳтар аз як ибодати ошкор.
129. Ҳастӣ²⁶ меорад мастӣ.
130. Ҳам об бошу ҳам оташ.
131. Ҳам аз тубра меҳӯрад, ҳам аз охур.
132. Ҳам фолу ҳам тамошо.
133. Ё аҷал медаводнад, ё рӯзӣ.
134. Як чашми гирёну яке хандон.
135. Як деҳи обод беҳ аз сад шаҳри хароб.
136. Яке ба наъл мезанад, яке ба мех.
137. Яҳудӣ ҳар чӣ дар тубра дорад, дар дигарон ҳам тасаввур мекунад.

ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛҲОИ ЯҲУДӢ

1. Бадбахтӣ он аст, ки гӯшҳо нашунаванду даҳон гуфтан гирад.
2. Камбағалӣ айб нест, вале боиси ифтихор ҳам нест.
3. Аз оташ эҳтиёт бошу ба об бовар макун.
4. Ба шарофати кулоҳ медонад, ки калла дорад.
5. Худо мардро офариду истироҳат кард, аммо чун занро офарид, оромиро ҳама аз даст доданд.
6. Аз гузаштан ба пеши буз, аспро аз қафояш ва одами аблахро аз чор тарафаш битарс.
7. Аз оби ором, саги ором ва душмани ором битарс.
8. Ишқи зуд бо никоҳ анҷомёфта, ба талоқ мебарад.
9. Ба чашми ошиқ ҳатто ғоз фаришта метобад.

---

²⁶ Ҳастӣ – дорой, сарват

10. Ба сӯи зан танҳо санҳои қиматбахоро партофтан мумкин аст.
11. Дар ҳар як арӯс заррае аз хушдоман ҳаст.
12. Дар ҷустуҷӯи кулча нонро аз даст мадеҳ.
13. Ҷанг ботлохи азим аст, ки ба он даромадан осону баромадан мушкил аст.
14. Ҳамаи одамон баробаранд, аммо дар рӯи замин не, дар зери замин.
15. Аблаҳ ҳамеша мағрур аст.
16. Кар шунид, ки чи тавр гунг нақл мекард, ки кӯр дидааст, ки ланге тез медавид.
17. Инсон гуноҳ мекунад, аммо хурӯсро мекушанд [қурбонӣ мекунанд].
18. Ҳатто сухани ҳақимонае, ки дар мавридаш гуфта намешавад, сухани аблаҳона ҳисоб мешавад.
19. Об аз дурӣ сӯхторро хомӯш карда наметавонад.
20. Ду танга дар як ҳамён аз сад танга бештар садо медиҳанд.
21. Пул чирки даст аст, аммо чирки даст пул не.
22. Кӯдакҳо дар гаҳвора хобравӣ намегузоранд, чун калон шаванд, зиндагӣ кардан намегузоранд.
23. Рӯзона ҷанҷолу шабона – ошгӣ.
24. Некӣ то дер вақт дар ёд мемонад, аммо бадӣ боз ҳам дертар.
25. Сухани нек ҷавоби некро пеш меорад.
26. Субҳи нақӯ рӯзи некро пеш меорад.
27. Аблаҳ бе борон калон мешавад.
28. Ба аблаҳ нисфи корро нишон намедиҳанд.
29. Агар Худо касеро ҷазо додан хоҳад, ба ӯ ақл медиҳад.

30. Агар ҳар атрофи остонаи дари худро мерӯфт, тамоми кӯча тоза мешуд.
31. Агар бо фарёд задан хона сохта мешуд, ҳар беҳтарин сохтмончӣ мебуд.
32. Агар тарс намешуд, гуноҳ ширин мебуд.
33. Агар тӯмор даво мешуд, онро дар дорухона мефурӯхтанд.
34. Агар аз абр ба поён санг мепартофтанд, онҳо танҳо ба сари камбағалон меафтиданд.
35. Агар зан ба покдоманиии худ фахр кунад, аниқ ӯ безеб аст.
36. Агар бо сағҳо хоб кунӣ, бо кайқҳо бедор мешавӣ.
37. Агар даҳонат боз набошад, ба он магас намедарояд.
38. Агар туро дузд бӯса кард, дандонҳои худро ҳисоб кун.
39. Агар ту сағ бошӣ, ҳук машав.
40. Аспе, ки бо он чавониро дарёб кунӣ, ҳанӯз таваллуд нашудааст.
41. Касе то ҳол аз нарасидани ақл ё хубии худ шикоят накардааст.
42. Ҳаёт мисли хобе аст, аммо маро бедор макун.
43. Зан мардро ба пой рост мекунад ва инчунин аз пой меафтанад.
44. Ба некӣ зуд сипосгузори кун, ба бадӣ дертар ҷавоб хоҳӣ дод.
45. Ба ғайр аз ақл ҳама чиз дар ин ҷаҳон фурӯхта мешавад, аммо ақл ё муфт дода мешавад ва ё дода намешавад.
46. Ғами худатро хӯр, лекин ба насли оянда чизе мерос гузоштанро фаромӯш накун.
47. Мор аз захири худаш аҳролуд намешавад.
48. Дониш меросӣ нест.

- 49.Сафари якрӯза дорӣ, тӯшаи якҳафтаина гир.
- 50.Боғ чи гуна, боғбон намуна.
- 51.Китобро аз рӯи муқовааш ва одамро аз рӯи либосаш баҳо намедиханд.
- 52.Агар худо зебосанамҳоро намеофарид, шайтон моро васваса карда наметавонист.
- 53.Вақте ки ду кас занозан мекунанд, кулоҳ ба шахси сеюм мерасад.
- 54.Вақте ки аблаҳ ба бозор дарояд, савдогарон хурсанд мешаванд.
- 55.Вақте ки чавонӣ механдад, пирӣ фикр мекунад.
- 56.Вақте ки хирадманд зикқӣ мекунад, ӯ аллакай бохирад нест.
- 57.Вақте ки як нобино нобинои дигарро роҳбаладӣ мекунад, ҳар ду меафтанд.
- 58.Вақте ки марди пир ба зани чавон издивоҷ мекунад, пирмард дар хуррамобод зиндагӣ мекунаду чавонзан дар биёбон.
- 59.Вақте ки илоҷи гурез нест, мардона бош.
- 60.Камбағал кай хурсанд мешавад? – Вақте ки чизи гумкардаашро аз нав меёбад.
- 61.Вақте ки одам дар хашм мешавад, на овози тундарро мешунаваду на чароғакро мебинад.
- 62.Агар хоҳӣ, ки аз дӯстат чудо шавӣ, ё аз ӯ қарз гир, ё ба ӯ қарз деҳ.
- 63.Гурбаро барои овардани маска ва сагро барои овардани гӯшт равон намекунанд.
- 64.Гурбаро тақсимгари тӯй намекунанд.
- 65.Касе дод мезанад, ки ӯро гӯш намекунанд.

- 66.Касе, ки дар хонаи шишагин зиндагӣ мекунад, бояд сангпартой накунад.
- 67.Дурӯғгӯй ба касе бовар намекунад.
- 68.Хуби кам беҳ аз бисёри бад.
- 69.Зани безеб барои худ беҳтар аз зани зебо барои дигарон.
- 70.Як одами шӯхтабъ беҳ аз даҳ одами дарундор.
- 71.Ҳамроҳи доно санг кашондан беҳ аз пивонӯшӣ бо нодон.
- 72.Газидани дӯст беҳ аз бӯсаи душман.
- 73.Шахси дӯстдоштаро бо дил менигаранд, на бо чашм.
- 74.Ҷаҳон зебост, аммо онро одамон расво мекунанд.
- 75.Даҳ айби дигаронро ёфтани осон, як айби худро ёфтани мушкил.
- 76.Агар занҳо кам ҳарф мезаданд, мардҳо бисёртар фоида меоварданд.
- 77.Мардҳо болҳои занҳоро мекананд, аммо баъд таъна мезананд, ки онҳо фаришта нестанд.
- 78.Бисёр ширин машав, ки меҳӯрандат; бисёр талх мабош, ки туро туф мекунанд.
- 79.Аз ҳад зиёд саҳт машав, ки мешикананд; бисёр мулоим мабош, ки ҳам мекунанд.
- 80.Бо зани дӯстат ишқварзӣ макун, ки бо занат ишқварзӣ мекунанд.
- 81.Ба касе, ки вобаста ҳастӣ, ўро безор макун.
- 82.Дар шаҳре, ки духтур надорад, манзил интиҳоб макун.
- 83.Бо дашному бо ханда ҷаҳонро тағйир дода намешавад.
- 84.Ба он касе, ки фақат аз мушкилоти худ ҳарф мезанаду комёбиҳои худро пинҳон медорад, эътимод макун.
- 85.Ба ҳеҷ кас ҳасад мабар, ҳар кас насибаи талхи худро дорад.

- 86.Ваъда кардану дӯст доштан бепул аст.
- 87.Як дӯст дар вақти сахтӣ беҳ аз сад нафар дар бӯстон.
- 88.Як кори нек дигарашро аз паяш меорад, як гуноҳ гуноҳи дигарро аз пасаш мекашад.
- 89.Аз шароб маст шудӣ, ҳушёр мешавӣ; аз зан маст шудӣ, ба худ намеоӣ.
- 90.Масофаи байни даҳону дил дур аст.
- 91.Аз аблаҳ далел напурс.
- 92.Аз хашмгинӣ пир мешаванд, аз ханда – ҷавон.
- 93.Аз хушбахтӣ то бадбахтӣ як қадам, аммо баръакс – роҳи дуру дароз.
- 94.Хатоҳои ҷавонӣ дар пирӣ ислоҳ карда намешавад.
- 95.Зани якумро худо дод, зани дуумро – мардум, зани сеюмро – шайтон.
- 96.Нависанда то он даме зиндааст, ки китобҳояшро мехонанд.
- 97.Зани бад аз борон ҳам бадтар аст: борон ба хона медарорад, зани бад аз хона берун мекунад.
- 98.Мувофиқи азият – мукофот.
- 99.Тӯхфаро барои он ба одам медиҳанд, ки наздиктар шаванд, аммо садақаро барои он медиҳанд, ки аз одам халос шаванд.
100. Кисаи пур каллаи холиро иваз карда наметавонад.
101. Сухани нимарост – дурӯғи маҳз.
102. Дуои бад телеграмма нест, ки зуд расад.
103. Парранда вазнинии болҳои худро ҳис намекунад.
104. Тир танро мекушад, сухан – ҷонро.
105. Бигзор духтар барои ҷавонони дигар худро орою торо диҳад, вале зан барои шавҳари худ.

106. Маст хушёр мешавад, аммо аблаҳ доно намешавад.
107. Чудой – душмани садоқат.
108. Кӯдаки бепадар нисфи ятим, бемодар – яtimi ҳаққонӣ.
109. Бо як ақл ба бозор рафтан нашоҷад.
110. Бо қадаҳи якум – одами беозор, қадаҳи дуҷум – шер, бо қадаҳи сеҷум – ҳук.
111. Волидайн ба кӯдак ҳарфзаниро ёд медиҳанд, кӯдакон ба падару модар хомӯширо.
112. Занҳои аз ҳама зебо – зардмӯён, занҳои аз ҳама рағбатнок – сиёҳмӯён ва аз ҳама вафодор – занҳои мӯяшон мошубиринҷ.
113. Бо тӯр паррандахоро медоранд, бо тӯҳфаҳо – духтаронро.
114. Бо ашқҳо қарзро гардонида намешавад.
115. Сухан тиллост.
116. Аввал худатро дигар кун, баъд дигаронро тағйир дех.
117. Сағро ба дӯкони гӯштфурӯшӣ равон намекунад.
118. «Ташаккур»-ро ба киса гузошта намешавад.
119. Одам пир шуда, ҳодисаҳои ногуворро бисёр мебинад.
120. Пирӣ – шохчаи гиёҳи газна²⁷, ҷавонӣ – шохчаи гули садбарг.
121. Пир ҷавонро мефаҳмад, аммо ҷавон пирро не.
122. Асалро савдо карда, ҳар вақт аз он чашида метавонӣ.
123. Касе, ки намедонам, мегӯяд, аз он нафаре, ки ҳама чизро медонам, мегӯяд, донотар аст.

---

²⁷ Газна – алафи газанда, ки хангоми ба даст гирифта, хорҳояш ба даст халида варам мекунад.

124. Ту медонӣ, ки ҷаҳон вучуд дорад, аммо ҷаҳон намедонад, ки ту вучуд дорӣ.
125. Устои хуб асбоби бад надорад.
126. Одами тандуруст ташвиши зиёд дорад, аммо бемор фақат як ташвиш.
127. Бо солатро хурд нишон додан, ҷавон намешавӣ.
128. Аз мори афъӣ гурехта, ба назди гург паноҳ мабар.
129. Доно мехӯрад, то ки зиндагӣ кунад, аммо аблах зиндагӣ мекунад, то ки хӯрад.
130. Бо ақл ҳатто шерро асир гирифтани мумкин аст, аммо бо зӯрӣ магасро ҳам дошта наметавонӣ.
131. Тӯфон гузашта меравад, аммо партов мемонад.
132. Хитоби «аҳмақҳо, аз ҳаммом гум шавед!»-ро шунида, хатман касе ҷавоб медиҳад: «Ман пул додам-ку!».
133. Дурӯғи хуб ҳам баъзан қадр дорад.
134. Сухани хуб беҳ аз духтури чалласавод.
135. Одамони хуб бештар аз бадфеълҳо меомӯзанд.
136. Некӣ мехоҳӣ, ба дигарон бештар некӣ кун.
137. Одамро санҷидан хоҳӣ, ҳамроҳаш ба сафари дур баро.
138. Саги ноқобил луқмаи беҳтаринро медорад.
139. Он чист, ки ҳар кас мехоҳад ба он расад ва чун расиданд, хурсанд намешаванд? Пирӣ.
140. Чиро пинҳон карда намешавад? Ишқ, сурфа ва камбағалиро.
141. Инсон хубу зебо аст, то вақте ки мушт набардорад.
142. Аз ин ки ҳама мафтунӣ мард шудаанд, ба занаш намефорад.
143. Ман сардор – ту аҳмақ, ту сардор – ман аҳмақ.

144. Ҳар қадар бештар дар бораи худат фикр кунӣ, ҳамон қадар туро камтар дӯст медоранд.

АФОРИЗМҲО Ё ХУД СУҲАНҲОИ БУЗУРГОНИ ҶАҲОН

Дар ин дунё давлати мо ба чамъ кардан не, ба хайру саховат афзун мешавад.

Бигер Г.

Агар хоҳӣ, ки доро бошӣ, дар фикри чамъ кардани сарват мабош, балки хасисии худро бартараф кун.

Гелветсий К.

Камбағал он касе нест, ки надорад, балки ҳамонест, ки бисёр мехоҳад.

Сенека

Ҳеҷ кас намехоҳад, ки бо камбағал хеш бошад.

Менандр

Доротарин ҳамонест, ки ба дигаре муҳтоҷ набошад.

Иоханн Златоуст

Мардум мол ва шӯхратро дӯст медоранд, аммо агар ҳам ину
ҳам он бо роҳи бад ба даст омада бошад, бояд аз он худро канор
гирифт.

Конфутсий

Ҳар қадар дил аз меҳри моли дунё бардорӣ, ҳамон қадар ба
худо наздик мешавӣ.

Сукрот

Бо молу сарват асолатро дигар карда намешавад.

Горатсий

Беақл касест, ки дар вақти доро буданаш, дӯстро фаромӯш
мекунад.

Григорий Богослов

Доро он кас нест, ки пулро шумурда дар сандуқ пинҳон
кунад, балки ҳамонест, ки пули зиёдатиरो ба мардуми муҳтоҷ
ато кунад.

Фонвизин Д. И.

Сарват бухлро таваллуд мекунад.

Ливий

Ҳар кӣ аз вазъи молии худ розӣ аст, хушбахт мебошад.

Суворов А. В.

Дороиро ба миқдори даромад андоза намекунанд, балки ба рафтору тарзи зиндагонӣ муайян мекунанд.

Ситсерон

Набудани бухл волотарин сарват аст.

Сенека

Касе, ки бисёр чамъ кард, бисёр талаф медихад.

Хун Сзичен

Барои сарват зӯри беҳуда мазан, инсони бохирад бе сарват ҳам арчманд аст.

Иоханн Дамаскин

Инсон дар рӯи замин на барои он умр мегузаронад, ки сарватманд бошад, балки барои он зиндагӣ мекунад, ки хушбахт бошад.

Стендал

Зару зевар зебогии зан нест, балки ақлу фаросат ороиши зан аст.

Менандр

Оҳ зан!.. Офаридаи заиф ва доно!

Бомарше П.

Зан муқаддас аст, зане, ки дӯсташ медорӣ, боз ҳам муқаддастар.

Дюма А. падар

Агар зан нисбат ба шавҳари худ боҳунару оқилтар аст, он гоҳ аз рӯи қонуни табиӣ мард бояд ба ӯ роҳ диҳад ва оқилтар бояд камоқилро идора кунад, он тафовут надорад, ки зан аст, ё мард.

Милтон Чон

Зан на танҳо қурбоншудагонро мефаҳмад, балки ҳуди ӯ метавонад қурбон шавад.

Тургенев И. С.

Аз ҷавонон ҳамонаш хубаст, ки ранги рӯяш сурх шавад, на оне ки сафед шавад.

Катон

Зан кӯдаконро беҳтар аз мардон мефаҳмад, аммо хислатҳои кӯдакона нисбат ба занҳо дар мардҳо бештар аст.

Нитсше Ф.

Ба ман ҳеҷ мафҳум нашуд, ки чаро мардҳои бад таваҷҷӯҳи занҳои беҳтаринро ба худ ҷалб мекунанд.

Кристи А.

Ба чизе нигоҳ накарда, зан бигир. Агар зани хуб баромад, хушбахт мешавӣ, аммо агар бад баромад, файласуф мешавӣ.

Сукрот

Зан ба таври ғайриоддӣ ба тобеъият мойил аст, ҳамзамон ӯ ба тобеъкунӣ майл дорад.

Бердяев Н. А.

Агар хоҳед, ки камбудихои духтарро донед, ӯро дар назди дугонаҳояш таъриф кунед.

Франклин Б.

Мард он чиро мегӯяд, ки медонад, зан он чиро, ки писандаш аст; марду барои гуфтан ба дониш эҳтиёҷ дорад, зан ба табъ; мард чизҳои манфиатдорро дар назар дорад, зан чизҳои дилкашро.

Руссо Ж.

Зани зебо ба чашм хуш меояд, зани хуб ба дил; якумӣ ба моли зебо баробар аст, дуҷумӣ ба ганчина.

Наполеон Бонапарт

Марди бадраҳа зани худро бадраҳа мекунад, зани марди хубу порсо хоксору оқила мегардад.

Плутарх

Зан бузургтарин мураббияи мардон аст.

Франс А.

Зане, ки ба мардҳо худро монанд мекунад, чун мардҳои занмизоҷ манфур аст.

Толстой Л. Н.

Тарбиятгар бояд худ тарбият дида бошад.

Маркс К.

Қоидаи беҳтарини сиёсат аз ҳад зиёд идора накардан аст. Ин қоида дар тарбият ҳам дуруст меояд.

Жан Поль

Сирри тарбияи бомуваффақият ба эҳтироми шогирд вобаста аст.

Эмерсон У.

Тарбияву таълим ҷудонопазиранд. Тарбия бидуни додани дониш ноқис аст, зеро ҳар навъи дониш ба беҳбудии тарбия мусоидат мекунад.

Толстой Л. Н.

Агар дар инсон табиат бар тарбия пирӯз шавад, инсон ваҳшӣ мешавад, аммо агар тарбия бар табиат дастболо гардад, шахси оқилу доно мешавад.

Конфутсий

Тарбиятгар бояд ҳаётро амиқ бидонад, чунки инсонхоро ба он омода месозад.

Толстой Л. Н.

Ҳеҷ чизе мисли дарки хатоӣ худ судманд нест. Ин яке аз воситаҳои муҳими тарбияи худ аст.

Карлейль

Тарбияи инсон аз рӯзи ба дунё омаданаш сар мешавад; ӯ ханӯз ҳарф намеzanaд, чизеро ба гӯш намегирад, аммо омӯхтанро шурӯъ кардааст. Таҷриба аз дарс муқаддамтар аст.

Руссо Ж.

Ҳар касе фарзандонашро тарбия накард, аблаҳтарини аблаҳон ва кӯртарини кӯрон аст.

Брант С.

Эҷоди аз ҳама хуби инсон тарбияи хуби фарзандон аст.

Эпиктет

Қобилияти зеҳнии инсонро тарбия кардану аз чиҳати ахлоқ тарбия накардан ба он монад, ки барои ҷома таҳдидеро эҷод кунӣ.

Рузвелт Т.

Соате кор назар ба рӯзи дароз фаҳмонидан маърифати бештар медихад. Ё ин ки ман кӯдакро дар устохона кор нишон диҳам, дастони ӯ ба ғоидаи ақлаш кор мекунанд: ӯ худро хунарманд шуморида, аммо файласуф мегардад.

Руссо Ж.

Аз курраҳои ваҳшӣ аспони хубе ба воя мерасанд, ба шарте ки онҳоро дуруст тарбия ва саворӣ намоӣ.

Плутарх

Агар хоҳед, ки ақли фарзанди шумо рушд кунад, қуввахое, ки ӯ идора хоҳад кард, тарбия намоед. Ҳамеша тани ӯро обутоб диҳед, ӯро тандурусту неруманд намоед; бигузored вай кор кунад, давад, дод занад; бигузored ӯ ҳамеша дар ҳаракат бошад.

Чун шахси тандуруст шуд, ақлаш ҳам солим мешавад. Агар мо ин тартибро вайрон кунем, пас мо меваҳои зудрасро ҳосил мекунем, ки онҳо ба дараҷаи даркорӣ напухтаанд ва таъму бӯе надоранд.

Руссо Ж.

Чавонӣ зуд мегзарад, онро дар вақташ дарёб. Рӯзи гузашта ҳамеша аз имрӯз беҳтар мебошад.

Овидий

Эҳ, чавонӣ, чавонӣ!... Шояд ҳамаи асрори ту на дар он аст, ки дар чавонӣ ҳамаи корҳоро кардан мумкин аст, балки эҳсос мекуни, ки ҳама корро кардан метавонӣ.

Тургенев И. С.

Дарёи мусаффоӣ тезоб ба чавонии мо монанд аст, баҳри пурмавҷ – миёнсолӣ ва кӯли оромӣ хомӯш – пирӣ аст.

Державин Г. Р.

Чавонон гумон мебаранд, ки пирон гӯлу гаранганд, аммо пирон медонанд, ки чавонон аблаҳанд.

Кристи А.

Пирӣ худ ба худ беморист.

Теренций

Ҳама мехоҳанд, ки умри дароз дошта бошанд, чун ба умқи
пирӣ расиданд, боз шикоят аз нотавонӣ мекунанд.

Сисерон

Қавонон чун парвонаҳоянд: ба сӯи нур мепаранд ва дар
оташ меафтанд.

Ключевский В.

Пирӣ он вақт сар мешавад, ки часорат бимирад.

Моруа А.

Доно бо пирӣ мубориза мебарад, нодон ғуломи он мегардад.

Эпиктет

То ба пирӣ ман талош мекардам, ки бароҳат зиндагӣ кунам,
аммо дар пирӣ кӯшиш мекунам, то ки бароҳат бимирам.

Сенека

Қавонӣ ё пирии одам аз он маълумаст, ки ӯ худро чи гуна
ҳис мекунад.

Манн Т.

Пирон донишманд нестанд, онҳо танҳо эҳтиёткоранд.

Хемингуэй Э.

Чавонӣ – роҳгумзанӣ, синни миёна – талош, пирӣ –
афсӯсхӯрӣ.

Дизраэли Б.

Чавонон хушбахт аз онанад, ки оянда доранд.

Гоголь Н.В.

Умр аз нигоҳи чавонон роҳи дарозу ояндадор менамояд; аз
нигоҳи пирон роҳи кӯтоҳи паймудае.

Шопенгауэр А.

Он чӣ дар чавонӣ коштӣ, дар пирӣ ҳамонро медаравӣ.

Ибсен Г.

Дар бистсолагӣ одамро орзую ҳавас идора мекунад, дар
сисолагӣ – ақл, дар чилсолагӣ – эътиқод.

Франклин Б.

Чилсолагӣ – пири чавонист, панҷоҳсолагӣ чавонии пирӣ.

Гюго В.

Дурусттарин тадбир якҷоягии таҷрибаи пирон бо нерӯи
чавонон аст.

Шоу Б.

Дар чавонон кадом як нишонаи неки пиронро дидан ва ё дар
пирон ягон хусусияти хуби чавонро дидан ба ман хуш меояд.

Сисерон

Одамони беҳирад айбу гуноҳҳои худро ба пирӣ бор
мекунанд.

Сисерон

Аз чавонон ҳамоне хуб аст, ки аз шарм сурх шавад, на ин ки
сафед шавад.

Катон

Бухли пирон чӣ маънӣ дорад, намефаҳмам.

Сисерон

Пири чехракушода ва ҷидди роҳама дӯст медоранд.

Демокрит

Дар чавонӣ мо реформатор (инқилобгаро) мешавем, аммо
дар пирӣ – консерватор (кухнагаро). Кухнагаро беҳбудиро
мечӯяд, инқилобгаро – адолат ва ҳақиқатро.

Эмерсон У.

Нодон он нест, ки намедонад, балки он аст, ки доништан
намехоҳад.

Сковорода Г. С.

Нодон он вақт дарк мекунад, ки аллакай ҳодиса рух додааст.

Ҳомер

Вақте ки аблаҳро хирадмандон дарс медиҳанд, онҳо
донаҳоро на ба замин, балки ба баҳр мепартоянд.

Солон

Аблаҳро аз рӯи ду нишона шинохтан мумкин аст: вай дар
бораи он чизҳое, ки ба худаш лозим нестанд, бисёр ҳарф
меэонад ва замоне ки аз ӯ напурсидаанд, ҳар чиз гуфтан
мегирад.

Афлотун

Аблаҳе, ки худро нодон мешуморад, баробари доно аст,
аммо касе, ки худро хирадманд меҳисобад, аблаҳи гузаро аст.

Брант С.

Аблаҳ онест, ки аблаҳонро намешиносад; аз он ҳам аблаҳтар
шахсест, ки аз онҳо дур намешавад.

Грасиан-и-Моралес

Аблаҳ он аст, ки дар байни раққосҳо ба рақс мебарояд.

Лутсилий

Аблаҳ онест, ки кабудихои худро бо хидматҳои
гузаштагонаш пӯшонад.

Гейне Г.

Тухми бадӣ мекорӣ, пас ҳосили хунинро интизор шав.

Расин Жан

Вақте ки Некӣ қудрат надорад, аллакай он Бадӣ аст.

Уайлд О.

Як роҳи анҷом додани бадӣ вучуд дорад – ба одамони бад
некӣ кардан.

Толстой Л. Н.

Норасоии пул – решаи ҳар гуна бадихост.

Шоу Б.

Касе пурсид: «Дуруст аст, ки ба бадӣ бо некӣ ҷавоб
гардонида шавад?». Устод гуфт: «Пас ба некӣ чи гуна ҷавоб
додан лозим аст? Ба бадӣ мувофиқи адолат посух дода, ба некӣ
бо некӣ ҷавоб бояд дод».

Конфутсий

Вақте ки шахс бадие кард, метарсад ки дар ин бора мардум хабар меёбанд, ин роҳи дурусти ӯст, ки метавонад ба сӯи некӣ барад. Аммо вақте одам некие кард, мехоҳад, ки зудтар мардум онро фаҳманд, ин кори ӯ роҳе ба сӯи бадӣ аст.

Хун Сзичен

Бо бадону некон якранг рафтор кардан лозим нест.

Ситсерон

Касе, ки ба дигарон некӣ кард, ӯ ба худ кардааст. Некӣ на ба маънои натиҷаи он, балкӣ ба маънои рафтори хуб. Яъне дарки некии анҷомёфта худ ба худ хурсандии бузургест.

Сенека

Вақте ки ман некӣ мекунам, худро хуб ҳис менамоям. Вақте ки бадрафторӣ кунам, худро бад эҳсос мекунам. Ана ҳамин дини ман аст.

Линколн А.

Некии бо супориш анҷомёфта некӣ нест.

Тургенев И. С.

Чӣ барои хама умумӣ аст? Умед; ҳатто касе, ки чизе надорад, умед дорад.

Фалес

Умедҳо хобҳои рӯҳафзоянд.

Умед – табиби беҳтарин.

Дюма А. падар

Умед ҳамеша мутмаин месозад, ки дар оянда вазъ беҳтар мешавад.

Тибул

Одами доно ҳеч гоҳ бо шахси боқудрат сарбасар намешавад.

Бомарше П.

Тавсиаи ақл бо миқдори андешаҳо ва пайваст карда тавониستاني онҳо андоза карда мешавад.

Гелветсий К.

Боқувват будан хуб аст, аммо доно будан беҳтар.

Крилов И. А.

Ақли ман – калисои ман.

Пейн Т.

Кӯтоҳақдро забон дароз аст.

Аристофан

Аз паси садои ақл бирав, на хашм.

Шекспир У.

Ҳуккоми ҷоҳил аз оқилон метарсанд ва онҳоро пойбанд менамоянд.

Брайан Т.

Агар хоҳӣ, ки писанди мардумон бошӣ, хиради онҳоро кадр бикун.

Гелветсий К.

Ҳеҷ оқиле ҳеҷ гоҳ ба хоин бовар накардааст.

Ситсерон

Айбҳои дигаронро дида, оқил камбудихои худро ислоҳ мекунад.

Публий

Ақл танҳо аз дониш иборат нест, балки он татбиқ карда тавонистани дониш дар амал аст.

Арасту

Камбуди хоксорӣ камбуди хирад аст.

Поуп А.

Ақл аслиҳаи маънавии инсон аст.

Белинский В. Г.

Доно он нест, ки хато намекунад, балки доно он аст, ки зуд ва ба осонӣ хаторо ислоҳ мекунад.

Ленин В. И.

Ақли одамай бо омӯзишу тафаккур парвариш меёбад.

Ситсерон

Мардуми доно – бехтарин энциклопедия.

Хуте И.

Ақли комил мисли кӯҳҳои баланд аст, ки аз ҳама пеш фурӯғи офтобро фаро мегиранд ва бозтоб менамоянд.

Маколей Т.

Тақдир аз бари мо гузашта, кори худро мекунад.

Петроний

Дар бадбахтии худ одамон сарнавишт, эзадон ва ғайраро гунаҳкор медонанд, аммо худро не.

Афлотун

Аз амри сарнавишт канора чуста намешавад. Бо суханони дигар, аз пайомади амалҳои худ роҳи гузешта нест.

Энгельс Ф.

Ба далерон тақдир ёрӣ медиҳад.

Терентсий

Тақдир инсонро инсон мекунад.

Фейхтвангер Л.

Хирдаманд аз камбудихои худ шарм мекунад, аммо аз
ислоҳи онҳо ибo надорад.

Конфутсий

Хирадманд хаяҷонро намедонад, инсоният ташвишро, часур
тарсро.

Конфутсий

Дар байни хирадмандон бегона нест.

Иоханн Дамаскин

Тарс аз марг бадтар аз марг аст.

Публий

Фуломи тарс будан зишттарин навъи бардагӣ аст.

Шоу Б.

Аз касе, ки ба мушти ту ҷавоб надод, эҳтиёт бош.

Шоу Б.

Ҳар касе бо тарс зист, аз тарс мемирад.

Леонардо да Винчи

Ғам интиҳо дораду тарс не.

Плиний

Тарси мо манбаи ҷасорати душманони мост.

Манн Т.

Хатар барои шахси тарсу ҳамеша вучуд дорад.

Шоу Б.

Тарс хӯрдан – нисфи шатта хӯрдан.

Суворов А. В.

Одам аз он чӣ метарсад, ки онро намедонад; бо дониш ҳар гуна тарс мағлуб мешавад.

Белинский В. Г.

Ҳилагарӣ ақл нест, балки он ҳаракати фаъоли ғаризаҳо аст, ки дар вақти заъфи ақл кор мекунад.

Ключевский В.

Вақт табиби ҳозик аст.

Дисраел Б.

Мазҳака иборат аст аз фоҷиа чамъи вақт.

Бурнет К.

Саховат аз хона шурӯъ мешавад.

Номаълум

Эҳтиёт ҳеч гоҳ зиён намекунад.

Горатсий

Суханҳо мисли баргҳо ҳастанд: ҳар қадар бисёр шуданд, мева кам медиҳанд.

Поуп А.

Чое, ки сухано каманд, онҳо кадр пайдо мекунанд.

Шекспир У.

Забони бад нишонаи дили бад.

Публий

Хушбахт касест, ки дар хона хушбахт бошад.

Толстой Л. Н.

Хушбахттарин шахс онест, ки ба дигарон хушбахтӣ меорад.

Дидро Д.

Хушбахтӣ он аст, ки ҳам дӯст дорӣ ва ҳам туро дӯст доранд.

Чехов А. П.

Саодати ягона дар зиндагӣ ин аст, ки доимо ба пеш ҳаракат кунӣ.

Золя Э.

Вақте танҳоем, дунболи як дӯст мегардем, вақте пайдояш кардем, дунболи айбҳояш мегардем. Вақте ӯро аз даст додем, дунболи хотираҳояш мегардем...ва боз танҳоем.

Номаълум

САРЧАШМАҲО:

1. Армянский фольклор. Составитель: Карапетян Г.О., Москва: Наука, 1967.
2. Зарбулмасал ва мақолҳои даризабони Афғонистон. Мураттиб ва муаллифи пешгуфтор Д. Обидов. Душанбе: Империл-груп, 2011.
3. Зарбулмасалҳои ширини форсӣ. Мураттиб Фурӯғи Косиб, Техрон: Интишороти Қиссаи ҷаҳоннамо. 1375 ш.
4. Корейские народные пословицы, поговорки и выражения. (Перевод В. Тостикова и Ким Кю Чера). Москва: Изд-во иностранной литературы. 1958.
5. Курдские пословицы и поговорки. (Составители О.Джалил и Дж. Джалил). Москва: Наука, 1972.
6. Пословицы и поговорки народов Востока. Составитель: Ю.Э. Бергель. М.: Издательство Восточной литературы. 1961.
7. Пословицы и поговорки народов мира // Торнамои интернетӣ: <http://sayings.ru/>
8. Русские пословицы и поговорки. Составитель: М.А. Рыбникова. М.: Издательство АН СССР. 1961.

9. Уйгурские пословицы и поговорки. Составление и перевод с уйгурского Хамраева М.К., Левина Ю.И., Москва: Наука, 1981.
10. Фарҳанги ҷомеи зарбулмасалҳои форсӣ. Мурағтиб Баҳмани Деҳгон. Техрон: Фарҳангистони забон ва адаби форсӣ. 1383 ш.
11. Шарораи аввалин (мачмӯаи ҳикоят, латоиф, зарбулмасал ва мақолҳои арабӣ). Тарҷумаи К. Мусофиров. Душанбе: Адиб, 1988.

ФЕҲРИСТ

Сарсухан	
Зарбулмасалу мақолҳои амрикоӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои англисӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои арабӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои арманӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои афғонӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои бошқирдӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои ветнамӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои гурҷӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои доғистонӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои индонезӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои испанӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои Конго	
Зарбулмасалу мақолҳои кореягӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои курдӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои қазоқӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои қарақалпоқӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои қирғизӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои муғулий	
Зарбулмасалу мақолҳои непалӣ	

Зарбулмасалу мақолҳои норвегӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои озарӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои олмонӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои осетинӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои русӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои тайландӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои тоторӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои ўзбекӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои ўйғурӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои ҳиндӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои чинӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои чопонӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои эронӣ	
Зарбулмасалу мақолҳои яҳудӣ	
Афоризмҳо ё худ суҳанҳои бузургони ҷаҳон	
Сарчашмаҳо	
Феҳрист	